

T.C.
SIIRT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
BÖLGESEL KALKINMA İKTİSADI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

FAİZSİZ EKONOMİ ÜZERİNE BİR DENEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSMAİL SÜLEYMANOĞLU

PROF. DR. YÜKSEL BİRİNCİ

Ekim/2017

Siirt

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Siirt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Faizsiz Ekonomi Üzerine Bir Deneme” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabılır.

[06/10/2017]

[İsmail SÜLEYMANOĞLU]

T.C.
SIIRT ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Prof. Dr. Yüksel BİRİNCİ danışmanlığında, İsmail SÜLEYMANOĞLU'nun tarafından hazırlanan bu çalışma 06/10/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından İktisat Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan (Tez Yöneticisi): Prof. Dr. Yüksel BİRİNCİ

İmza:

Jüri.Üyesi : Doç. Dr. Arzdar KİRACI

İmza:

Jüri.Üyesi : Yrd. Doç. Dr. İbrahim HÜSEYİNİ

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

06.10.2017

İmza

Yrd. Doç. Dr. Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IX
ABSTRACT	X
KISALTMALAR	XI
ŞEKİLLER	XII
TABLolar	XIII
ÖNSÖZ	XIV
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
1. TEORİK ÇERÇEVE	5
1.1. Para	5
1.1.1. Paranın Tarihi ve Gelişimi	5
1.1.2. Paranın Fonksiyonları	5
1.1.2.1. Değişim Aracı Olması	6
1.1.2.2. Hesap Birimi Olması	6
1.1.2.3. Değer Muhafaza Aracı Olması	6
1.1.3. Paranın Özellikleri	6
1.1.4. Para Sistemleri	7
1.1.4.1. Mal Para Sistemi	7
1.1.4.2. Madeni Para Sistemi	7
1.1.4.3. Altın Para Sistemi	8
1.1.4.4. Kâğıt Para Sistemi	8
1.1.4.5. Kaydi Para Sistemi	8
1.1.4.6. Elektronik Para Sistemi	9
1.1.4.7. Dijital Para Sistemi	9

1.1.5. Döviz Kuru Sistemleri.....	9
1.1.5.1. Sabit Kur Sistemi.....	9
1.1.5.2. Esnek Kur Sistemi	9
1.1.6. Paranın Yönetimi.....	10
1.1.6.1. Merkez Bankası Tarihi ve Gelişimi.....	10
1.1.7.2. Merkez Bankası	10
1.2. Faiz.....	11
1.2.1. Eskiden Günümüze Faiz Tanımları.....	12
1.2.2. Faiz Uygulamaları	13
1.2.2.1. İnsanlık Tarihi Başlangıcında Faiz Uygulamaları	13
1.2.2.2. Eski Uygarlıklarda ve İlk Çağlarda Faiz Uygulamaları	13
1.2.2.3. Dinlerde Faiz Uygulamaları ve Faize Bakış.....	15
1.2.3.Faiz Teorileri	17
1.2.3.1. Klasik Faiz Teorisi.....	18
1.2.3.2.Neo-Klasik Faiz Teorisi: Ödünç Verilebilir Fonlar Teorisi	18
1.2.3.3. Wicksell'in Ödünç Verilebilir Fonlar Teorisi	18
1.2.3.4. Keynes'in Faiz Teorisi: Likidite Tercih Teorisi.....	19
1.2.3.5. Hicks-Hansen'in Neo-Keynesyen Sentezi: IS-LM Modeli	19
1.2.3.6. Tobin'in Portföy Teorisi.....	19
1.2.4. Geçmişten Günümüze Bankacılık Sektörü ve Faiz.....	20
1.2.4.1. Bankanın Kökeni	20
1.2.4.2. Osmanlı Döneminde Bankacılık.....	21
1.2.4.3. Cumhuriyet Döneminde Bankacılık	22
1.2.4.4. Günümüz Bankacılığı	22
1.3. Faizsiz Bankacılık	22
1.3.1. Faizsiz Bankacılığın Tarihi ve Gelişimi.....	23

1.3.2. Faizsiz (Katılım) Bankacılığın Araçları	23
1.3.2.1. Fon Toplama İşlemleri.....	23
1.3.2.2. Fon Kullandırma İşlemleri.....	24
1.3.3. Günümüz Faizsiz Bankacılığı ve Katılım Bankaları Eleştirisi.....	26
1.4. Günümüz Faiz Sorunu	27
1.4.1. Türkiye Cumhuriyeti'nin Faiz Ödemeleri	27
1.4.2. Bireylerin Faiz Ödemeleri	30
1.4.3. Şirketlerin Faiz Ödemeleri	30
1.4.4. Bankaların faiz kazancı	31
1.4.5. Faiz maliyetleri.....	31
1.4.6. Dış borçlara ödenen faiz.....	32
1.5. Melek Yatırımcılar; Unutulmuş Bir Faizsiz Finans Modeli	32
İKİNCİ BÖLÜM.....	35
2. FAİZSİZ EKONOMİ ÜZERİNE BİR DENEME	35
2.1. Faizsiz Ekonominin Gerekliliği ve Önerileri	35
2.1.1. Faizsiz Ekonominin Önerileri	36
2.1.2. Günümüz Bankaları ile Faizsiz Bir Ekonomi	36
2.2. Faizsiz Ekonomide Paranın Yönetimi.....	37
2.3. Faizsiz Ekonomide Yapay Zekâ Uygulaması	37
2.4. Faizsiz Ekonomide Para.....	39
2.4.1. Para Çeşitliliği	39
2.4.2. Altın Döviz Standardı ve Bitcoin	40
2.4.3. Altın Döviz Standardı Önündeki Engel Uzay Madenciliği.....	40
2.4.4. Küresel Dijital Para Birimi ve Bitcoin	41
2.4.5. Milli Dijital Para.....	43
2.4.5.1. Milli Dijital Paranın Avantajları	44

VII

2.4.5.2. Milli Dijital Paraya Geçiş	45
2.4.6. Arbitraj, Spekülasyon. Manipülasyon	46
2.4.7. Sabit Kur Sistemi	47
2.5. Yatırım Geliştirme Şirketleri	48
2.5.1. Yatırım geliştirme şirketleri, melek yatırımcılar ve murabaha	49
2.6. Bölüşüm Vergisi	50
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	52
3. FAİZSİZ EKONOMİ ve ETKİLERİ	52
3.1. Faizsiz Ekonominin Amaçları ve Kalkınmaya Etkileri	52
3.1.1. Gelir Eşitsizliğini Azaltıcı Etkisi.....	52
3.1.2. Yatırım Arttırıcı Etkisi	53
3.1.3. İşsizlik Azaltıcı Etkisi	54
3.1.4. Enflasyon Bitirici Etkisi	55
3.1.5. İstikrar Sağlayıcı Birimi Etkisi.....	56
3.1.6. Risksiz(Haksız) Kazanç Engelleyici Etkisi.....	56
3.1.7. Güven Arttırıcı Etkisi	57
3.1.8. Vergilendirmede Etkinlik Etkisi.....	57
3.1.9. Taksit Arttırıcı Etkisi.....	57
3.1.10. Gömüleme Sorununun Çözümüne Etkisi.....	58
3.1.11. Yenilikçiliği ve Ar-ge'yi Destekleyici Etkisi	59
3.2. Faizsiz Ekonomiye Geçilememesine Etki Eden Sebepler	59
3.2.1. Katılım Bankaları Etkisi.....	60
3.2.2. Taksit Sınırlamaları Etkisi.....	60
3.2.3 Bankalara Devlet Desteği	62
3.2.3.1. Bankadan Fon Kullanana Uygulanan Teşvikler.....	62
3.2.3.2. Bankaya Fon Sağlayanaya Uygulanan Teşvikler.....	62

VIII

3.2.3.3. Bankaların Alternatifinin Olmaması.....	65
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME	66
KAYNAKÇA	69
ÖZGEÇMİŞ.	79

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FAİZSİZ EKONOMİ ÜZERİNE BİR DENEME

İsmail SÜLEYMANOĞLU

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yüksel BİRİNCİ

2017, Sayfa: 68

Juri: Prof. Dr. Yüksel BİRİNCİ

Doç. Dr. Arzdar KİRACI

Yrd. Doç. Dr. İbrahim HÜSEYİNİ

Dünya Ekonomisi geliştikçe iktisatçılar ekonominin birçok farklı konusuna değinmiş ve ekonomideki birçok sorunu çözmüşlerdir. Sosyalizm insanlara mutlak eşitlik sunacağını iddia ederken 20. ve 21. Yüzyıldaki uygulamaları bunun pek de mümkün olamayacağını gözler önüne sermiştir. Özellikle ABD ve SSCB'nin başını çektiği soğuk savaş döneminde ABD halkı çok daha refah içinde yaşamış ve girişilen bilim ve teknoloji yarışını da ABD kazanmıştır. O günden bugüne de kapitalizm dünyaya hakim olmuş ve sürekli güncellemeler ve müdahaleler geçirmiştir. Bu çalışma ister kapitalizme alternatif olarak ister kapitalizm 2.0 olarak görülsün asıl çabamız günümüzdeki eşitsizlikleri giderme çabasıdır.

İslami ekonomi ile faizsiz ekonomi arasındaki farklılıklara dikkat çekilmiş. İslami ekonominin en önemli bankaları olan katılım bankalarının araçları açıklanarak katılım bankalarına yönelik eleştirilere yer verilmiş. Faizsiz bir ekonomiye geçilememe sebeplerine değinilmiş, geçilmesi halinde kalkınmaya yeni muhtemel etkilerinin ne olacağı üzerinde durulmuştur.

Faizsiz bir ekonomiyi incelerken bazen uzay madenciliğine, bazen yapay zekâya, bazen dijital para birimlerine özellikle günümüzün yükselen yıldızı bitcoine, bazen de melek yatırımcılara ve araştırma geliştirmenin bir sonraki safhası olarak gördüğümüz yatırım geliştirmeye değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Faizsiz Ekonomi, Dijital Para, Yapay Zekâ, Melek Yatırımcı, Yatırım Geliştirme

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

AN ESSAY ON THE INTEREST-FREE ECONOMY

İsmail SÜLEYMANOĞLU

Thesis Advisor: Prof. Dr.Yüksel BİRİNCİ

2017, Page: 68

Jury: Prof. Dr. Yüksel BİRİNCİ

Assoc. Prof. Arzdar KİRACI

Asst. Prof. İbrahim HÜSEYİNİ

As the World Economy developed, economists touched on many different aspects of the economy and solved many problems in the economy. While socialism claims to offer absolute equality to the people, the practices in the 20th and 21st centuries have shown that this is not possible at all. Especially during the Cold War that the United States and USSR have been leading, the United States has lived in a more prosperous period and the United States has won the science and technology contest. Capitalism dominated the world from that day to the present day, and it constantly has been updated and has been intervened. This study whether seen as an alternative to capitalism or as capitalism 2.0, our primary endeavor is to remove today's inequalities.

Attention is drawn to differences between the Islamic economy and the interest-free economy. The most important banks of the Islamic economy, the instruments of the participation banks, are explained and the criticisms of the participation banks are given. The reasons for failing an interest-free economy have been addressed, and new communication interactions have been emphasized.

When examining an interest-free economy, sometimes it will be referred to artificial intelligence, space mining, digital currencies; especially bitcoin which is today's rising star, sometimes angel investors and investment development which we see the next phase of R & D.

Key Words: Interest-free Economy, Digital Money, Artificial Intelligence, Angel Investor, Investment Development

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Ar-ge	: Araştırma geliştirme
DI	: Yatırım Doğrusu
DTL	: Dijital Türk Lirası
EVA	: Enlightened virtual assistant (aydınlanmış sanal asistan)
I	: Yatırım
IS	: Investment Saving (yatırım tasarruf)
Kg	: Kilogram
KKB	: Kredi kayıt bürosu
LM	: Liquidity preference Money supply (Likidite tercihi Para arzı)
M.S.	: Milattan sonra
M.Ö.	: Milattan önce
r	: Faiz
R&D	: Research and development (araştırma geliştirme)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TL	: Türk Lirası
Vb.	: Ve benzeri
Ya-ge	: Yatırım geliştirme
yy	: yüzyıl

ŞEKİLLER

Şekil 1.1 Bütçe Harcamalarında Faiz ve Yatırımın Payı.....	28
Şekil 1.2 10 Yıl Vadeli Devlet Tahvili Faiz Oranı	29
Şekil 1.3 Faiz Oranı ile Yatırım İlişkisi.....	54

TABLolar

Tablo 1.1 Bilinen Tarihte Faiz Oranları (Elena, 2015).....	144
Tablo 1.2 Merkezi Yönetimin Borç Faiz Ödemeleri ve Bütçedeki Ağırlığı	28
Tablo 1.3 Bireylerin Tüketici Kredileri ve Kredi Kartına Ödediği Faiz	30
Tablo 1.4 Şirketlerin Kredilere Ödediği Faiz ve Kar Payları	30
Tablo 1.5 Bankaların Faiz Gelirleri	31
Tablo 1.6. Tüketici Kredileri ve Ticari Kredilerinin Faizi ve Enflasyon	32
Tablo 1.7 Kamu, Bankalar ve Reel Sektörün Dış Borçlara Ödediği Faizler	32

ÖNSÖZ

Tezde, faizin olumsuz yanlarına, faize ödenecek paralarla aslında neler yapılabileceği üzerine çokça durulmamıştır, çünkü bu şekilde yüzlerce yayın zaten mevcuttur. Bu tez tamamen hipotez kurma çabası niteliğinde bir çalışmadır.

Faiz, kapitalizmin gelişimi ve yayılımı ile birlikte günlük hayatımızda çok önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Faizin gelişmesinde en önemli aktör olan bankaların ilk başta sadece şirket kuranlara para akışını sağlaması düşünülürken daha sonra ev ve araba alanlara da kredi vermeye başlamıştır. Karlılık oranları en yüksek şirketler hep bankalar olmuştur. Borsa İstanbul 2017 verilerine göre piyasa değeri en yüksek olan ilk beş şirketten üçü bankadır.

Asıl önemli olan iki meselemiz vardır ki bunlardan birincisi faizsiz ekonominin faizsiz bankacılığa eşit olmadığıdır. En önemli ayırım faizsiz ekonomide bankalara gerek görülmemesi bunun yerine yatırım geliştirme yapacak, yatırımdan sorumlu olacak ve yatırımın yapılabileceği hemen her sektörde bilgisi olan yeni bir yapının kurulmasıdır. Bu yapılar bankalar gibi parası olanla fikri olanı buluşturacak ancak bankalardan farklı olarak kardan ve zarardan belli oranlarda sorumlu olacaktır. Ayrıca sektörler hakkında en değerli şey olan bilgiyi de fikir sahipleri ile paylaşacaklardır. O yüzden faizsiz bankacılık dendiğinde katılım bankaları akla gelir ancak bunlarında faiz oranları ile kar payı oranlarının benzerliği su götürmezdir. Faizsiz bankacılık kapitalizmdeki banka yapılarından hareketle yeni bankalar kurarak faizi bankalardan başlayarak bitirmek iken faizsiz ekonominin amacı faizi gereksiz kılmak ve faizle sömürünün merkezi olan bankaları gereksizleştirmek ya da bu yeni sisteme (risk alarak kazanmaya) uyumlarını sağlamak, bir nevi bankasız ekonomidir. Bankasız bir ekonominin olabileceği ise özellikle kripto paraların yaygınlaşması ile daha da düşünülmeye başlanmıştır.

Son meselemiz ise faizsiz ekonomi ile İslami ekonomi arasındaki farktır. Faizsiz ekonomi çalışmasında birçok yerde İslami ekonomi ile kesişse de bu çalışmanın İslam ekonomisinden ayırmak gerekmektedir. Bunun sebeplerinden birincisi bilimin metodolojisinden kaynaklanmaktadır. Müslüman olmayan birisi bile gelip incelediğinde faizsiz ekonominin gerekli olduğunu görmelidir. Ancak Ayet ve hadislere dayanarak yapılacak bir çalışma sadece Müslümanları ilgilendirecek ve bilimsel bir çalışmadan ziyade dini bir çalışmaya dönecektir. Faizsiz ekonomide ise bilimin ışığında özellikle

faizi gereksiz kılma yahut faizin olmadığı yeni ekonomiler tasavvur etme şeklinde Müslüman, Hristiyan, Yahudi yahut ateist tüm bilim adamlarının uğraş verdiği bir alandır. Ancak iki farklı yol olmasına karşın bu iki alan bir şekilde birbirlerini kapsayabilirler. Belki İslami ekonomi adı altında yapılan çalışmalar faizsiz ekonominin aradığı tüm sorulara cevap verir ya da faizsiz ekonomi adı altında yapılan çalışmalar İslami ekonominin oluşturmak istediği yapıları oluşturur ve birçok sorularına cevap verebilir. Bu da hangi alanda daha çok çalışma yapılacağına bağlı olarak önümüzdeki on yıllar içinde ortaya çıkacaktır. İkinci sebep ise İslami ekonomi türünde yapacağım bir çalışmada, yapacağım hatalardan dolayı İslamiyet'inde yanlış anlaşılmasına sebep olabilirdim, bu da en çok kaçındığım noktalardan birisi oldu.

Çalışmada en çok zorlanılan konulardan birisi literatür taraması olmuştur. Bunun sebebi faizsiz ekonomiyle ilgili çalışmalar ile İslami ekonomi üzerine yapılan çalışmaların aynı görülmesidir. Yani faizsiz ekonomi ile İslami ekonomi arasında bir ayrıma gidilmemiş ya da gidildiğine rastlanamamıştır. O yüzden çalışmanın içinde İslami ekonomiden de birçok kaynak verilmiş ancak İslami ekonomi ile faizsiz ekonominin farklı olduğu göz ardı edilmemiştir.

Tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi manevi desteğini esirgemeyen sevgili anneme, her zaman beni destekleyen eşime, Saygıdeğer Danışmanım Prof. Dr. Yüksel BİRİNCİ'ye, Siirt Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde sürekli soru ve fikirleriyle yardımcı olan tüm hocalarıma, dijital para üzerine uzunca konuşup, fikir paylaşımı yaptığımız ve daha birçok konuda bana yardımcı olan Arş.Gör. Fettah KAYRA'ya, sürekli bir beyin fırtınası içinde olduğumuz arkadaşım Saffet Durmuş'a, bana tez yazmayı öğreten ve sözümü yerine getirmek için fırsat tanıyan Doç. Dr. Arzdar Kiracı'ya teşekkürü bir borç bilirim. Bu çalışmayı gelecekte daha iyi bir dünyada yaşaması umuduyla ve kendisine ayırmam gereken süreyi, çalışmama ayırmak zorunda kaldığım için biricik oğlum Mehmet'e ithaf ediyorum.

GİRİŞ

İslami ekonomiden ayrı olarak yapılan bu literatür taramasında daha çok tarihi kişilerin sözlerine ya da düşüncelerine rastlanmıştır. Aristo ve Platon ile başlayan faizin eleştirisine tez içinde yer verilmiştir. Eski çağlarda ekonominin çok daha basit olmasından kaynaklı olarak çözüm için sadece yasaklanması önerilmiştir (Aritoteles, 2014; Platon, 2012).

Karl Marks'a göre ise faiz tamamen irrasyoneldir ve kapitalizmin bir parçasıdır. Marks paranın sadece kar üreteceğini iddia etmektedir. (Marx, 2004, s. 298,311,325)

Daha sonrasında ise faizsiz ekonomi çalışmaları Toplum Bilimci Jacque Fresco tarafından parasız ekonomi olarak sunulmakta ve faizin nasıl bir sömürü aracı olduğundan bahsedilmektedir. Fakat devamında paraya da aynı tanım yapıp gerçekleşecek olan Venüs projesinde parasız bir toplumun temellerinin atılacağından bahsedilmektedir (Venüs Projesi, 2011).

Bunlar dışında çalışmalar batı toplumundan fazlaca tespit edilememiştir. Buna sebep olarak ta ABD ve Avrupa gibi dünyaca ünlü ekonomistlerin çalıştığı ve yaşadığı bölgelerde faiz oranlarının %1 civarında olmasını gösterebiliriz. Bu kadar düşük faiz oranları varken iş kurmak, ev almak, araba almak gibi işlemlerde ekstradan fazla faiz yükü binmemekte ve ekonomistler faizi bir problem olarak görmemektedir. (Faiz Raporu, 2016).

Ancak faizlerin sıfırlanması olmasa bile değişken faiz oranlarının olmaması gerektiğini, özellikle gelir eşitsizliği çalışan Stiglitz (2015) gibi bilim insanları dile getiriyor. Stiglitz'e göre faiz oranları düşük oranlarda olmalı ve kredi kullanacak kişiler önceden ödeyecekleri faizi bilmelidirler. (Stiglitz, 2015)

Faizsiz ekonomi ile ilgili yapılan tüm çalışmalar bir noktadan sonra İslami ekonomiye dönmektedir. Bunun sebebi olarak, öncelikle dini kaygılar gelmektedir. İslamiyet'in faizsiz bir ekonomiyi öngördüğü ve faizi yasakladığı için özellikle ilahiyatçı bilim adamları tarafından çalışılmıştır. Diğer bir sebep ise Müslüman ülkelerin enflasyon ve dolayısıyla faiz oranlarının çok yüksek seviyelerde seyretmesidir. Yüksek enflasyon ve faiz ile mücadele eden Müslüman ülkeleri ile birlikte Latin

Amerika ülkeleri ile Afrika ülkelerini de örnek olarak gösterebiliriz. (Karadoğan, 2014, s. 219,220)

İslami ekonomi ile ilgili yapılacak literatür taramasında öncelikle Kur'an ve hadisler gelmektedir. Ekonomide ki gelişmeler sonrasında İslamiyet'te 20. yüzyıl öncesi çok çalışılmamış bir alan olan ekonomi bizler için anlaşılmaz bir hal almıştır. Birçok İslami ekonomi tanımı daha o dönemlerde yapılmıştır. (Karadoğan, 2014, s. 219,220)

Tezde önerilecek olan bölüşüm vergisi İslami Ekonomiye çalışan hemen hemen tüm bilim insanları tarafından zekât olarak önerilmiştir. Gösterdiği değişkenlik ile zekattan çok küçük bir farkı vardır.

İslami ekonomi 1940 lar ile Pakistan ve Hindistan'dan tekrar başlarken ilk İslam ekonomisi çalışmaları yapan kişilerden Prof. Mahmud Ebu's Suud (1965); kurulacak İslami bankaların ya sabit komisyon alma yoluyla ya ödünç para alanlardan istekleri ölçüsünde alınacak fazla para ile ya da yardımlaşma yoluyla fon alıp vermesini savunmuştur. Yeni bir para çıkararak zekât dışında bir vergi ilave edilerek parada stokçuluk yapılmaması gerektiğini söylemiş. Bankaya para yatıracak olanlardan 1 aydan kısa süreli yatıracakları paraları içinde vergi kesilmesi gerektiğini söylemiştir. (Zerka & Neccar, 2011, s. 10,11)

Mahmud Ahmed (1946), İslam iktisadı üzerine mukayeseli bir tetkik yapmıştır. İslami ekonomiyi, sosyalizm, kapitalizm ve faşizm ile karşılaştırıp üstünlüklerini ortaya koymuştur. İslami bankacılığa değinerek yatırım projelerinin finansmanını yatırım yapıldıktan sonra gelirden pay vererek ya da yatırım için gereken parayı basıp yatırım bittikten sonra yatırım miktarı kadar banknotları geri çekip imha ederek finanse edeceğini belirtmiştir. Banknot basıp finanse etmede oluşacak olan enflasyona değinmemiştir.

Ömer Chapra (1970) İslam iktisadının gaye ve hedeflerini sıralamış ve İslam iktisadı için esaslar belirlemeye çalışmıştır. Böyle bir iktisadi sistemde devletin rolünün neler olabileceği konusunda görüşler beyan etmiştir.

1976 yılında İslam iktisadı birinci dünya kongresi düzenlenmiş. Daha sonra 1983,1992 de tekrarlanmıştır. Bu kongrelerde İslami bankacılık ve faiz üzerinde durulmuştur. (Zaim, 2010, s. 128,129)

Muhammed Ekrem Han (1980), İslami Ekonomi çalışmalarında eksik kalan noktalara değinmiş, çalışmaların sayısal verilerle desteklenmesi gerektiğini söylemiş. Ayrıca İslami bankalar üzerine yenilikçi çalışmalar yapılması, sıkça değinilen kar ortaklığı üzerine sınırların belirlenmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Prof. Dr. Hamidullah Haydarabad'ta faizsiz ödünç alınıp verilen bir yardım derneği kurmuştur. (Zerka & Neccar, 2011, s. 26,27)

Zaim (1981), İslam'ın iktisat modelinin prensiplerini helal, haram bakış açısıyla 27 madde ile yazmıştır. Zekat mecburiyeti olmasını savunmuştur.

Köfteoğlu (1994), kar payı oranları ile faiz oranlarının farklılık göstermediğini ve o devirde kar payı ile çalışan bankaların İslami banka olamayacağını belirtmiştir.

Günümüze gelindikçe Murat Çizakça (1996) tarafından venture capital (risk sermayesi) ile kar-zarar ortaklığı karşılaştırılmış. Kar zarar ortaklığı için bir alternatif olup olamayacağı irdelenmiştir.

Tabakoğlu (2014), katılım bankalarını eleştirerek bunun İslami bir ekonomi olmadığını belirtmiş. Katılım bankacılığını az kapitalistleşmiş bir sistemin parçası olarak görmüştür.

Can (2014), Katılım bankalarının katılım oranlarının %1 bile olmadığını, Katılım bankalarının faizsiz bir sistem için bir alternatif olamayacağını söylemiştir.

Avcı ve Aktaş (2015), Katılım bankalarının katılım oranlarının %2 olduğunu hesaplamış ayrıca %70 ila %75 arasında Murabaha yöntemi ile çalıştıklarını dile getirmiştir.

Devletin özellikle son dönemde konut hesabı, çeyiz desteği ve zorunlu bireysel emeklilik sistemine verdiği destekler, bankacılık sektörüne yönelik bir sübvans olarak değerlendirilmiştir. Devletin bu yönde attığı adımlar çok yeni olduğu için bu konuda çalışmalara rastlanamamıştır.

Araştırmamızda genellikle tümevarım yöntemi kullanılmış olup yer yer tümdengelim de başvurulmuştur. Birçok yaklaşımda ceteris paribus (diğer tüm durumlar sabitken) ilkesi benimsenmiştir. Gereksiz karmaşadan uzak durmak için soyutlamaya önemli ölçüde yer verilmiştir. Bilimsel araştırma ilkeleri olan nesnellik, sınırlılık, doğruluk, tekrar, basitlik ve açıklık ilkelerine sadık kalınmıştır. Sınırlarımız

genellikle faiz etrafında dönen olgulara ve gelir eşitsizliğinden dolayı faizin tekrar oluşabileceği durumları içermektedir. Ekonominin tüm alanlarını kapsayacak bir çalışmanın ne denli zor ve ne denli karmaşık olacağı unutulmamalıdır. İslami ekonomiden ziyade faizsiz ekonomi çerçevesinde incelendiği gözden kaçırılmamalıdır.

Tezin ilk kısmında paranın ve faizin tanımı ve tarihçesine ikinci kısmında faizsiz ekonominin günümüz kapitalist sisteminden hangi alanlarda, nasıl farklılaşması gerektiğine değinilmiş. Üçüncü ve son kısmında Türkiye'nin faizsiz ekonomiye geçememesinin sebepleri irdelenmiş ve geçmesi halinde kalkınmaya muhtemel etkilerinden bahsedilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TEORİK ÇERÇEVE

1.1. Para

Dünyadaki tüm ülkelerin ekonomi politikalarında para yer almaktadır. Ekonomik büyüklükleri ifade ederken, bütün tüketim ve finans işlemlerinde her zaman parayı kullanmaktayız. Para aynı zamanda devletlerin en önemli egemenlik simgesidir. Günümüzde paranın tanımı günden güne değişiklik göstermekle beraber kısaca, tüm ekonomik varlıkların değerini ölçmeye yarayan bir birimdir. (Özyurt, 2015, s. 5-7)

Paranın tarihi ve gelişimini inceleme nedenimiz faizsiz bir ekonomide paranın nasıl olması gerektiğini anlamaya çalışmaktır.

1.1.1. Paranın Tarihi ve Gelişimi

Para kelimesi Latince moneta kelimesinden gelmektedir. Romalılar Juno Moneta tapınağında para bastıkları için zamanla moneta kelimesi paranın basıldığı yer olarak kullanılmıştır ve İngilizceye Money olarak geçmiştir. İlk parayı kullanan uygarlığın M.Ö. 2500 lü yıllarda Lidyalılar olduğu düşünülmektedir. Ancak para olarak bastıkları küçük metal parçalar kolaylıkla taklit edilebiliyordu. Daha sonra Roma M.Ö. 338 yılında üzerinde koyun ve inek tasviri olan bakır sikkeler çıkardılar. (Uyan, 2013, s. 12)

Çinlilerin ise altın ya da gümüş yerine pamuktan yapılmış çav ismi verilen kâğıt paralar kullandıkları bilinmektedir. Bu tarz paralar, Moğol ve Azerbaycan sultanları tarafından da kullanılmıştır. (Uyan, 2013, s. 12)

Osmanlılarda da para kullanımı için beş dönem belirlenmiştir. 1326-1477 arası gümüş esaslı para sistemi, 1477-1585 arası altın ve gümüş esaslı çift metal sistemi, 1585-1690 arası Osmanlı piyasalarının yabancı sikkeler ve bunların tağşişe uğramış türevleri tarafından istila edildiği çift metal sistemi, 1690-1844 yeni bir gümüş standardı oluşturulmaya çalışılan dönem, 1844-1914 gümüş kuruş ile altın lira esaslı yeni bir çift metal sistemi şeklinde özetlenebilir. (İnalçık & Quataert, 2006, s. 1055,1056)

1.1.2. Paranın Fonksiyonları

Bir ekonomide para olarak kabul edilen şey üç temel işlevi yerine getirmelidir. Bu üç işlev; değişim aracı olması, hesap birimi olması, değer muhafaza aracı olmasıdır.

Paranın bu fonksiyonlarının nasıl bir para tasvir ederseniz edin hepsinde geçerli olması gerekmektedir. (Şıklar, 2010, s. 5)

1.1.2.1. Değişim Aracı Olması

Günümüz ekonomilerinde para, bir değişim aracıdır. Satın alınan mal ve hizmetlerin bedelinin ödemesinde para kullanılmaktadır. Para deyince aklımıza sadece altın, gümüş ya da banknot gelmemelidir. Amerikalı yerlilerin değişim aracı olarak kullandığı nesnelere birisi olan boncuk, yine Amerikalı ilk sömürgeciler tarafından kullanılan tütün ve viski, ikinci dünya savaşı sırasında Alman esir kamplarında kullanılan sigara da değişim aracı olarak kullanılan nesnelere arasındadır. (Şıklar, 2010, s. 6)

1.1.2.2. Hesap Birimi Olması

Satın alınacak mal ya da hizmetin bedelinin ölçülebilmesi için nasıl ki kilo ve uzunluk ölçmek için kullandığımız kilogram ve metre gibi birimler var ise para da buna ihtiyaç vardır. Böyle bir para birimine Türkiye için TL, Avrupa için Euro, Amerika için Dolar örneğini verebiliriz. (Şıklar, 2010, s. 7)

1.1.2.3. Değer Muhafaza Aracı Olması

Bir değer saklama aracı olması gereken paranın; paranın kazanıldığı süre ile harcanacağı süre arasında satın alma gücünü muhafaza etmek amacıyla kullanılır. Para harcanmadığı sürece, harcanmayan para miktarı kadarlık bir satın alma gücü kişinin elinde bulunuyor demektir. Ancak tek değer muhafaza aracı para değildir. Tahviller, hisse senetleri, toprak, konut, mücevher gibi birçok varlıkta aslında değer muhafaza aracıdır. (Şıklar, 2010, s. 7,8)

1.1.3. Paranın Özellikleri

Paranın bu üç fonksiyonu yerine getirebilmesi için belli özellikleri olması gerekmektedir. Bunlar; (Özyurt, 2015, s. 27,28,29)

- Herkes tarafından kabul edilmesi
- Kolay taşınır olması
- Dayanıklı olması
- Bölünebilir olması

- Kolay taklit edilememesi
- Miktarının yeterli olması
- Homojenlik (standart olması)
- Değerini koruması
- Vergi ve borçlanmada kullanılabilmesi
- Yasal olması

Özellikle günümüzde tartışma yaratan dijital paralar, paranın bu özelliklerinin hepsini taşımasıyla beraber ek özellikleri ile de karşımıza çıkmaktadır. Bu ek özelliklerin başında da gizlilik gelmektedir.

1.1.4. Para Sistemleri

İnsanlığın gelişimi ve ilerlemesi ile birlikte para sistemleri de gelişim ve ilerleme kaydetmiştir. Mal para ile başlayan maceramız elektronik para ve dijital paraya kadar gelmiştir. Bir sonraki aşamalarını düşünmek ve hayal etmek bile insana büyük bir heyecan vermektedir. (Özyurt, 2015, s. 47)

Eski para sistemlerindeki değişimi görmemiz gelecekte var olacak para sistemlerini daha iyi algılamamızı sağlayacaktır.

1.1.4.1. Mal Para Sistemi

Malların mallarla değiştiği ekonomilerde; takaslar etkin bir şekilde sağlanamaması, bulunduğu dönemde herkesçe kabul gören başka malların değişimi kolaylaştırmak için kullanılmasıyla sonuçlanmıştır. Tuz, buğday, pirinç, hayvan postu gibi mal paralar bu amaçlarla kullanılmıştır. Mal para bizzat değere sahip olmasıyla günümüz paralarından ayrılmaktadır. (Özyurt, 2015, s. 48)

1.1.4.2. Madeni Para Sistemi

Madeni Para sisteminde para biriminin değeri altın, gümüş gibi değerli madenler olarak belirlenir. Zamanla gümüşün bollaşması ile birlikte sadece altın para kullanılmaya başlanmıştır. Altın ve gümüşün birlikte kullanıldığı sisteme çift maden sistemi sadece altının ya da gümüşün kullanıldığı sisteme ise tek maden sistemi denmektedir. (Özyurt, 2015, s. 49)

Çift metal sistemi 18. Yüzyıldan 19. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar kullanılmıştır. Devlet gümüş ve altın arasında sabit bir yasal dönüşüm oranı belirleyerek paranın altın veya gümüş ile serbest mübadelesinin sağlanmasını garanti etmektedir. Günlük alışverişlerde gümüş kullanılmakta iken büyük ödemeler ve tasarruflarda altın kullanılmaktadır. (Özyurt, 2015, s. 49)

Tek maden sistemi gümüş para standardı veya altın para standardı olarak uygulanmaktadır. Yunan, Roma ve Ortaçağ Avrupa'sının para sistemleri gümüş para sistemi iken 19. Yüzyıl sonlarına doğru yerini tamamen altına bırakmıştır. (Özyurt, 2015, s. 52)

1.1.4.3. Altın Para Sistemi

Altın para sisteminde para miktarı ülkedeki altın miktarıyla belirlenir. Altın para sisteminde para biriminin değeri altın cinsinden tespit edilir ve belirlenen oran ile altın paraya, para altına çevrilebilmektedir. Ödemeler bilançosu fazla verirse ülkeye altın girişi hızlanır, ödemeler bilançosu açık verdiğinde ise ülkeden altın çıkışı yaşanır. (Özyurt, 2015, s. 53)

1.1.4.4. Kâğıt Para Sistemi

Modern anlamdaki kâğıt paralar Avrupa'dan çok önce 1368 yılında Çin'de kullanıma başlamıştır. Avrupa'da ki kullanımı 300 yıl kadar sonra 1661 de İsveç, 1690'da İngiltere ve 1789 yılında Fransa da başlamıştır. (Özyurt, 2015, s. 58)

Böyle bir sistemde kâğıt paranın maliyeti yalnızca kâğıt, mürekkep ve basım giderinden ibarettir. Böyle bir para sisteminde kâğıt para miktarının ne kadar olması gerektiği sorunu ortaya çıkmaktadır. (Dinler, 2015, s. 433)

1.1.4.5. Kaydi Para Sistemi

Bankaların ellerindeki vadesiz mevduat hesaplarına dayanarak açtıkları ve mevduat miktarının birkaç katını bulan kredi veya para oluşturma süreci kaydi para yaratılması olarak bilinir. Kaydi paraya banka parası ya da mevduat parası da denir. Örneğin; zorunlu karşılık oranının %20 olduğu bir ülkede bankaya yatırılan 100 TL için 400 TL'lik kredi verilebilir. 100 TL ise zorunlu karşılık olarak bankada duracaktır. Yani 100 TL'den 400 TL'lik para yaratılmıştır. Mevduat çoğaltanı olarak tanımladığımız bu olayda mevduat çoğaltanı bir bölü kanuni karşılık oranına eşittir. (Özyurt, 2015, s. 60)

1.1.4.6. Elektronik Para Sistemi

Bilgi çağında olduğumuz şu zamanlarda kâğıt para kullanmak yerine internetten ya da kredi kartlarından alışveriş yapmaktayız. İşte bu alışverişi yapabilmemizi sağlayan kâğıt paranın internet üzerinde de kullanılıyor olmasıdır. İnternet üzerine aktarıldığı anda artık elektronik para olarak tabir edilebilir. Elektronik ödemeler hem ulusal hem uluslararası ödemelerde kolaylık sağlamaktadır. (Özyurt, 2015, s. 63)

1.1.4.7. Dijital Para Sistemi

Blockchain teknolojisi ile güçlü serverlar ve bilgisayarlar tarafından üretilen kripto paralara dijital para denir. Blockchain ise kullanıcıların kendi arasında aracısız olarak işlem yapabilmelerini sağlayan bir nevi yeni bankacılık sistemidir. Banka hesapları olmadan bireyler birbirlerine para gönderebilmekte ve alışveriş yapabilmektedir. (Cryptopara, 2016)

1.1.5. Döviz Kuru Sistemleri

Döviz kuru sistemleri sabit ve esnek kur diye ikiye ayrılır. Diğer kur sistemleri ise bu iki kur sisteminin belli bir karması olarak karşımıza çıkar. Döviz kuru sistemleri paranın hangi kur sisteminde uygulanması gerektiğini görmemiz için önemlidir.

1.1.5.1. Sabit Kur Sistemi

Bu sistemde döviz talebi ne olursa olsun döviz kuru hükümet tarafından belirlenir ve belirlenen sınırlar dışında alım satımı mümkün değildir. Ayarlanabilir sabit kur sistemi ve döviz kontrol sistemi olmak üzere ikiye ayrılır. (Özyurt, 2015, s. 349)

Merkez bankasının, döviz alım ve satım işlemleri ile döviz kurunu istenen düzeyde tutması işlemine ayarlanabilir kur sistemi denir. Ancak bir noktada döviz rezervleri eriyecek olursa döviz kurlarında ani sıçramalar görülebilir. Döviz rezervleri sürekli eriyen ülkeler, rezervlerinin erimesinin önüne geçmek için döviz alım ve satım serbestisini kaldırarak döviz kontrolü altında tutarlar (döviz kontrol sistemi). (Özyurt, 2015, s. 349)

1.1.5.2. Esnek Kur Sistemi

Dalgalı kur sistemi de denilen bu sistemde döviz fiyatları tamamen arz ve talebe göre döviz piyasalarında belirlenir. Döviz arz ve talebindeki küçük bir artış döviz

kurlarında önemli dalgalanmalara neden olabilir. Ulusal para biriminin saniyeler içerisinde bile sürekli değişmesine neden olması esnek kur sistemine yöneltilen en büyük eleştiridir. (Özyurt, 2015, s. 350)

Günümüzde sabit kur sistemleri yerini esnek kur sistemlerine bırakmıştır. Sabit kur sisteminde ülkenin parası diğer ülkelerinin paralarına belli bir oranda sabitlenirken esnek kur sisteminde bu tamamen değişkendir alıcı ve satıcılar tarafından belirlenir. Sabit kurda belirlediğiniz oran paranızın gerçek değerinin üzerinde ya da altında ise birçok sorun oluşturmaktadır. Esnek kur sistemi bunu çözmüştür para biriminin kuru devletin attığı her adımda her icraatında ileriye dönük plan ve hedeflere göre değişir. (Özyurt, 2015, s. 350)

1.1.6. Paranın Yönetimi

Paranın yönetimi günümüzde daha profesyonel ellerde olması görüşü ile iktisatçıların özelde de merkez bankalarının elinde bulunmaktadır. Günümüzde merkez bankaları ekonominin vazgeçilmez unsurları haline gelmişlerdir.

1.1.6.1. Merkez Bankası Tarihi ve Gelişimi

Dünyada merkez bankasının ilk örneğinin 1694 yılında kurulan İngiltere Bankası olduğu kabul edilir ancak bazı iktisatçılara göre ise 1668 yılında kurulan İsveç Devlet Bankası merkez bankası niteliği taşıyan ilk bankadır. Bu bankaları 1800 yılında kurulan Fransız Merkez Bankası takip etmiştir. Ancak merkez bankaları açısından dönüm noktası 1913 yılında, 12 adet yerel federal rezerv bankasından oluşan ABD Merkez Bankasının kurulması olmuştur. (Özyurt, 2015, s. 56)

1.1.7.2. Merkez Bankası

Merkez bankası bir ülkenin para ve banka sistemini kontrolle görevlendirilmiş bir kurumdur. Merkez bankası bankaların bankasıdır ve son başvuru merciidir. Hükümetlerden bağımsızdır ve bu konuda iktisatçılar arasında uzlaşma vardır. Merkez bankası bağımsızlığı hükümetin etkisinin dışındaki üç alanla ilgilidir. Bunlar; personel konuları, finansal bağımsızlık, politika bağımsızlığıdır. Uygulamada merkez bankası gibi çok önemli bir kamu kurumunda hükümetin etkisinin tamamen dışlanması olanaklı değildir. (Parasız, 2007, s. 382)

Merkez bankasının bağımsızlığı kavramının aksine, literatürde merkez bankasının hesap verirliliği ile ilgili bir uzlaşma yoktur. Birçok iktisatçı demokratik hesap verirliliğinin tanımı ve temel unsurları üzerinde farklı görüşlere sahiptir. Ancak demokratik bir toplumda merkez bankası doğrudan doğruya parlamentoya ya da hükümete hesap verir. Merkez bankası hesap verirlilik kavramının üç temel çizgisi vardır. Para politikasının nihai amaçları hakkında kararlar, cari para politikasının şeffaflığı, Para politikasıyla ilgili nihai sorumluluk. Örneğin Yeni Zelanda merkez bankası fiyat istikrarını birinci amaç yapmıştır. Yeni Zelanda merkez bankası başkanı, hükümetle birlikte enflasyon için sıkı hedef aralığı kabul etmiştir. Buna politika hedefi anlaşması denilmektedir. (Parasız, 2007, s. 383)

Yeni Zelanda örneğimize devam eder ve merkez bankası başkanı ile Yeni Zelanda hükümetinin tam ters görüşlerde olduğunu varsayarsak, merkez bankası başkanı farklı enstrümanlar kullanacak hükümette bundan bağımsız farklı politikalar izleyecektir bu da ülkedeki istikrara zarar verecektir. Yani merkez bankası başkanı ile hükümet istikrar için uyum içinde çalışmak dışında bir alternatifte sahip değildir. Bu da aslında merkez bankasının bağımsızlığının mümkün olamayacağı hükümetin politikalarına uyum içinde çalışmak zorunda olduğunun en önemli göstergesidir.

1.2. Faiz

İlerleyen bölümlerde birçok bilim insanının bu konuyla ilgili yapmış oldukları tanımlara değineceğiz ancak kısa bir tanım yapmak icap ederse faiz; belirli bir süreyle kullandırdığınız herhangi bir mal veya paradan, bu süre bitiminde talep ettiğiniz fazlalıktır. Örneğin 1 kg olarak borç verdiğiniz altını 1,1 kg olarak geri almak ya da 1 kg buğdayı 1,1 kg olarak geri almak, ya da 1 TL olarak verdiğiniz borcu 1,1 TL olarak geri almaktır. İlerleyen bölümlerde de göreceğimiz gibi faiz önce mallar üzerinden alınırken, o malın kirası diye düşünülmüştür. Günümüzde para ve türevleri üzerinden alınıp, verilmekte ve hesaplanmaktadır.

Diwany(2011)'ye göre faiz; borç verilen zaman ile borcun ödeneceği zaman "arasındaki" kullanım kaybının telafisidir. Bu ücret "arasında" anlamındaki Latince "interesse" kelimesiyle ifade ediliyordu ki bu da İngilizce faiz anlamına gelen "interest" terimini doğurmuştur. (Diwany, 2011, s. 46,47)

1.2.1. Eskiden Günümüze Faiz Tanımları

Neyin faiz olduğu konusu iktisatçıları aslında çok ilgilendiren bir arayış olmamıştır. Faiz tanımları genelde dini kaygılarla yapılmıştır. İktisatçılar ise faizin sebepleri, sonuçları ve oranları ile ilgilenmişler, faiz ile enflasyon, faiz ile para değeri, faiz ile yatırım gibi ilişkileri irdelenmişlerdir. Platon faizi, zenginin fakiri sömürü aracı olarak görmüştür. Aristo da paranın faizle artması için değil sadece değişim aracı olarak kullanılması gerektiğine inanmıştır. Faizi tanımlamadan önce faiz için kullanılmış 1-2 terime değinelim. *Lucrum cessans* (karın terkedilmesi) yani kişinin parasını borç vermek için vazgeçtiği kar. Bir diğeri ise *damnun emergens* (zarar etme) yani kişinin parasının borç vermesiyle uğradığı fiili zarar olarak tanımlanmıştır. Bir başka terim ise riskin tazminatı, borç verdiği paranın geri gelmeme ihtimalini düşünerek istenen fazlalık. Çoğunluk görüşünde ise faizi paranın kirası olarak değerlendirir. Yani parayı bir mal olarak düşünür. (Diwany, 2011, s. 46,47)

Günümüz ekonomisinde ise faiz tanımı iki anlamda kullanılmaktadır. Birinci anlamda faiz, bir borç anlaşması ve onun satışı sonucu elde edilen gelir oranıdır. İkinci anlamda ise üretimde girdi olarak kullanılan sermayenin gelir oranıdır. Faizin iki farklı anlamı olmasına rağmen, bu iki farklı anlamdaki faiz oranlarının birlikte hareket etme eğilimlerinden dolayı, tek bir faiz oranından söz etmekte kesinlikle yanlış değildir. (Erdoğan, Yıldırım, & Özer, 2009, s. 221)

Keynes'in Likidite Tercihi Teorisinde insanların 3 sebeple parayı elde tutmak istediklerinden bahseder bunlar;

- İşlem yapma ihtiyacı
- Tedbir olarak bulundurma ihtiyacı
- Spekülasyon Fırsatı

Bu yüzden Keynes'e göre parayı borç verdiğimizde bu 3 öğeden vazgeçiyoruz ve bu vazgeçme karşılığında bir çıkar elde etmeliyiz yoksa bu 3 öğeden vazgeçmemiz için bir sebep olmaz ve bu çıkarda tabii ki faiz oluyor. (Keynes, 2010, s. 147-154)

Dinler(2015); faizi sermayenin payı, Ülgen (2012); sermayeyi kullanma fiyatı, Parasız(2007); ödünç alıcının ödünç vericiye sermaye kullanımı için ödediği miktar olarak tanımlamaktadır. Tanımların hepsi sermaye kullanımının karşılığında ödenmesi

gereken bir para olmalı diyor. Sermayeyi kullanan kişi kar da zarar da etse bunu ödemesi gerekiyor. Aslında araya bankanın da girdiği bu faiz alıp verme sürecinde devlet belli bir miktara kadar paranıza garanti vermektedir. Miktarın üst kısmı içinde sigorta şirketleri riski üstlenmektedir. Sigorta primini de krediyi alan kişi ödemektedir. Yani paranızın geri ödenmeme şansı yok denecek kadar azdır. Bankalar üzerinde riskleri genelde başka yerlere paylaştırarak ödenmeme ihtimalini neredeyse sıfıra indirirler. Ekonomide miras hariç riskin olmadığı her etkinlikte faiz etkisini düşünebiliriz. (Dinler, 2015, s. 23) (Ülgen, 2012, s. 206) (Parasız, 2007, s. 192)

1.2.2. Faiz Uygulamaları

Her yapılan araştırmalarda faiz kullanımının başladığı tarih her geçen gün geriye doğru gitmektedir. Paradan bile eski olan faiz farklı farklı uygulamalarla da olsa varlığını hep sürdürmüştür. Bu uygulamaların bazıları tamamen teorik bazıları da ispatlanmış gerçekler olacaktır.

1.2.2.1. İnsanlık Tarihi Başlangıcında Faiz Uygulamaları

Faizin tarihi insanlık tarihi ile paranın icadı arasında kendine bir yer bulmaktadır. Çok ilginçtir ki daha para icat olmadan önce bile insanlar faizi icat etmişlerdi. Aldıkları buğday, arpa ya da inek için 1-2 yıl sonra belli faiz oranları ile yani fazlası ile geri iade etmişlerdi. Bu açıdan faiz paranın icadından da geriye gitmektedir. Tevrat'ta Levililer (25:39-40) ta “Aranızda yaşayan bir kardeşin yoksullaşır, kendini köle olarak sana satarsa, onu bir köle gibi çalıştırmayacaksın. Yanında çalışan bir işçi ya da yabancı gibi davranacaksın ona. Özgürlük yılına dek yanında çalışacak.” demesi alınan borçlarla birlikte köleliğinde başlayabileceğini göstermiştir. Faiz gibi borç yükünü ağırlaştırıcı bir yapı bunun olma ihtimalini daha çok arttırmaktadır. (Levililer, 2017)

1.2.2.2. Eski Uygarlıklarda ve İlk Çağlarda Faiz Uygulamaları

Tablo 1.1 de görebileceğimiz gibi en eski çağlarda bile faiz uygulaması vardı ve zaman zaman belli faiz oranları belirlenmişti.

Tablo 1.1 Bilinen Tarihte Faiz Oranları (Elena, 2015)

Uygarlık ya da Ülke	Yıl	Faiz Oranı (%)
Mezopotamya	M.Ö.3000	20
Hammurabi	M.Ö.1772	20
Pers Krallığı	M.Ö.539	40+
Yunanistan	M.Ö.500	10
Roma	M.Ö.443	8.33
Atina/Roma	M.Ö.300-200	8
Roma	M.S.0- 100	4
Roma	M.S. 300	15 (yaklaşık)
Bizans İmparatorluğu	M.S. 325	12.5 (en fazla)
Bizans İmparatorluğu	M.S. 528	8 (en fazla)
İtalyan Şehir Devletleri	1150	20
Venedik	1430lar	20
Venedik	1490lar	6.25
Hollanda	1570ler	8.13
İngiltere	1700ler	9.92
Amerika	1810lar	7.64
Amerika	1940lar	1.85
Amerika	1980ler	15.84
Amerika	2015 Kasım	0-0.25

Şu ana dek yapılan araştırmalara göre kayıtlı olarak ilk faiz veren kişiler M.Ö. 3000’li yıllarda Sümer rahipleri olmuştur. Bunları M.Ö. 1772 yılında Hammurabi yasaları takip etmiştir. Burada faiz işlemleri belli bir düzene konmuş faiz alınıp verilmesine belli oranlarla izin verilmiştir. (Başar, Coşkun, & Aydın, Bankacılık Uygulamaları, 2006, s. 21)

İlkçağ Yunan filozoflarından Platon (M.Ö. 427-347) Yasalar adlı eserinde, borç vereceğiniz kişi zaten tanıdığınız kişidir ve insan tanıdığı kişiye faizle para vermemelidir, hatta bu borç verdiği kişi anaparayı bile ödeyemeyecek olsa zorlanmamalıdır, demiştir. Ayrıca devletin faizcilik yapmaması gerektiğini ve faizciliğe izin vermemesi gerektiğini söylemiştir. Ve ilginç bir şekilde çok erdemli olup olağanüstü zengin olunamayacağını çünkü erdemsiz kazancın erdemli kazancın iki katından daha çok olduğunu söylemiştir. Faizinde o devirde kazancı yüksek olduğu için faziletli ve erdemli insanların faiz almayacağını o yüzdende çok olağanüstü zengin

olamayacağını ancak erdem sahibi olmayan kişilerin faiz alarak daha da zenginleşeceğini söylemiştir. (Platon, 2012, s. 206,207)

Platon'un öğrencisi Aristo (M.Ö. 384-322) Politika adlı eserinde şunları belirtir: Faizcilikten çok nefret edilir ve bu haklı bir nefrettir; çünkü faiz, bir ürün değil bizzat paradan çıkan bir kazançtır. Para sadece bir değiş tokuş aracı olarak düşünülmüştür, faiz ise paranın kendisindeki bir artışı gösterir. Faizden, bir tahıl ürünü ya da hayvan yavrusuymuş gibi kazanç diye söz edemeyiz; çünkü her canlı benzerini doğurur, para ise canlı bir şey değildir. Bu yüzden servet edinme yolları arasında doğaya en aykırı olan budur. Faiz için yaptığı paradan doğan paradır tanımıyla, "para kısır, para doğurmaz" tanımına ilham vermiştir. (Aritoteles, 2014, s. 29)

1.2.2.3. Dinlerde Faiz Uygulamaları ve Faize Bakış

Dinler tarihinde gördüğümüz gibi dinler Allah ile insan arasındaki ve insan ile insan arasındaki ilişkileri düzenler. Faiz kısmı da insan ile insan arasındaki ilişkiyi düzenleme bakımından birçok dinde geçmiştir. Bizde bunlardan başlıcalarına değineceğiz. (Şeriat, 2006)

Yahudilikte Faiz

Yahudiliğin kutsal kitabı olan Tevrat'ın çeşitli bölümlerinde faizle ilgili şu ifadeler bulunmaktadır: (Mısırdan Çıkış 22: 25) "Halkıma, aranızda yaşayan bir yoksula ödünç para verirsiniz, ona tefeci gibi davranmayacaksınız. Üzerine faiz eklemeyeceksiniz." (Hezekiel 18: 8) "Faizle para vermez, Aşırı kâr gütmemez. Elini kötülükten çeker, İki kişi arasında doğrulukla yargılar." (Hezekiel 22: 12) "Senin içinde kan dökmek için rüşvet aldılar. Faiz aldın, tefecilik yaptın, zorbalıkla komşularından haksız kazanç sağladın. Beni unuttun. Egemen RAB böyle diyor" (Levililer 25: 35-37) "Bir kardeşin yoksullaşır, muhtaç duruma düşerse, ona yardım etmelisin. Aranızda kalan bir yabancı ya da konuk gibi yaşayacak. Ondan faiz ve kâr alma. Tanrı'ndan kork ki, kardeşin yanında yaşamını sürdürebilsin. Ona faizle para vermeyeceksin. Ödünç verdiğin yiyecekte kâr almayacaksın." (Mezmurlar 15: 5) "Parasını faize vermez, Suçsuz karşı rüşvet almaz. Böyle yaşayan asla sarsılmayacak." (Tevrat, 2017)

Buraya kadar olan kısımda faiz kesinlikle yasaklanmış ve hoş görülmemiş iken Tevrat'ın tesniye bölümünde şöyle diyor. (Tesniye 23:19,20)"Kardeşinize para, yiyecek ya da faiz getiren başka bir şey ödünç verdiğinizde, ondan faiz almayacaksınız.

Yabancıdan faiz alabilirsiniz ama kardeşinizden almayacaksınız. Böyle yapın ki, mülk edinmek için gideceğiniz ülkede el attığımız her işte Tanrınız RAB sizi kutsasın.” Yani özetleyecek olursak Yahudilerin birbirlerine faizle para vermeleri yasak ancak Yahudi olmayandan faiz almak ise serbest bırakılmıştır. (Tesniye, 2017)

Hristiyanlıkta Faiz

Hristiyanlıkta Faiz Hristiyanlığın kutsal kitabı olan İncil’de faizle ilgili açık hükümler bulunmamaktadır. Ancak Matta İncil’inin 5. Bab’ının 42. ayetinde, 6. Bab’ının 19. ve 24. ayetlerinde, 7. Bab’ının 7. ayetinde, 10. Bab’ının 9. ayetinde ve Luka İncil’inin 6. Bab’ının 30.-35. ayetlerinde faizle ilgili açık hükümler olmamasına karşın ödünç vermenin güzelliğinden, hazineler biriktirmenin çirkinliğinden bahsederek faize de dolaylı olarak hoş bakmadığı anlamı çıkarılabilir. Faizin haramlığı, İncil’den açıkça anlaşılmasa da, bazı Hristiyan din adamlarının faizle ilgili görüşlerini şunlardır: Saint Gregoire de Nazianze (329-389), Faizin kiliseyi küçük düşürdüğünü ve insanları sürekli sıkıntılara soktuğu için bir suç olarak görmüştür. Saint Basile (329-379) ise Zenginin fakire faizsiz borç vermesi gerektiğini, borçta faiz olursa, bunun dostluk ya da borçluluk olamayacağını köleliğin ta kendisi olacağını söylemiştir. Saint Gregoire de Nysse (331-400) de faizi, üremeye ve çoğalmaya uygun olmayan cansız bir şey olarak gördüğünden fitrata aykırı görmektedir. Saint Jean Chrysostome (344-407) ise faizin her iki taraf içinde zararlı olduğunu söylemiştir. Saint Augustin (350-430) ise faizciyi hırsıza benzeterek faizin herkese haram olduğunu söylemiştir. (Deniz, 2006, s. 8-10)

Ancak ilerleyen yüzyıllarda ekonomideki gelişmeler üzerine farklı düşünen Hristiyan din adamları ortaya çıkmıştır. Kilise bile zaman zaman %20 ile %260 arasında değişen faiz oranlarında borç vererek faizi kazanç kapısı olarak görmüştür. Ayrıca Yahudilerin iktisadi hayatta tekelleşmeye başladığını gördüklerinden faiz oranlarını söz sahibi olmak adına kullanmışlardır. Bu olduktan sonrada Hristiyanlıkta farklı isimler adı altında haram kabul edilen faiz mubah olarak görülmeye başlanmıştır. (Deniz, 2006, s. 8-10)

İslamiyette Faiz

Müslümanlıkta faiz yasağı Kuran ve Hadis kaynaklarında verilmiştir. Ayrıca Günümüze Gelene kadar da hemen hemen hiçbir âlim faizin hiçbir çeşidini kabul etmemişlerdir. Ancak günümüzde Hristiyanlıkta da faizin mubah görülmesinin ilk adımı

olan enflasyon oranında faiz alınması söylemin kullanan Müslüman kişiler çıkmıştır. Müslümanlığın kaynağı olan Kuran’da faizle ilgili ayetler şöyledir.

“O kimseler ki faiz yemekteler, onlar kabirlerinden ancak, şeytan kendisini yere çalmakta olduğu kimsenin delilik nöbetinden kalkışı gibi kalkacaklardır. İşte sana! Bu ceza, şu sebeplerledir ki, gerçekten onlar: ‘alışveriş ancak faiz gibidir’ demişlerdir. Hâlbuki Allah alım satımı helal etmiş, faizi ise haram kılmıştır. Artık her kim ki Rabbinden ona faizi yasaklayıcı bir öğüt gelmiştir de onu uyup yanlıştan vazgeçmiştir, işte geçmiş olan şey kendisi içindir. Yine de onun işi Allah’a kalmıştır. Her kim de faizi helal kabul etme fikrinden dönerse, işte onlar ancak o cehennem ateşinin arkadaşlarıdır. Bir daha çıkmamak üzere kendileri onun içinde ebedi kalıcıdır.” (Bakara suresi: 275)

“Allah faizi yok etmektedir, sadaka malları ise arttırmaktadır. Allah çokça kafir ve ziyade günahkar hiçbir kimseyi sevmez.” (Bakara Suresi: 276)

“Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve eğer gerçekten iman etmiş kimselerseniz, faizden geriye kalanı bırakın. Eğer böyle yapmazsanız, Allah ve Resulüyle savaşa girdiğinizi bilin. Eğer tövbe edecek olursanız, anaparalarınız sizindir. Böylece siz ne başkalarına haksızlık etmiş olursunuz, ne de başkaları size haksızlık etmiş olur.” (Bakara suresi: 278-279)

“Ey inananlar, faizi kat kat arttırarak yemeyin, Allah’tan sakının da kurtulun. Kâfirler için hazırlanmış ateşten sakının.” (Ali İmran: 130-131)

Bunlara ilave olarak daha birçok hadiste de faiz detaylandırarak haramlığı vurgulanmıştır. İslam dinine göre 7 büyük günahdan biride faiz yemektir. Bunun yanında faiz sadece para, altın, gümüş ile sınırlı kalmamıştır. Kuru hurmaya karşılık yaş hurmayı farklı oranda almak bile yasaklanmıştır. Bu kişiye öğüt olarak önce hurmanı sat sonra o hurmanın parası ile kaliteli hurma al denmiştir. Yani eski çağlardaki faizin de böylece İslam’da hoş görülmediği anlaşılmaktadır. (İslamda Faiz, 2017)

1.2.3.Faiz Teorileri

İktisatçılar faizle ilgilenirken birçok farklı faiz teorisi ortaya koymuşlardır. Bu teorileri birbirinden farklı olarak değil birbirlerini tamamlayıcı olarak görmek daha doğru olacaktır. Ayrıca faiz konusunda ilk düşünceler dinlerinde etkisi ile daha çok meşruluğuna odaklanırken, günümüz düşünceleri faizin oranlarına yoğunlaşmaktadır.

Faiz teorilerini görmemiz faizin sebeplerini anlamamız için oldukça önemlidir. (Özyurt, 2015, s. 183)

1.2.3.1. Klasik Faiz Teorisi

Klasiklerin faiz konusunda görüşleri daha çok Adam Smith'in görüşlerine dayanmaktadır. Adam Smith'e göre faiz tasarrufunu kullanmayan ve başka birine ödünç veren kişinin elde ettiği gelirdir. Bu bedel paranın kullanım bedelidir ve kardan ayrı bir kavramdır. Bu faiz teorisinin içinde birkaç faiz teorisini daha barındırır. Nemalandırma teorilerine göre faiz en az rant kadar gelir getirmelidir. Sermaye verimliliği teorilerine göre faiz kapitalin üretimi sayılmış, işçinin emeği ile yarattığı değere ücret denildiği gibi, kapitalin üretime katılma payına da faiz denmiştir. Emek teorilerine göre faiz tasarruf emeğinin (tasarruf külfetinin) bedelidir. Sermayenin marjinal verimliliği teorilerine göre faiz, teknik sermaye verimliliğinin artmasıyla oluşan katma değerdir. Kullanım teorilerine göre sermaye varlığı ile kullanımını ayırır ve faiz; sermayeyi emrinde kullananın, bu olanağa ödediği bedeldir. Perhizkârlık teorilerine göre sermayenin kaynağı tasarruftur. Tasarrufta fedakârlıktır. Faizde bu fedakarlığın karşılığıdır. (Özyurt, 2015, s. 183,184)

1.2.3.2. Neo-Klasik Faiz Teorisi: Ödünç Verilebilir Fonlar Teorisi

Bu teoriye göre ödünç veren açısından faiz, ödünç verilmiş paranın geliridir. Bu teorisinin gelişmesine Fisher'in katkısı büyüktür. Reel faiz oluşumunda, iki temel faktörün etkili olduğunu belirtmiştir. Bunlar zaman tercihi ve verimlilik. Yüksek faiz oranları, ileride daha fazla harcama fırsatı vereceğinden şimdiki tüketimini azaltıp tasarrufunu artırır harcama zamanını ileri bir tarihe iter. Verimliliğe göre ise girişimciler yaptıkları harcamalardan getiri sağladıkça, verimli yatırım yapmış olacaklar ve verimlilikleri arttıkça yeni yatırım projeleri için yeni fon taleplerinde bulunacaklardır. Bu durumda getiri faizden büyük olacağından faiz oranı ile yatırımlar ters orantılıdır. (Özyurt, 2015, s. 187)

1.2.3.3. Wicksell'in Ödünç Verilebilir Fonlar Teorisi

Wicksell ekonomi bilimine doğal faiz kavramını kazandırmıştır. Faiz oranlarını doğal faiz ve piyasa faizi oranı şeklinde ikiye ayırmıştır. Piyasa faizi, kredi alanların ödedikleri faizdir. Doğal faiz ise sermaye piyasasında kredi talebi ile tasarruf arzı eşit olduğunda oluşacak faizdir. Tasarruf, doğal faizin doğru orantılı fonksiyonudur.

Yatırımlar ise, piyasa faizinin ters orantılı fonksiyonudur. Doğal faiz oranı piyasa faiz oranına eşit ise fiyatlar değişmezken eğer doğal faiz oranı piyasa faiz oranından büyükse enflasyonist baskı doğurur. (Özyurt, 2015, s. 189)

1.2.3.4. Keynes'in Faiz Teorisi: Likidite Tercihi Teorisi

Keynes'in likidite tercihini etkileyen 3 unsur; İşlem yapma ihtiyacı, tedbir olarak bulundurma ihtiyacı, spekülasyon fırsatı olarak belirtilmiştir. Likidite tercihi teorisine göre faiz oranı, halkın elinde tutacağı para miktarını belirleyen etkenlerden biridir. Çünkü faiz oranı, parayı elde tutmanın fırsat maliyetidir. Faiz oranı yükseldiğinde, bireyler paralarının daha az kısmını ellerinde para olarak tutmak isteyeceklerdir. (Özyurt, 2015, s. 192)

1.2.3.5. Hicks-Hansen'in Neo-Keynesyen Sentezi: IS-LM Modeli

Hansen, işlem güdüsü ile para talebinin belirli bir noktaya kadar faize duyarlılık göstermeyeceğini, ancak faiz oranları yükselirken duyarlılık eşliğini aşabileceğini açıklamıştır. (Özyurt, 2015, s. 195)

IS-LM Modeli Keynes'in analizlerine dayanarak 1937 yılında Hicks tarafından geliştirilmiştir. Bu modelin amacı bir ekonomide kısa dönemde fiyat düzeyi sabit iken, faiz oranları ve ekonomide gerçekleştirilen toplam üretimin nasıl gerçekleştiğini açıklamaktır. (Özyurt, 2015, s. 195)

Bu teoriye göre denge faiz oranı reel kesimde yatırım, parasal kesimde ise para talebini etkilediği için IS ve LM eğrilerinin kesiştiği yerde olacaktır. Bu teori ile iktisadi faaliyetlerin kısa dönem dalgalanmaları rahatlıkla analiz edilebilir. Uygulanan maliye politikaları ile IS eğrisindeki, para politikaları ile LM eğrisindeki kaymalar denge reel gelir ve denge faiz oranlarını değiştirir. (Özyurt, 2015, s. 196-199)

1.2.3.6. Tobin'in Portföy Teorisi

Para, diğer varlıklara göre farklı risk ve kazanç bileşimine sahiptir. Tobin'in temel düşüncesi, insanların portföylerinde tutacakları varlıklara karar verirken, sadece bir varlığın diğerine oranla getirisinin ne olduğuna değil, aynı zamanda her varlığın getirisinin riskini ve getirisini de göz önünde bulundurduğudur. Kısaca faiz oranının belirlenmesinde sadece para arzı ve talebi rol oynamaz diğer yatırım araçlarının arzı da rol oynamaktadır. Diğer yatırım araçlarının risk ve getiri durumlarına göre insanlar

portföylerini günceller ve bu da getiri oranlarını ve dolayısıyla faiz oranlarını etkiler (Ural, 2017) (Özyurt, 2015, s. 200)

1.2.4. Geçmişten Günümüze Bankacılık Sektörü ve Faiz

Bankacılık sektörü geçmişten günümüze kadar aslında en karlı sektörlerden biri olmuştur. Türkiye'nin 15 Temmuz 2016 Darbe girişimi ile yaşadığı sıkıntılı süreçten sonra bile bankacılık sektörü karını %65 arttırmıştır. Net kar oranının yüzde 65 yükselmesi faiz oranlarının yüksekliğiyle açıklanabilir. Faizin en önemli uygulayıcıları olan bankaları anlatmaya, bankaların kökeni ve kuruluşları ile başlamak daha doğru olacaktır. (Banka Karları, 2017)

1.2.4.1. Bankanın Kökeni

Ticaretin gelişmesi, uluslararası bir nitelik kazanması, para ile ilgili kurumlar oluşması zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir. Bankalardan önce sarraflar ortaya çıkmıştır bunlar banker ve bankaların öncüsü olmuşlardır. Banka sözcüğü de İtalyanca "banco" yani sarrafların üzerinde işlem yaptıkları "masa, sıra" sözcüğünden türetilmiştir. Hatta iflas etmek anlamındaki İngilizce "bankrupt" sözcüğü de yine bu sarrafların taahhütlerini yerine getiremeyip "banco"larının kırılması olayından türemiştir. (Başar, Çoşkun, & Aydın, 2006, s. 21)

Tarihte ilk bankacılık uygulamalarının eski Sümer ve Babil medeniyetlerinde başladığı sanılmaktadır. M.Ö 3500 yıllarında Sümer ve Babil mabetlerinde rahiplerin borç verdiği dair bankacılık belgeleri bulunmuştur. Sümer din adamları kendisine emanet edilen eşya ve paraları ihtiyaç sahiplerine kiralar ya da kredi olarak kullandırır. Sümerlerin kurduğu ve banka olarak nitelendirilebilecek ilk kuruluşlara "Maket" denilmekteydi. (Başar, Çoşkun, & Aydın, 2006, s. 21)

M.Ö 2000 Eshunnanca Krallığı ise ilk bankacılık yasalarını düzenlemiş ve faiz oranını %20 olarak belirlemiştir. Hammurabi yasalarında kredi işlemleri yapıldığı kesinleşmiş ve kredi senetlerinin kiler üzerine 2 nüsha olarak yazılmış hali bulunmuştur. İlk ve Orta Çağ'da Yunanlılar, Romalılar ve Mısırlılar bankacılığı daha da geliştirmiş, eski Mısır'da faiz sınırlanırken eski Yunan'da bankacılık denetimlerine bile başlanmıştır. (Başar, Çoşkun, & Aydın, 2006, s. 21)

Modern anlamda ilk banka 1609'da Amsterdam bankası adıyla Hollanda'da kurulmuştur. Bunu 1637'de Venedik bankası adıyla Venedik'te kurulan banka takip etmiştir. Venedik bankası banknot kullanımına yol açan "contadi di banka" sistemini geliştirmiştir. Tüccarlar devlete olan güvenlerini kaybettiklerinde altınlarını "goldsmith" denilen tüccarlara vermeye başladı ve altınların atıl durmaması için borç isteyenlere "goldsmith nots" denilen kendi senetlerini vermeye başladılar. Bu senetlerin piyasada dolaşır olması ile ilk banknot sistemi oluşturulmuştur. (Başar, Çoşkun, & Aydın, 2006, s. 21)

1694 yılında İngiltere Fransa'nın yaptığı savaşın finansmanı için İngiltere Merkez bankası kurulmuş. 1907 yılında ABD Merkez bankası da kurulunca bankacılık sistemi olgunluğa ulaşmış ve modern banka sisteminin iskeleti olmuştur. (Başar, Çoşkun, & Aydın, 2006, s. 21)

1.2.4.2. Osmanlı Döneminde Bankacılık

Osmanlı'da ilk bankaların kuruluşuna kadar geçen sürede faiz hoş karşılanmamıştır. Ancak halk arasında yine de yaygın şekilde tefecilik yöntemi ile faizin kullanıldığı bilinmektedir. Mahkemeye intikal eden olaylarda faiz alan, verdiği parayı değil sözleşmeye alacağı parayı yazdırır; böylece faiz almadığını iddia eder. Eğer faiz vermesi gereken kişi bunu şahitlerle ispatlarsa sadece aldığı parayı öder. Bu yönde kadı sicillerinde binlerce dava dosyası bulunmuştur. (Kuran, 2013a) (Kuran, 2013b)

Osmanlı'da 1847 yılında dış borç ödemelerini düzenlemesi için ilk banka olan Bankı Dersaadet kurulmuştur. Daha sonra İngiliz ve Fransız ortaklığıyla 1856 yılında Bankı Osmani kurulmuştur. 1863 yılında ise Bankı Osmani Şahane adını alarak devlet bankası niteliğini almış ve banknot çıkarma imtiyaz ile tekeline sahip olmuştur. Hükümette imtiyaz süresi içinde para çıkarmamayı taahhüt etmiştir. (Şıklar, 2010, s. 74)

Bir devletin bağımsızlığından söz edebilmek için gereken üç özellik olan; kendi ordusunun olması, kendi parasını basıyor olması ve kendi anayasası olması özelliklerinden birini Osmanlı Devleti bankacılık sektörünün başlangıcından kısa bir süre sonra kaybetmişti. Atatürk'ün 17 Şubat 1923 tarihinde İzmir İktisat Kongresinde yapmış olduğu konuşmada bu görüşü desteklemektedir. Atatürk, ekonomik bağımsızlık olmadan politik bağımsızlığın gerçekleşemeyeceğini şu sözlerle ifade etmektedir: "Tam bağımsızlık için şu prensip vardır: Milli Egemenlik. Ekonomik Egemenlikle

pekiştirilmelidir. Siyasi ve askeri zaferler, ne kadar büyük olursa olsun, ekonomik zaferlerle taçlandırılmazlarsa kazanılacak başarılar yaşayamaz, az zamanda söner." (Aktan, 1999)

1.2.4.3. Cumhuriyet Döneminde Bankacılık

1923 İktisat Kongresi ile birlikte bankacılık alanında ilk fikri adımlar atılmış ve bir merkez bankası kurulması gerekliliği görülmüştür. Osmanlı Bankasının imtiyazının dolmasına yakın bir zaman kala bir merkez bankası kurulmasına yeterli bir olanak olmamasından dolayı Osmanlı Bankasının imtiyazı 1935'e kadar uzatılmıştır. 7 yıllık bir hazırlık süreci ve 1929 Ekonomik Buhranı'nın da etkisiyle 11 Haziran 1930 tarih ve 1715 Sayılı Kanun ile Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası anonim şirket olarak kurulmuştur. 1888 yılında ilk kurulan devlet bankası olan Ziraat Bankası Cumhuriyet döneminde de faaliyetlerine devam etmiştir. Cumhuriyet döneminin ilk ulusal bankası Atatürk'ün direktifleriyle kurulan Türkiye İş Bankası'dır. (Şıklar, 2010, s. 75)

1.2.4.4. Günümüz Bankacılığı

21. yüzyılda bankacılık artık sadece para yatırıp para çekmek üzerine değildir. Daha birçok faaliyeti de içine alan devasa bir alan haline gelmiştir. Bankalar Fon toplama, kredi verme, kaydi para yaratma, kefil olma, portföy yönetme, kamu kesimini finanse etme, yatırım yapma, danışmanlık yapma, fatura tahsilatı, maaş işlemleri gibi birçok farklı işlemi gerçekleştirmektedir. Bankalar bu kolların hepsine uzanmış bulunmaktadır, bu yüzden günümüz bankacılığı üzerine değinmek çok uzun bir konuyu gerektirecek ve konumuzdan sapmamıza neden olacaktır. Ancak şu ilginç bilgiyi verebiliriz ki en çok kâra ve sermayeye sahip olan şirketler şüphesiz ki bankalardır. 2015 Dünya Bankası verilerine göre dünyada en çok kar eden 10 şirketten 8 i bankalardır. (İMF, 2015)(Özyurt,2014)

1.3. Faizsiz Bankacılık

Faizsiz bankacılık çeşitli sınıflandırma ile birkaç bölüme ayrılır. Bunlar; (Özyurt,2014)

Yatırım Bankaları: Halkın kısa veya uzun süre kullanmayacağı tasarruflarını, devletin uzun vadeli yatırımlarına aktararak, halkın elindeki atıl fonları hisse senetleri ve tahvillere yönlendirir. Ticari bankalardan farkı mevduat kabul etmemesidir.

Kalkınma Bankaları: Gelişmekte olan ülkelerde sanayi ve ticari yatırımlar için fon sağlayan bankalardır. Yatırım mallarının ikamesi değil, tamamlayıcıdır. Ülke ekonomileri geliştikçe kalkınma bankaları, yatırım bankalarına dönüşmektedir.

Katılım Bankaları: Faiz endişesi ile bankaya gitmeyen fonları değerlendirmek amacıyla kurulmuş bankalardır. Katılım bankaları faiz değil, kardan ve zarardan pay alınması esası ile çalışmaktadır.

1.3.1. Faizsiz Bankacılığın Tarihi ve Gelişimi

Ülkemizde ve Dünyada faizsiz bankacılık dendiğinde akla İslami bankacılık gelecektir. İslami bankacılık dendiğinde ise daha çok katılım bankalarından bahsediliyor olacaktır.

Çağdaş Anlamda faizsiz finansın temeli ilk olarak 1940'lı yıllarda Pakistanlı bilim insanları tarafından atılmıştır. Kredi alanlardan kazançlarının zekâtlarını bankaya ödenmesi istenmiştir. Mısır'da Prof. Neccar tarafından 1963 yılında kurulan Mit Gamr İslam Bankası ilk kurulan faizsiz banka olarak kabul görür. 1971 yılında yine Mısır'da Nasır Sosyal Bankası ilk faizsiz bankalar arasındadır. Nihayetinde 1975 yılında Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 43 ülke ile İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur. Aynı yılda Dubai İslam Bankası, 1977 Yılında Kuveyt Finans Kurumu ve 1981 yılında ise Darul Mali El-İslami gibi bankalar ve kuruluşlar kurulmuştur. (Dikkaya & Kutval, 2014, s. 36,37) (Can, 2014, s. 93) (Zerka & Neccar, 2011, s. 26,27)

İslam ülkeleri dışında ABD ve birçok Avrupa ülkesi de faizsiz bankacılık uygulamalarını barındıran bankalara sahiplik etmektedir. Bunlardan en bilinenleri Citibank, Union Bank of Switzerland, GoldmanSachs, HSBC, Commerzbank ve BNP'dir. (Kalaycı, 2013, s. 55)

1.3.2. Faizsiz (Katılım) Bankacılığın Araçları

Katılım bankalarının fon toplama ve kullandırma aşamasında kullandığı araçlar diğer mevduat bankalarına göre yer yer benzerlik yer yer farklılık göstermektedir.

1.3.2.1. Fon Toplama İşlemleri

Katılım bankalarının diğer bankalardan işlevsel olarak farkı yoktur. Hane halkının ve yatırımcının tasarruflarını sabit bir kar payı oranı tahmini ile kendisine çekerler.

Bazende uluslararası islami bankalardan fon alıp bunu iç piyasaya dağıtırlar. (Yanpar, 2015, s. 125)

1.3.2.2. Fon Kullandırma İşlemleri

Fon kullandırma işlemlerinde diğer bankalar ile benzer ve farklı yönleri vardır. Bu farklılıklar bazen sadece yöntem farklılığı iken bazen de tamamıyla farklı bir fon kullandırma yöntemi olabilir.

Murabaha

Murabahayı önce bireysel ve kurumsal finansman şeklinde ayırabiliriz. Kurumsal finansmanda iş kurmak isteyen kişiler kuracakları iş ile ilgili makine ve teçhizatları bankaya söyler. Banka satın alır ve üzerine kar payını ekleyerek taksitler satar. Bireysel finansmanda genellikle bireylerin ev ve araba alımında, parayı satıcıya direkt ödeyen banka yine alıcı olan müşterisine istediği vade ile taksitlendirerek kar payını koyarak satar. (Özyurt, 2014, s. 97)

Klasik Murabaha

Murabaha kavramı ikiye ayrılmıştır birincisi klasik murabaha ikincisi günümüz katılım bankalarının murabaha anlayışı. Klasik murabahada malı alan kişi malı satamama riskini yüklenir ve aldığı malı satın almak isteyen biri çıkarsa ona istediği fiyattan ve taksit seçeneğinden verir. Bununla ilgili olarak söyleyeceğimiz bir şey yok çünkü tam rekabet koşulları olduğunda ve enflasyon ile faiz oranı sıfırlandığında taksitli seçenek ile peşin seçenek arasında fiyat farkı ya olmayacak ya da fark sıfıra yakın olacak. (Odabaşı, 2016)

Çağdaş Murabaha

Katılım bankalarının uyguladığı çağdaş murabahada ise banka malı almak isteyen kişiyi önce bulur ve satamama riskini sıfırlar. Yani klasik murabahadan farkı malın satılmaması riski yoktur. (Odabaşı, 2016)

Mudarebe

Taraflardan birinin sermayesini diğerinin emek ve bilgisini ortaya koyduğu iş ortaklığına ya da kar-zarar ortaklığına denir. Katılım bankaları fon kullandırırken sermaye, toplarken emek tarafında yer alır. (Özyurt, 2014, s. 97)

Müşareke

Taraflar hem emek hem de sermaye koyarak ortak olup kar ve zarardan pay almaktadır. Mudarebeden farkı müşareke de iki tarafta zarardan etkilenirken mudarebe de zarardan sadece sermayedar etkilenir. (Özyurt, 2014, s. 97)

Finansal Kiralama

Katılım bankaları müşterilerin ihtiyaç duydukları ürünleri mülkiyeti kendisinde kalmak koşulu ile belli bir dönem kiralarlar. Bu yöntem leasing ya da icara olarakta adlandırılır. (Özyurt, 2014, s. 97)

Selem

Selem aslında bir alım satım sözleşmesidir. Banka ileriki bir tarihte üretilecek mal karşılığında üretici yahut satıcıya önceden para verir ve üretim ya da satışın yapılacağı tarihte sözleşmeye konu olan malın teslim edileceğini güvence altına alır. (Özyurt, 2014, s. 98)

İstisna

Satıcı bir malın imal edilmesi için alıcının talep ettiği malı yapıp ya da yaptırıp teslim etmeyi taahhüt eder. Sözleşmeye göre malın bedelini peşin, taksitle ya da ilerideki bir tarihte ödeyebilir. (Özyurt, 2014, s. 98)

Sukuk

Son yılların en gözde faizsiz finansman araçları arasında olan sukuk; genellikle gayrimenkullerin kira sertifikaları şeklinde olabileceği gibi gelir ortaklığı senetleri şeklinde de olabilir. Diğer senetlerden farklı olarak sukuk alıcısına sahiplik hakkı da verir. Hem özel kurumlar hem de devletler tarafından çıkarılabilir. Genellikle büyük, finansmanı için kullanılır. Kar-zarar ortaklığı endeksli, kiralama endeksli, risk sermayesi endeksli ya da murabaha endeksli olarak ihraç edilebilmektedir. (Özyurt, 2014, s. 98)

Gayrimenkul ortaklığına dayanan bu ürün spekülasyona açıktır ve konut balonu yaratarak mortgage krizine benzer bir kriz yaratabilme gücüne sahiptir. O yüzden dikkatle takip edilmesi ve incelenmesi gerekmektedir. (Can, 2014, s. 126)

Teverruk

Katılım bankalarının kısa süreli fon fazlalıklarını değerlendirilmesinde ve farklı müşteri taleplerinin karşılanmasında kullanılmak için uluslararası piyasalarda özellikle Londra Metal Borsası'nda yapılmaktadır. Bu yöntemle uluslararası piyasada peşin aldığı ya da aldıkları malları kar payı ilave ederek vadeli olarak müşterilere satmaktadır. (Özyurt, 2014, s. 98)

Komodite

Komodite kalite farkı olmayan ürünlerin anlık olarak yüklü miktarlarda alınıp satılmasıdır. En yaygın ürünler petrol ve altındır. Komodite pazarları Chicago ve New York'tadır. Özellikle Katılım bankaları tarafından kısa süreli likidite dengesizliklerini gidermek için kullanılır. (Özyurt, 2014, s. 99)

Bunların dışında diğer bankaların yaptığı bankacılık hizmetlerini (Maaş ödemeleri, fatura ödemeleri vb.) de sunmaktadırlar.

1.3.3. Günümüz Faizsiz Bankacılığı ve Katılım Bankaları Eleştirisi

Muhammed Ekrem Han İslam Ekonomisinin Temel Meseleleri isimli kitabında faizsiz bankacılıkla ilgili "İslam Ekonomisinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar oldukça zahmet gerektirmektedir. Yol, birçok tuzak ve engellerle doludur." demiş ve "İslam ekonomisinin bir teori değil sadece kavramsal bir yaklaşım olduğunu" belirlemiştir. (Han, 1988, s. 11)

Köfteoğlu (1994), yaptığı çalışmada kar payı ile faiz oranları arasında bir farklılık olmadığını belirtmiş ve bunu kapitalist sisteme ahlaki kılıf olarak tanımlamıştır. Yine Köfteoğlu'nun çalışmasında değindiği bir iki konuşma şöyledir.

Prof. Dr. Abdülhamid Cüneyd'e yöneltilen bir soruya verdiği cevapta: Gerçekte bir İslam Ekonomisi sisteminin mevcut olmamasından dolayı İslami Ekonomi öğretiminin yapılamayacağını ve ortaya çıkaracakları ekonominin anca küresel ekonominin bir parçası yahut alt sistemi olacağını söylemiştir.

"Faizsiz bankacılık sistemi uygulamasının, Allah'a karşı bir hile olduğunu bizzat uygulama içindeki İslamcı aydın ve ekonomistler söylemektedir."

Prof. Dr. Ahmed Neccar, "faizsiz bankacılığın nasıl çalıştığını gördüğünde çok şaşırdığını belirterek, İslami bankaların yöneticilerini faizli bankalarla aynı yöntemleri kullanmamaları konusunda uyardığını söylemiştir." (Köfteoğlu, 1994, s. 30)

İslami banka olarak kurulan El Reyyan Holding kar/zarar hesabı karşılığı 1 milyar dolara yakın parayı topladıktan sonra daha yüksek faizle değerlendirmek için batılı ülkelerde yatırım yapmıştır. Bu bankanın batması ile tasarruf sahiplerine ödemelerini Mısır Hükümeti yapmıştır. Bu ne ilk ne son örnektir. Benzer olaylar daha sonra Kuveyt ve Suudi Arabistan'da da yaşanmıştır. Saadet zinciri devam ettiği sürece ne hükümetler ne de faizin yasak kılındığı Müslümanlar bunlara itiraz etti (Köfteoğlu, 1994, s. 34)

Avcı ve Aktaş(2015)'ta 1994 yılında Köfteoğlu'nun yaptığı çalışma ile benzer verilere ulaşıyor katılım bankalarının %70 ila %75 arasında murabaha uygulamasından ve burada aldığı kar payının da faiz oranlarına yakın olması sebebiyle kar payları ile faiz oranlarının aynı olduklarını belirtiyor. Katılım bankalarının katılım paylarını ise %2 olarak hesaplıyorlar. Makalelerinde kendinden önce çalışma yapanların da murabaha oranını %70-80 kar-zarar ortaklığı oranının da %5-10 arası bulduklarına değiniyor. (Avcı & Aktaş, 2015, s. 47,48)

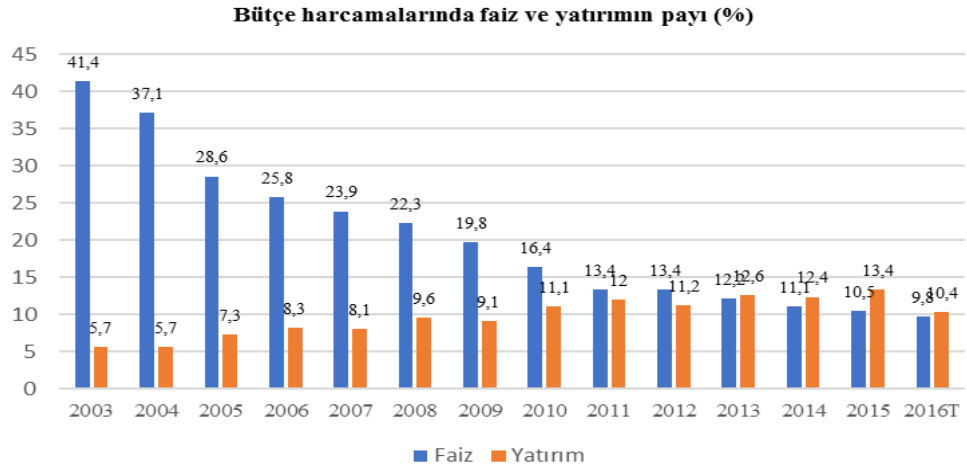
Can(2014)'e göre ise kar-zarar ortaklığının %1 bile olmadığını belirtmekte, katılım bankalarının kullandığı fon yapısının İslami Finans'a uygun olmadığını söylemektedir. "Faizsiz Finans'ın mevcut sistem karşısında bir alternatif değil, bilakis finansallaşma döneminin bir ürünü" olduğunu belirtmektedir. (Can, 2014)

1.4. Günümüz Faiz Sorunu

Günümüzde faizlere yapılan ödemeler şaşılabacak boyutlara gelmiştir. Bu yapılan ödemelere ilişkin yakın tarihteki veriler alt başlıklarda paylaşılacaktır.

1.4.1. Türkiye Cumhuriyeti'nin Faiz Ödemeleri

Türkiye Cumhuriyeti Merkezi yönetim bütçesinden 2003-2016 döneminde yapılan toplam faiz ödemesi 707,2 milyar TL'dir. Yani devletimiz yılda 50 milyar TL faiz ödemiştir. Aynı dönemde 707,2 milyar TL faize ödenirken bütçeden kamu yatırımlarına aktarılan toplam kaynak ise 450,5 milyar TL'dir. (Faiz Raporu, 2016, s. 2)

Şekil 1.1 Bütçe Harcamalarında Faiz ve Yatırımın Payı

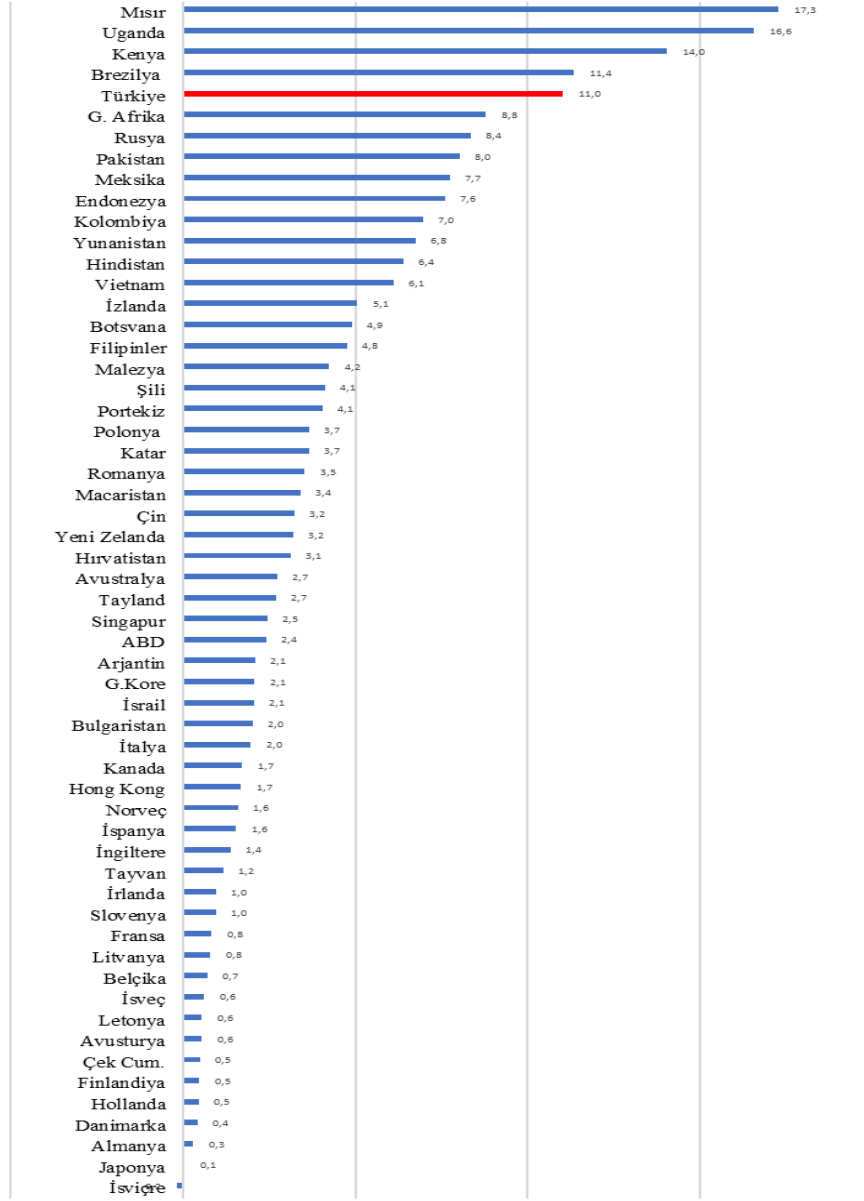
Kaynak: TURMOB (2016)

Şekil 1.1’de görüldüğü gibi faiz ödemesine harcadığımız para azaldıkça yatırımlara ayrılan pay artmıştır.

Tablo 1.2 Merkezi Yönetimin Borç Faiz Ödemeleri ve Bütçedeki Ağırlığı

(Milyar TL)	BÜTÇE HARCAMALARI				BÜTÇE GELİRLERİ		
	Faiz	Yatırım	Diğer	TOPLAM	Vergi	Diğer	Toplam
2003	58,5	8,0	74,7	141,2	82,5	18,5	101,0
2004	56,5	8,7	86,9	152,1	100,4	22,6	123,0
2005	45,7	11,7	102,3	159,7	119,6	33,2	152,8
2006	46,0	14,7	117,4	178,1	137,5	36,0	173,5
2007	48,8	16,5	138,8	204,1	152,8	40,8	193,6
2008	50,7	21,7	154,6	227,0	168,1	48,5	216,6
2009	53,2	24,4	190,6	268,2	172,4	43,1	215,5
2010	48,3	32,8	213,3	294,4	210,6	43,7	254,3
2011	42,2	37,6	234,8	314,6	253,8	43,0	296,8
2012	48,4	40,4	273,1	361,9	278,8	53,7	332,5
2013	50,0	51,4	306,8	408,2	326,2	63,5	389,7
2014	49,9	55,7	343,1	448,7	352,5	72,9	425,4
2015	53,0	67,6	385,7	506,3	407,8	75,0	482,8
2016	56,0	59,3	455,2	570,5	459,2	81,6	540,8
Toplam	707,2	450,5	3.077,3	4.235,0	3.222,2	676,1	3.898,3
	Denge (%)	FAİZ/HARC (%)	FAİZ/HARC (%)	YATIRIM/HARC (%)			
2003	-40,2	70,9	41,4	5,7			
2004	-29,1	56,3	37,1	5,7			
2005	-6,9	38,2	28,6	7,3			
2006	-4,6	33,5	25,8	8,3			
2007	-10,5	31,9	23,9	8,1			
2008	-10,4	30,2	22,3	9,6			
2009	-52,7	30,9	19,8	9,1			
2010	-40,1	22,9	16,4	11,1			
2011	-17,8	16,6	13,4	12,0			
2012	-29,4	17,4	13,4	11,2			
2013	-18,5	15,3	12,2	12,6			
2014	-23,3	14,2	11,1	12,4			
2015	-23,5	13,0	10,5	13,4			
2016	-29,7	12,2	9,8	10,4			
Toplam	-336,7	21,9	16,7	10,6			

10 yıl vadeli devlet tahvili faiz oranı (%)

Şekil 1.2 10 Yıl Vadeli Devlet Tahvili Faiz Oranı

Kaynak: TURMOB (2016)

İç borçlanma faiz oranlarına baktığımızda ise 10 yıl vadeli devlet tahvili baz alındığında en yüksek yıllık faiz oranı % 17,3'le Mısır'da. Mısırı ise Uganda, Kenya ve Brezilya izlemekte. Türkiye, bu sıralamada yüzde 11'le ilk 5'te yer alıyor. 10 yıl vadeli devlet tahvillerinde faiz oranlarının en düşük olduğu ülkeler ise negatif faizle İsviçre ve onu % 0,1'le takip eden Japonya, % 0,3'le Almanya, % 0,4'le Danimarka ve % 0,5'le Hollanda gibi ekonomiler yer almaktadır. (Faiz Raporu, 2016, s. 3)

1.4.2. Bireylerin Faiz Ödemeleri

Bireylerin 2002 sonunda bankalara 1 milyar 973 milyon TL olan tüketici kredileri 167 kat artışla Kasım 2016 itibariyle 332.2 milyar TL'ye yükseldi. Bu kapsamda konut kredilerinde ise bu artış 602,5 katla 160,5 milyar TL, taşıt kredilerinde 12,8 kat artışla 6,5 milyar TL, ihtiyaç kredilerinin bakiyesi de 132,8 kat artışla 165,2 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bireysel kredi kartı borçları da 2002'den 2016'ya 8 kat artışla 4.3 milyar liradan 82.2 milyar liraya yükseldi. Böylece bireylerin toplam bireysel borçlanma bakiyesi 64,5 katlık artışla 6,3 milyar liradan 414,4 milyar liraya çıkmıştır. (Faiz Raporu, 2016, s. 5)

Tablo 1.3 Bireylerin Tüketici Kredileri ve Kredi Kartına Ödediği Faiz

Yıl	Ödenen Faiz(Milyon TL)
2008	19.013,0
2009	20.501,0
2010	19.807,3
2011	22.414,0
2012	28.968,8
2013	32.618,0
2014	37.409,9
2015	42.856,6
2016/11 AY	44.504,0
2008-2016	268.092,6

Kaynak: TURMOB (2016)

1.4.3. Şirketlerin Faiz Ödemeleri

2002 yılında şirketlerin finansal kiralama ve faktöring şirketleriyle bankalara olan kredi borçları 56,2 milyar lira iken, Ekim 2016 sonu itibariyle 1 trilyon 584,7 milyar liraya kadar yükseldi yani yaklaşık olarak 28 kat arttı. (Faiz Raporu, 2016, s. 5)

Tablo 1.4 Kredilere Ödenen Faiz ve Kar Payları

Milyon TL	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016/11 AY	2010-2016
Tüketici Kredilerine	14.966,9	17.843,3	22.847,6	26.028,9	30.431,3	34.776,7	36.225,1	183.119,8
Kredi Kartlarına	4.840,4	4.570,7	6.121,2	6.589,1	6.978,6	8.079,9	8.279,4	45.459,3
Taksitli Ticari Kredilere	5.530,9	6.770,7	9.214,8	10.241,6	13.071,9	16.646,3	17.673,2	79.149,4
Diğer Kredilere	22.160,1	29.460,0	40.404,7	41.094,9	56.009,6	72.377,6	82.784,9	344.291,8
TOPLAM	47.498,2	58.644,7	78.588,3	83.954,5	106.491,4	131.880,4	144.962,6	652.020,1

Kaynak: TURMOB (2016)

1.4.4. Bankaların faiz kazancı

2002-2016 döneminde bankalar kullandırdıkları tüketici kredileri, taksitli ticari krediler, diğer krediler ve kredi kartları ile toplam 882,2 milyar TL faiz geliri (Katılım bankaları için kar payı) elde ettiler. (Faiz Raporu, 2016, s. 6)

Takipteki alacaklar, repo, menkul kıymetler ve diğer alanlardan elde edilenlerle birlikte bankacılık sektörünün toplam faiz ve kar payı geliri 2002- 2016 döneminde 1,33 trilyon TL olarak gerçekleşti. Bankacılık sektörünün kullandığı çeşitli kredilerden elde ettiği yıllık faiz (kar payı) gelirleri bu dönemde yaklaşık 11 kat; diğer alanlarla birlikte toplam faiz kar payı gelirlerinin yıllık hacmi de yaklaşık 4 kat artış gösterdi. (Faiz Raporu, 2016, s. 6)

Tablo 1.5 Bankaların Faiz Gelirleri

Milyon TL	Kredilerden Alınan Faizler (Kar Payları)	Toplam Faiz (Kar Payı) Gelirleri
2002	10.381,9	44.396,5
2003	10.454,7	38.823,0
2004	15.543,5	40.336,9
2005	20.958,4	43.304,2
2006	28.900,3	55.848,4
2007	39.362,8	70.552,8
2008	52.109,7	85.768,1
2009	52.478,2	85.290,6
2010	47.498,2	77.396,0
2011	58.644,7	88.158,9
2012	78.588,3	109.896,0
2013	83.954,5	110.631,0
2014	106.491,4	138.666,9
2015	131.880,4	164.140,1
2016/11 AY	144.962,6	176.823,6
TOPLAM	882.209,6	1.330.033,0

Kaynak: TURMOB (2016)

1.4.5. Faiz maliyetleri

2003-2010 döneminde yıllık reel faiz maliyeti hızlı bir biçimde düştüğü görülmektedir. İhtiyaç kredilerinde % 16,5'ten % 4,6'ya, taşıt kredilerinde % 11,2'den % 2,7'ye, konut kredilerinde % 12,1'den % 2,3'e ve ticari kredilerde % 11,8'den % 0,3'e kadar inmiştir. Ancak 2010 sonrasında reel faizlerde sürekli artış gözlemlenmiştir. 2016 verilerine göre yıllık reel faiz maliyeti ihtiyaç kredilerinde % 8,8'e, taşıt kredilerinde % 6,9'a, konut kredilerinde % 5,1'e ve ticari kredilerde % 6,9'a yükselmiştir. (Faiz Raporu, 2016, s. 7)

Tablo 1.6. Tüketici Kredileri ve Ticari Kredilerinin Faizi ve Enflasyon

	Cari Faiz (*)				12 Aylık Ortalama TÜFE	Reel Faiz Oranı(**)			
	İhtiyaç	Taşıtl	Konut	Ticari		İhtiyaç	Taşıtl	Konut	Ticari
2003	45,9	39,3	40,4	40,1	25,3	16,5	11,2	12,1	11,8
2004	31,6	26,4	27,8	26,6	8,6	21,2	16,4	17,7	16,6
2005	24,6	19,2	17,7	20,5	8,2	15,2	10,2	8,8	11,4
2006	23,9	19,2	18,3	18,8	9,6	13,0	8,8	7,9	8,4
2007	22,9	19,2	18,3	18,7	8,8	13,0	9,6	8,8	9,1
2008	21,7	19,6	18,6	18,7	10,4	10,2	8,2	7,4	7,5
2009	19,0	17,6	15,6	14,1	6,3	12,0	10,7	8,8	7,4
2010	13,5	11,5	11,1	8,9	8,6	4,6	2,7	2,3	0,3
2011	15,2	11,8	11,6	10,8	6,5	8,2	5,0	4,8	4,1
2012	13,3	13,2	12,4	14,1	8,9	4,1	3,9	3,2	4,8
2013	16,0	10,7	9,7	10,8	7,5	7,9	3,0	2,0	3,1
2014	15,6	13,4	11,9	13,5	8,9	6,2	4,2	2,8	4,3
2015	16,0	14,0	12,3	14,1	7,7	7,7	5,8	4,3	6,0
2016	17,3	15,3	13,3	15,2	7,8	8,8	6,9	5,1	6,9

Not: (*) Sektör ortalamasında uygulanan cari faizlerin ağırlıklı ortalama maliyeti.

(**) Yıllık nominal faiz maliyeti 12 aylık ortalamalara göre TÜFE artışı ile indirildi.

Kaynak: TURMOB (2016)

1.4.6. Dış borçlara ödenen faiz

2003 yılının başından 2016 yılı sonuna kadar olan dönemde kamu yurt dışı borçlanmaları için toplam 66,8 milyar \$, bankacılık sektörü toplam 21,3 milyar \$, reel sektör de 41.5 milyar \$ faiz ödemesi gerçekleştirmiştir (Faiz Raporu, 2016, s. 8)

Tablo 1.7 Kamu, Bankalar ve Reel Sektörün Dış Borçlara Ödediği Faizler (Milyon \$)

	KAMU	BANKALAR	REEL SEKTÖR	TOPLAM
2003	5.279	316	1.393	6.988
2004	5.609	319	1.220	7.148
2005	5.845	674	1.515	8.034
2006	5.717	1.278	2.367	9.362
2007	5.570	1.688	3.554	10.812
2008	5.290	1.714	4.993	11.997
2009	4.474	1.351	4.712	10.537
2010	4.405	1.048	3.280	8.733
2011	4.397	1.389	2.957	8.743
2012	4.268	1.905	3.190	9.363
2013	4.095	2.008	3.444	9.547
2014	4.207	2.564	3.161	9.932
2015	3.982	2.735	2.984	9.701
2016 (10 AY)	3.622	2.319	2.770	8.711
TOPLAM	66.760	21.308	41.540	129.608

Kaynak: TURMOB (2016)

1.5. Melek Yatırımcılar; Unutulmuş Bir Faizsiz Finans Modeli

Faizsiz Ekonomiye geçişin ilk öncüsünü melek yatırımcı olarak tanımlayabiliriz. Melek yatırım; büyüme potansiyeli yüksek olan girişimlere azınlık hisse olarak ortak olan ve 2 ile 7 yıl arasında hisselerini satarak girişimden ayrılmayı hedefleyen bireysel yatırımcılardır. Melek yatırımcılık ABD’de silikon vadisinin kurulmasına vesile olan en

önemli fonlama çeşididir. Karda hisseleri oranında bölüşüm söz konusu iken zarardan direkt olarak melek yatırımcı etkilenir. Kesin bir kar söz konusu değildir. (Melek Yatırım Platformu, 2017)

Melek yatırımcılık devletin 15 Şubat 2013 tarihinde çıkardığı “Bireysel Katılım Sermayesi Hakkında Yönetmelik” ile yasalaştırılmıştır. Ancak lisans alma zorunluluğu ve lisans almadan önceki 2 yılda servetinin 200.000 TL üstü ve başvuru anında 1 milyon TL serveti bulunması gibi koşullar ile melek yatırımcı olmak zorlaştırılmıştır. Lisans alan melek yatırımcılara ise devlet özellikle vergide indirim sağlama konusunda teşvikler vermektedir. (Resmi Gazete, 2013)

Melek yatırımcılarla ilgili birkaç örnek verecek olursak herhalde Google ile başlamamız gerekir.

Google ın ilk melek yatırımcısı Andy Bechtolsheim Google’a 1998 yılında 100.000 dolar ile katılmıştı. Bu yatırımı şu anda yaklaşık 1,7 milyar dolar değerinde Apple’ın ilk melek yatırımcısı Mike Markkula ise 1977 de 80.000 dolar ile katıldı (Google, 2017)

Facebook un ilk melek yatırımcısı Peter Thiel ise 2004 yılında şirketin %10,2 sine 500.000 dolar ile katıldı. 2012 de hisselerinin çoğunu 1 milyar dolara sattı. (Wikipedia, 2017)

Yemeksepeti.com’un kurucusu Nevzat Aydın kurduğu iş için şunları söylüyordu. “Yemeksepeti.com kar dağıtarak ortaklarını zengin edecek ya da onlara daha iyi şartlar sunabilecek bir firma değil zaten bütün kazandığı parayı büyümeye harcıyor”. Ortaklar alarak bu parayı büyümeye harcadı.) Kurmuş olduğu siteye sürekli yeni ortaklar alarak siteyi geliştiren, büyüten Nevzat Aydın’ın sitesine Mayıs 2008 de European Founders Fund azınlık ortak olurken Eylül 2012’de General Atlantic 44 milyon dolarlık yatırım yaptı. Sonunda da 589 milyon dolara Mayıs 2015’te satıldı Nevzat Aydın’ın bir röportajında bahsettiği gibi yemeksepeti.com ilk kurulduğunda kar dağıtacak durumda değildi, yeni yatırımcılar aldı bu parayı tekrar Yemeksepetine yatırdı. Yani gidip bankadan kredi çekseydi 2-3 ay sonra kredinin taksitlerini ödeyemediği için belki de batacaktı. (Webrazzi, 2015) (Yemek Sepeti, 2015)

Serkan Boraçlı’nın kurucusu olduğu gittigidiyor.com Nisan 2011 de 217,5 milyon dolara satıldı. Bu şirkette melek yatırımcılar ile büyüyen bir şirket oldu. İlk Melek

yatırımcısı Mustafa Say ise Gittigidiyor'un bu satışında birçok hissesini satarken %7 lik hissesini de birkaç yıl sonra 2016 da bir önceki satışa oranlara daha yüksek bir rakamla sattı. (Başarı hikayesi, 2016)

Youtube un kurucusu Chad Harley Google a 1,7 milyar dolara sattıktan sonra pişman olmadığını satamasa ya da batacağını söylemişti. Nevzat Aydın ile benzer şeyleri söyleyen Chad Harley böyle bir satış olmasa Youtube gibi büyük bir firmanın bile batabileceğini söylüyor. Tabii ki youtube örneğimiz diğerlerine göre daha farklı çünkü Google'ı bu alışında hâlihazırda çok büyük bir noktaya gelmiş bir firmayı satın aldıkları için melek yatırımcı olarak kabul edemeyiz ancak diğer birçok küçük işletmeyi satın alma veya ortaklık yöntemi ile aldıklarını biliyoruz. (Öztürk, 2011)

Ve daha birçok kurucu, firmalarını melek yatırımcılarla kurdular ve büyüttüler. Bankadan kredi çekemediler çünkü yaptıkları işler yıllarca 1 TL bile kar ettirmedi. Bu kişiler için para bir amaç değil araçtı sadece iyisini yapmaya çalıştılar. Melek yatırımcılar bu kişilerin gelecekte kazanabilecekleri paraları gördüler ve desteklediler.

Türkiye'de de bu yapı kurulmaya çalışılıyor, kitle fonlama sistemi ya da bireysel katılım sermayesi adı altında oluşturulmaya çalışılan yapılar bürokratların çabalarına rağmen aslında devletten gerekli desteği görmüyor buna rağmen melek yatırımcıların aylık yatırım oranları ve melek yatırımcı sayıları günden güne artıyor. (Kitle fonlama, 2016), (Ürey, 2015)

Melek yatırımcılığa genel olarak bakarsak. Üst düzey ve olumlu örnekleri verdik ancak milyonlarca dolar kaybeden melek yatırımcılarda muhakkak olmuştur. Günümüzde melek yatırımcılar genellikle bildikleri bir alana yönelip o alanı desteklemektedirler. Başta teknoloji, iletişim, internet vb. alanlar gelmektedir. Elinde parası olan birisi bankadan risksiz faiz almak yerine daha riskli olan bu işe girmek istemeyebilir. Çünkü gireceği alanla ilgili bilgisi yoktur, ortağı olacağı şirketin yaptığı işi bile anlamamış olabilir. Bu açıdan borsaya benzetilebilir, hissesini aldığı şirketin ortağı olur ve riski üstlenir. Borsadan tek farkı ortağı olan şirketin çok daha küçük bir şirket olabilmesidir. (Kurnaz & Bedük, 2017)

İKİNCİ BÖLÜM

2. FAİZSİZ EKONOMİ ÜZERİNE BİR DENEME

Faizsiz ekonomi dendiğinde özellikle ülkemizde akla ilk gelen ekonomi modeli İslami ekonomi ve katılım bankacılığıdır. Tezin ilerleyen kısımlarında katılım bankacılığının özellikle ülkemizde neden bir faizsiz ekonomi modelinde olamayacağına ve Türkiye'deki katılım bankacılığı modelinin aslında faizli bir ekonomi sistemine muhtaç olduğu gözler önüne serilecektir.

İslami ekonomi dendiğinde ise genellikle geriye gidilmekte ve gerideki işleyişine bakılmaktadır ve en büyük yanlış ise burada yapılmaktadır çünkü faizsiz ekonomi geçmişte kalmış, açıklanması için geçmişe bakılmasına gerek olan bir ekonomi modeli olmamalıdır. Faizsiz ekonomi geçmişin değil geleceğin ekonomisidir.

Faizsiz ekonominin en önemli yapıtaşı ekonominin herhangi bir yerinde faizin ki bu gecikme faizi bile olsa yer almamasıdır. Bu da asla faizi yasaklayarak olacak bir şey değildir. Faiz yasaklanırsa resmi kurumlar yerine gayri resmi kurumlar devreye girecek özellikle tefecilik yeniden hortlayacaktır. Bu yüzden sürekli belirttiğimiz gibi faizi gereksiz kılacak bir sistem çalışması yapılmalıydı.

2.1. Faizsiz Ekonominin Gerekliliği ve Önerileri

Günümüz bankalarının büyük bir çoğunluğu fikrinizin iyi mi kötü mü olduğuna bakmadan gelirinize ve teminatınıza göre istediğiniz parayı size verirler. Daha girişimci bireyleri teşvik edecek ileride açıklayacağımız yatırım geliştirme (ya-ge) şirketleri ortaya çıkarsa bankalara göre daha yenilikçi fikirlere destek verilecektir. En basitinden her yerde açılan döner dükkânlarından bir tane de ben açacağım dediğinizde yüksek ihtimalle destek alamayacaksınız ama diğer döner dükkânlarından farklı bir yenilik yaptığınız anda size bu şirketler destek vereceklerdir.

Ev ya da araba gibi peşin olarak alınması zor olan ürünler faizsiz ekonomide taksitle aracısız olarak çok daha kolay alınacağından insanlar faize ödedikleri parayı refahlarının artışına harcayacaklardır yahut tasarruflarını arttırmaya yöneleceklerdir. Bu da yine yatırımların artmasını sağlayacaktır.

Dijital para sistemine geçildiğinde herkesin gelirleri ve harcamaları tam olarak bilineceğinden ihtiyaç sahipleri çok daha çabuk tespit edilecek devlet yardımları da tam olarak gerekli yerlere gidecektir. Vergilendirme çok daha etkin olacaktır. Vergi kaçırma olasılığının çok düşük olacağı bu ekonomide alınan vergiler ya yatırıma gidecektir ya da vergi oranları düşürülüp üretilen ürünlerin daha ucuza satılması sağlanacaktır.

Yapay zekâ sistemlerinin ekonomiyi sürekli denetlediği bir ortamda krizler günümüze göre yıllar öncesinden öngörülebilecek ve gerekli adımlar anında atılacaktır. Sektörel bazlı sorunlar günlük satışlarda bile ortaya çıkacak. Bir, iki günlük sıkıntıda bile değişim anında öngörülebilecektir.

İnsanların yıllarca biriktirdiği paraların değeri bir kişinin iki dudağı arasında çıkacak bir faiz artış ya da indirim kararı yahut bir cumhurbaşkanının bir başbakana fırlatacağı anayasa kitapçığıyla azaltılamayacak. İnsanlar parasının değerinin on yıllar sonra bile sabit kalacağını öngörebileceklerdir bu da taksitli satış ile peşin satış arasındaki farkı neredeyse ortadan kaldıracaktır. İstikrarlı bir para modeli sunacaktır.

Ayrıca faizin olmadığı bir ülkede çok düşük karlarla bile yatırım kararları alınabilecek artan yatırımlar işsizliği azaltacaktır. Bunların hepsinden farklı olarak dini sebeplerle faizli işlem yapmak istemeyen insanların paraları da yatırıma dönüşecektir.

2.1.1. Faizsiz Ekonominin Önerileri

- 1- Bankalar yatırım geliştirme(ya-ge) şirketlerine bırakmalıdır.
- 2- Taksitlendirme teşvik edilmelidir.
- 3- Küresel ve milli dijital para sistemine geçilmelidir.
- 4- Merkez bankasına yardımcı olacak üst düzey bir yazılım ya da yapay zekâ olmalıdır.
- 5- Milli dijital paranın değeri sabit kalmalıdır.

2.1.2. Günümüz Bankaları ile Faizsiz Bir Ekonomi

Günümüz bankaları ve bankacılık sistemleri birçok krizin başlatıcısı olarak görülmektedir. Bunu isteyerek, umursamayarak ya da sadece kar dürtüsüyle yapmaları önemli değil ancak artık bankalara güven duygusu buharlaşıp gitti. Dijital paralar ve ardından gelen kripto para teknolojisi ile bankalara birçok anlamda gerek olmadığı

görülmeye başlandı. Hatta bankaların kripto paralarla alakalı aradan geçen 9 seneye rağmen hala bir yatırım aracı oluşturmamaları da kripto paraların bankaların sonunu getireceğinden korkusu olarak yorumlandı. Böylece görülüyor ki ekonominin geleceğinde bankaların yeri olmayacak. (Stiglitz, 2015, s. 41) (Celente, 2017)

2.2. Faizsiz Ekonomide Paranın Yönetimi

Dünyada paranın yönetimi çağdaş ülkelerde genellikle merkez bankalarının elindedir. Biz ise bunun bir yapay zekâya bırakılması ya da yapay zeka eşliğinde yapılması görüşündeyiz. Nasıl ki insan nüfusunun özellikle fazlalaştığı yerlerde suçluları tespit etme işi insanlara değil de yüz tanıma sistemlerine bırakılmışsa. Ekonominin de bu denli karmaşıklaştığı bir yüzyılda ekonomi ile ilgili tespitlerin yapılması da yapay zekâya bırakılmalıdır. Günümüzde birçok alanda bilgisayar yazılımı kullanılmaktadır. Gelişen teknolojilerle artık yazılımlar yerini kendi öğrenen bilgisayarlara bırakmaya başladı. İşte bu kendi öğrenebilen bilgisayar ve yazılımlara yapay zekâ İngilizce olarakta artificial intelligence (AI) denmektedir. (Çelebi, 2017)

AI uygulamalarını bazı bankalar günümüzde bile denemeye başlamıştır. İNG bankası yapay zeka uygulamalarını yeni model, insanla yapılan çalışmalarını da geleneksel model olarak adlandırmış ve arasındaki farkları tespit etmeye çalışmıştır. ING Bankasının yöneticisi Ignacio Julia Vilar, yapay zekâ yardımıyla müşteri davranışını anlayarak onlara nasıl tasarruf edebilecekleri tavsiyesinde bulunuyoruz. Ayrıca Geleneksel model ile yeni model arasında bir ölçüm yaptık. Modeller arasında yüzde 10 fark gördük. Örneğin KOBİ müşterilerine beş dakika içinde kredi alıp alamayacağını söyleyebiliyoruz. Bu işlem İspanya'da iki üç hafta sürüyordu. Hayır, cevabı verdiğimiz müşterilerde bile memnuniyette artış gördük. İlerleyen yıllarsa ise İNG bankası 2 milyar dolarlık yapay zekâ yatırımı ile 7000 kişinin işine son vermeyi ayrıca Belçika'da ki şube sayısını yarıya düşürüp dijital ortama geçmeyi öngörüyor. Bununla beraber yıllık 1 milyar dolar tasarruf sağlanmasını hedefliyor. (Webrazzi, 2016) (Ergin B. , 2017)

2.3. Faizsiz Ekonomide Yapay Zekâ Uygulaması

Mortgage krizinde krizi ilk başlatan adım “F notlu emlak kredisi havuzlarının oluşturduğu menkul kıymetlere A notu vermeleri ile tanınan derecelendirme kuruluşları” değil de belki de ilk riskli kişilere de istedikleri kadar mortgage

kullanmalarına izin vereceğiz diyen herhangi bir banka da ki bir müdürdü. O bir kişinin kararı milyonlarca kişinin hayatına mal oldu. İşte ekonomideki bu karmaşıklık aslında bir insanın değil bir bilgisayarın takip etmesini gerektirecek düzeydedir. Merkez bankası gibi önemli kurumların başına seçilen ya da atanan kişilerde milyarlarca doları yönettikleri için bazı sorunlar olabilir. Devlete düşman olan yahut parayı ve lüksü çok seven birisi bile bir şekilde oraya gelebilir ve rüşvet alma yolunu seçerse milyonlarca insanın hayatına mal olacak kararları verebilir ama yapay zekâlar, bilgisayarlar, yazılımlar rüşvet alamaz. (Stiglitz, 2015, s. 264)

2009 mortgage krizinde krizin geldiğini bir iki insan fark ederken diğer hiç kimse bu insanlara inanmamıştı ve kriz sonunda milyonlarca aileyi onlarca ülkeyi etkileyen bir sarmala dönüşmüştü. Eğer bir yapay zekâ tarafından denetlenen bir ekonomiye sahip olunsaydı; yapay zekâ mortgage senetlerine A notu verildiğini görecekti ancak mortgage kullananların geri ödemelerinin çok daha sıkıntılı olduğunu görüp kredi derecelendirme kuruluşlarını uyaracak hatta kendisi bir kredi notu açıklayacaktı; bu açıklamalar belki böyle bir krizin yaşanmamasını sağlayacaktı. (Stiglitz, 2015)

Ekonomistler belli konularda uzmanlaştığı için, bir kriz başlamasına sebep olacak konuyu çalışan ekonomist sayısı, toplam ekonomist sayısına göre daha az olur; bu özellikle gelişmemiş ülkelerde yok denecek kadar azdır. Ancak kurulacak bir AI sistemiyle devlet, tüm sayısal verileri her gün belki onlarca defa gözden geçirebilecek, gelişmiş ülkelerde olan ekonomi uzmanlarının bile yapamayacağı sıklıkta tekrar tekrar verileri analiz edebilecektir.

Ekonomide kullanılan bazı yapay zeka teknolojileri ise ürün arama teknolojisi, satın alma teknolojisi (müşterilere özel satın alabileceği ürünlerin reklamını göstererek), tedarik teknolojisi. Ayrıca banka hesaplarından terör finansmanının tespitinde şu anda kullanılabilen tek yol yine yapay zekâdır. (E-Ticaret, 2017) (Terör Finansmanı, 2017)

Ayrıca şu anda geliştirilen teknolojilerden biri olan EVA ile 2030 yılında bankaların şube açmasına bile gerek olmayacağı ve eski şubelerinin kapanacağı düşünülmektedir. Her türlü bankacılık işleminin internetten EVA aracılığı ile gerçekleştirilmesi yönünde çalışılmaktadır. (Banka Şubesi, 2017)

Yapay zekâyâ İsaac Asimov'un 3 robot yasası tarzında temel bir yasa girilmelidir. Ekonomik bir AI için girilebilecek 3 temel yasa şunlar olabilir. (Asimov, 2017)

1.Sabitlik: Para değerinin bir insanın iki dudağı arasında olması ve insanın yıllarını vererek bir ev araba alma hayali ile biriktirdiğı paranın bir faiz indirimi, ya da tedavüle sokulacak yeni paralar ile değerinin düşmesi insanları zor duruma sokmaktadır. Paranın değerinin azaltılması ya da artırılması hep bir tarafı mağdur etmektedir. Gelir eşitsizliğı oluşmasının, istikrarın bozulmasının sebeplerden biride paradaki fiyat dalgalanmalarıdır. O zaman böyle bir AI'nın kontrol ettiği bir merkez bankası bulunmalı ve bu AI'nın ilk yapması gereken kurulduğu ülkenin parasının değerini korumak olmalıdır. Parayı değil değerini sabitlemeli.

2- Refah: Paranın değerinin korunduğı bir sistemde ithalat ihracattan çok daha fazla ise ülkeden para çıkacak ve ülkede para miktarı azalacaktır bu da kişi başına düşen milli geliri azaltacak ve insanların refah seviyesinin düşmesine sebep olacaktır. AI bu dengenin korunması için en etkin kullanılacak yöntem olabilir. Gelirin eşit dağılımı üzerinde büyük bir etki yaratacaktır. Etkin bir şekilde bu politikanın yürütülmesi dilencilik olgusunu bile tamamen ortadan kaldırabilir.

3-Hesap verirlilik, şeffaflık: Yapay zekânın etkin olduğu bir ekonomide kimin ne kadar kazandığı, ne kadar harcadığı hemen belli olacaktır. Hatta tüm insanlar en zenginden en fakire sıralanabilecektir. Paraya gerçek ihtiyacı olan kişi belirlenebilecektir. Ayrıca AI'nın yaptığı tüm işlemler anlık olarak görülebilecek ve sebepleri sorulup öğrenilebilecektir. Bu özelliğıyle herhangi bir ülkedeki en şeffaf kurum olacaktır.

2.4. Faizsiz Ekonomide Para

Faizsiz ekonomide para kavramı diğer sistemler ile benzerlik gösterecektir. Paranın tüm fonksiyonları faizsiz ekonomide de aynı olacaktır. Mübadele aracı olması, hesap birimi olması, değer saklama aracı olması ve iktisat politikası aracı olması bizim sistemimizde de gereklidir. Ayrıca paranın; herkes tarafından kabul edilmesi, kolay taşınır olması, yasal olması, dayanıklı olması, kolay taklit edilememesi, homojenlik, bölünebilir olması ve değerini koruması gibi özellikleri de barındırması gerekmektedir.

2.4.1. Para Çeşitliliğı

Takas ekonomisinin günümüzde işleyemeyeceğini söylerken şunları söyleriz. Takas ekonomisinde n tane mal için $n.(n-1)/2$ tane fiyat oluşur. Peki, günümüzde n tane para olan dünyamızda paraların birbirlerine karşılığı kaç şekilde oluşur? $n.(n-1)/2$ yani

takas ekonomisi ile aynı. Bu kadar farklı para birimlerinin olmasının taşıdığı riski Arestis ve arkadaşları şu şekilde ifade ediyorlar: Dünya üzerinde birbirinden farklı konvertibilitede kurların olması küreselleşme önündeki bariyerlerden biridir. Aynı zamanda bu sistem gelişmiş ülkelerin orantısızca faydalandığı bir küresel finansal sistem anlamına gelir. Ayrıca farklı para birimlerinden dolayı finansal pazarlar birbirinden ayrılır ki bu da finansal bir krizin kaynağı olabilir. (Arestis, Basu, & Mallick, 2005, s. 513)

Buna çözüm olarak milli dijital paraların birbirlerine konvertibl olması yerine milli dijital paraların sadece küresel dijital paralara konvertibl olması gerektiğini öngörmekteyiz. Böylece n farklı milli dijital para birimi için sadece n tane kur olacaktır. Böyle bir sistem yıllardır finansal sistemin üst basamağında olan ülkeler tarafından sömürülen ülkelere eşitlik için büyük bir şans verecektir. Belki de yüzyıllar sonra ülkeler arası eşitlik sağlandığında ya da ülkeler arası birleşmeler ve bütünleşmeler olduğunda tek bir para sistemi tüm dünya üzerinde hâkim olabilecektir.

2.4.2. Altın Döviz Standardı ve Bitcoin

Altın döviz standardı altın para standardının son aşaması, bir ulusal paranın birim değerinin, parası altına konvertibl bir başka ülkenin parasına bağlaması halini ifade eder, altın kambiyo standardı da denir. (Dinler, 2015, s. 439)

Bitcoin tamamen internet (dijital) ortamında oluşturulan fiziki bir yapısı olmayan herhangi bir merkez bankası tarafından üretilmeyen toplamda en çok 21 milyon tane üretilebilecek olan bir dijital para birimidir. İlk ortaya çıktığında değeri 1 dolar bile olmamasına karşın 2017 Haziran ayı itibari ile 3000 dolar sınırına dayanmıştır. (BTCTURK, 2017)

Altın döviz standardı ile benzerliği ise Dünya'nın yeraltı altın rezervleri nasıl bir noktada bitecekse bitcoin üretimi de bir noktada bitecektir. Bu açıdan da bitcoin ve altın benzerlik göstermektedir. Başlangıç için bu iki para sisteminin de faizsiz ekonomiye uygun olduğu düşünülebilir. (Kurt, 2015, s. 22) (Nakamoto, 2017, s. 3)

2.4.3. Altın Döviz Standardı Önündeki Engel Uzay Madenciliği

Altın döviz standardının faizsiz ekonomiye uygun olmamasının iki sebebi vardır. Bunlardan ilki gelişen teknoloji ile ortaya çıkan yeni bir alan olan uzay madenciliği.

Uzay madenciliği uzay teknolojilerinin gelişmesi ile diğer gezegenlerden veya asteroidlerden değerli madenlerin çıkarılması sürecidir. Günümüzde birkaç firma ile başlayan uzay madenciliği araştırmaları gitgide artmaktadır. İlerleyen yıllarda bu firmaların tonlarca altın getirdiğinde böyle bir ekonomi sisteminin nasıl bir darbe alacağını öngörmek hiçte zor değildir. İkincisi de şu anda da geçerli olan bir durum ki dünyada yeni bulunan her yeraltı altın rezervinde altın fiyatları dalgalanmalar yaşamaktadır. Paranın altına sabitlendiği sistemde dolaylı olarak paralarda da dalgalanmalar yaşanacaktır. İki olayımızda da aslında altının üretim miktarının aniden artmasının para değeri üzerinde olumsuz etkisi olduğu görülebilir. (Uzay Madenciliği, 2017)

Uzay Madenciliğinin bir diğer önemli tarafı ise iktisattaki kıt kaynaklar tanımını yapmamız artık daha da zor olacaktır. Teknoloji geliştikçe kıt kabul ettiğimiz birçok madeni ve minerali evrenin derinliklerinden istediğimiz kadar getirebileceğiz.

2.4.4. Küresel Dijital Para Birimi ve Bitcoin

Herhangi bir merkez bankası tarafından üretilmemesi ile tüm dünyanın internet para birimi olan bitcoin geleceğin tek ortak para birimini simgeliyor. Öyle ki yakın zamanda tüm ülkeler ve işletmelerde bitcoin kabul edileceği görüşü gittikçe yaygınlaşmaktadır. (Bitcoin, 2017)

“Küresel Keynesçiliğin küresel ekonomik sistem için getirdiği öneri aynı zamanda Keynesçi düşünceye bağlı olmayan birçok iktisatçının da savunduğu küresel para önerisidir.” Bu önerinin getirilmesinin altında yatan sebep para değerlerinin türdeş olmaması, az gelişmiş ülkelerin paralarının değerinin gelişmiş ülkelere göre çok daha düşük olması ve gelişmiş ülkelerin bu sebeple az gelişmiş ülkelere çok daha rahat bir şekilde para çekebilmeleridir ki bu da başka adaletsizliklerin baş göstermesine sebep olur. (Arslan, 2010, s. 1234)

İşte Keynes'in ve daha birçok iktisatçının önerdiği küresel para birimi faizsiz ekonomi için de çok önemlidir. Küresel bir para biriminin basımı, dağıtımı hiçbir ülkeye veya birkaç ülkenin toplanıp oluşturduğu bir kuruma verilemez tamamen serbest olmalıdır. Bu da günümüzde kullanımı iyice artan bitcoin ve türevlerini bize işaret etmektedir.

Ülkelerin bu tarz bir paraya karşı çıkması senyoraj gelirlerinden vazgeçmek zorunda olmaları sebebiyledir. Senyoraj para basma yetkisini elinde tutan kurumun, bu yetkisi dolayısıyla para basarak elde ettiği reel gelirdir. (Özyurt, 2015, s. 414)

Senyoraj enflasyon döneminde büyük bütçe açıklarını para basıp ekonomiye sürerek kapatmak zorunda olan hükümetin elde ettiği kamu gelirleri vergilerinin en adaletsizidir. (Dinler, 2015, s. 486)

Devletin her senyoraj geliri aslında halkın cebinden çıkmaktadır. Bu sebeple yeni geliştirilecek olan parada senyoraj bir devletin ya da bir kişinin elinde olmamalıdır. Bitcoin ilk kurulduğunda kurucu grubun birkaç milyon bitcoini ellerinde tuttıkları tahmin edilmektedir yani bitcoinde de bir nevi senyoraj geliri oluşmuştur ve bu gelirden şu an birkaç kişinin elindedir. Satoshi Nakamoto kod adını kullandığını söyleyen ve bitcoin kurucu grubunun başında olduğunu iddia edilen Craig Steve Wright eğer gerçekten Satoshi ise tahmini olarak bir milyon Bitcoinin sahibi olduğu düşünülmektedir ki Bitcoinin 2017 Haziran kuruna göre yaklaşık 2,8 milyar dolara denk gelen bir serveti var demektir. Bu da başka bir eşitsizlik kaynağı olduğu için faizsiz ekonomi de son tercih olarak bitcoin ve türevleri tavsiye edilecektir. Ancak bu kurucular grubu belli bir süre sonra ellerindeki bitcoinlerin büyük çoğunluğunu, dünya üzerindeki belli haksızlıkları gidermek için kullanırlarsa (Satoshi'nin bitcoin hesabında uzun bir süredir hareket olmaması sebebiyle bazı kişiler bitcoinlerini yok ettiğini düşünmektedir.) bitcoin de haksızlıklara karşı oluşturulmuş olan dijital para birimi olduğunu gerçek anlamda kanıtlayacaktır. Böylelikle küresel ve adil bir dijital para birimi olma yolunda çok büyük bir adım atacaktır. (Bitcoin Kurucusu, 2017)

Bitcoin'in küresel bir dijital para birimi olmasındaki bir başka sıkıntı ise bu para kimseye ait olmadığı için parayı şu anda geliştiren kişiler, ellerinde büyük miktarda bitcoini olan kişilerdir. Geliştirme sebepleri ise bitcoinin daha çok kullanılması ve bu sayede bitcoinin değerini arttırarak, servetlerini arttırmaktır. Bu da bitcoin de servet kimin elinde ise parayı onun geliştirip yönlendirmesine sebep olacaktır. Oluşturulacak yeni bir küresel dijital para biriminde, bu geliştirmeleri kimin yapacağı konusu üzerinde düşünülmesi gereken en önemli konudur.

Bitcoin ve türevleri dışında oluşturulacak bir küresel dijital para birimi olacaksa ki bitcoin kurucuları iyi niyet göstermezler ve senyoraj gelirlerinin tamamını ellerinde

tutarlar ise başka bir para birimine ihtiyaç olacaktır. Böyle bir dijital para ilk oluşumunda adaleti sağlaması adına Dünya nüfusunun 7,5 milyar olduğu günümüzde, en son 7,5 milyar adet üretilebilecek şekilde tasarlanabilir. Ancak sınır bu mu olmalıdır yoksa dünya nüfusunun artışı ile artıp azalışı ile azalmalı mıdır? Bu cevaplanması gereken başka bir sorudur. Küresel dijital para birimi ilk üretildiğinde ülkelere ya nüfusları oranında ya da her ülkeye nüfusuna bakılmadan eşit olarak dağıtılabilir. Böyle bir eşitlik ve adalet ile başlayan bir para birimi de küresel para birimi olma yolunda çok iyi niyetli bir adım atmış olacaktır.

Senyoraj geliri olmayacak olan bu para birimi ile Amerika başta olmak üzere senyoraj geliri sayesinde daha da devleşen diğer birçok ülkenin ellerindeki senyoraj gücü kaybolacağından; küresel bir dijital para biriminin oluşturulmasını bu ülkeler asla istemeyeceklerdir. Böyle bir çaba büyük ihtimalle gelişmekte olan ülkelere gelecektir ki bu da Türkiye'ye öncü olma fırsatını sağlayacaktır.

2.4.5. Milli Dijital Para

Her ne kadar tek bir küresel dijital para öngörülmüş olsa da ülkelerin kendi içinde kullanabilecekleri bir milli dijital para sistemi gerekliliği öngörülmüştür. Bu milli dijital para ithalat ya da ihracatta kullanılmayacak sadece yurtiçi alım satım işlerinde kullanılacaktır. Yurtdışı tüm işlemlerde küresel dijital para kullanılacaktır.

Küresel para önerisinde bulunmuş post keynesyen iktisatçı Moore'a göre uluslararası ticarete ulusal paraların kullanımı küresel ekonomide büyük bir deflasyonist eğilim yaratmaktadır. Çünkü cari açık veren ülkeler ulusal paralarını koruyabilmek için cari işlem fazlası vermeye zorlanmakta ve genişletici iç politikaları uygulama olanaklarını yitirmektedir. (Arslan, 2010, s. 1235)

Milli dijital para biriminin son derece yenilikçi olması gerekmektedir. Bu da belki sürekli güncellemelere tabii tutulması anlamına gelir. Böyle bir paranın güvenliğinin önemi kadar hızlı transfer edilebilmesi sadece internet alışverişlerinde değil ayrıca nakit kullandığımız yerlerde de geçerli olması gerekir. Bunun da ötesinde şu anda çocuğumuza harçlık verdiğimizde nasıl ki sadece cüzdanımızı açmamız gerekiyorsa. Küresel dijital parada da harçlık vermek bu basitlikte olmalı ayrıca bir İBAN numarası isteme paranın geçmesini bekleme gibi zahmetlere gerek kalmamalı. İnternet tabanlı olacak olan bu para öncelikle otobüs kartları (Akbi vb.) gibi belli yerlerden

doldurulabilecek belli limitler tanımlanan kartlar şeklinde tasarlanabilir ve bu kartlar birbirine dokundurulup miktar girildiğinde anında aktarım yapılabilecek kolaylıkta tasarlanmalı ki naktin yerini kolayca alabilsin.

2.4.5.1. Milli Dijital Paranın Avantajları

İnsanın doğası üzerine tartışmalar felsefenin en büyük ilgi alanlarından biri olmaya devam ederken buna psikologlar ve beyin üzerine çalışan yüzlerce bilim insanı da katılmıştır. İnsan doğası üzerine en önemli sorulardan birisi de insan doğası gereği iyi mi yoksa kötü müdür? Bazı bilim insanlarına göre insanlar doğası gereği kötüdür, bazı bilim insanlarına göre doğuştan iyidir, bazılarının göre ise insan boş bir levhadır, bazılarının göre ise insan içinde hem iyi hem kötüdür. Biz sonuncusunu temel alıp ilerleyeceğiz. (Günay, 2008)

Hukuk sistemi nasıl ki hep iyinin yanında oluyorsa ya da olmaya çalışıyorsa. Bir ekonomik sistemde bunu yapmalı ve iyinin yanında olmalı ve iyi olmayı teşvik etmeli. En basitinden ülkemizin acı gerçeklerinden birkaçını düşünelim vergi kaçırma ya da sigortasız işçi çalıştırma gibi olaylar, dijital paranın tamamıyla kullanıma girmesi ile çok daha kolay tespit edilebilecek. Gresham yasası nasıl ki kötü paranın iyi parayı kovacağını söylüyorsa bu aslında diğer alanlarda da geçerlidir. Vergi kaçırılmaz ve sigortalı olarak işçi çalıştırırsanız satacağınız ürünlerin fiyatı çok daha yüksek olacaktır. Diğer bir şirket vergi kaçırıp, sigortasız işçi çalıştırırsa ürünlerini daha ucuza satacak ve sonunda rekabet edemeyip iflas etmenize sebep olacaktır. Kötü patron iyi patronu sistemden kovmuş olacaktır. Ekonomik sisteminiz kötü olanı tespit edip cezalandıramıyorsa bu yavaş yavaş tüm halkı etkileyecektir. Dijital bir para biriminiz ve alım, satımları takip edebileceğiniz iyi bir yapay zekâ veya yazılıma sahipseniz ekonomide tam etkinliğe sahip olabileceksiniz.

Hepimiz hemen hemen her gün aç olduğunu söyleyerek para isteyen kişilerle karşılaşarak bu kişilere yardım etmişizdir. Sonra haberlerde görürüz ki yardım ettiğimiz kişi ölmüş ve banka hesabında 1 milyon TL'yi geçkin para bulunmuş. Tabii ki bu her ihtiyaç sahibinin böyle olduğu anlamına gelmez ancak insanların yardım etme duygusunu köreltir. (Garip dedenin milyonluk mirası, 2017)

Yardımlaşmada daha etkin olunması için kurulan dernek vb. kurumlara değinirsek; gerçek ihtiyaç sahiplerini tespit etmek için onlarca bazen yüzlerce bina

kiralamak, bir sürü demirbaş almak, yüzlerce defterlik kayıtlar tutmak zorunda kalıyorlar. Bu da toplanan yardım paralarının tamamının ihtiyaç sahiplerine ulaşmamasına, ihtiyaç sahiplerini bulmaları için de para harcamalarına sebep olmaktadır. Dijital para sisteminde ise herkesin gelir ve gideri bilinebileceğinden gerçek ihtiyaç sahipleri saniyeler içinde tespit edilebilecektir. Oluşturulacak bir havuz hesaba, yardım etmek isteyen kişiler para göndererek gerçekten ihtiyaç sahiplerine yardım etmiş olacaktır.

Dijital para sisteminde paranın bazı özellikleri çok daha etkin olarak karşımıza çıkacaktır. Bu para birimi diğer para birimlerine göre çok daha kolay taşınır, dayanıklı, bölünebilir olacağı gibi taklit edilmesi de zorlaşacaktır. Ayrıca sabit kur sistemi ile değerini binlerce yıl aynı şekilde muhafaza edecektir.

2.4.5.2. Milli Dijital Paraya Geçiş

Faizsiz bir ekonomiden bahsedebilmek için öncelikle para sisteminde değişikliklere gidilmesi gerekmektedir. Günümüz banknot para sisteminde alış ve satışların, para hareketliliğinin takibi çok zordur. Takip edilebilen kısmı da bankalar üzerinden yapılandır. Faizsiz ekonomide banka olmayacaksa hiçbir ekonomik hareketi görmemizin imkânı olmayacaktır. O yüzden banknot para sisteminden dijital para sistemine geçmemiz gerekir. Böylece alınan bir ekmek bile ekonomik veri olarak görülecektir. Her ekonomik hareketliliğin kaydedildiği böyle bir sistemde ekonomik veriler çok daha hızlı bir şekilde değerlendirilebilir.

Dijital paraya geçiş sürecinin birkaç farklı alternatifi olabilir. Bunlardan en akla yatkın olanı belli bir yıl çift para sistemini uygulamaktır. Gresham yasası gereği insanlar ellerindeki Dolar, Euro gibi dövizler yerine bu yeni iyi paraya yatırım yapmaya başlayacaklar böylelikle insanlar kâğıt paralardan, dijital paraya kendi isteği ile geçecektir. Japonya'nın yakın zamanda yapmış olduğu bir açıklama ile dijital paraya geçişte benzer bir yol izleyebileceği sonucuna varılmıştır. Japonya, Yen'e denk olarak çıkarmayı düşündüğü blockchain tabanlı Jcoin'i 2020 olimpiyatlarına yetiştirmeye çalışıyor ve belli bir süre hem bu dijital para hem de Yen'i beraber kullanmayı planlıyor. (Jcoin, 2017)

Estonya da benzer şekilde Estcoint üreterek dijital paraya geçmeyi isteyen ülkelerden. Uzmanlara göre Estonya'nın bu hareketi yerel para birimini yok ederek sadece dijital paranın ayakta kalmasına sebep olacak. (Estcoint, 2017)

2.4.6. Arbitraj, Spekülasyon. Manipülasyon

Esnek kur sisteminde arbitraj, spekülasyon ve manipülasyon yapılması mümkündür. Bunlardan ilk ikisi suç sayılmazken, manipülasyon yani hileli yönlendirme suçtur. Arbitraj paranın fiyat farklılığı olan iki ya da daha fazla piyasada aynı anda alınıp satılmasıdır ki bu işlem sonunda arbitrajcı her zaman kar eder. Ancak arbitrajcının kazandığı parayı kimden kazandığı sorusuna cevap verilmez. Dolar Türk lirası kurunun A ülkesinde alışı 3.54 satışı 3.55. B ülkesinde ise alışı 3.52 satışı 3.53 olduğunu varsayalım. B ülkesinde 3.53 ten doları alan birisi aynı saniyede A ülkesine 3.54 ten satarsa 1 kuruş kar etmiş olacak. Bu işlemi 1 milyar dolar ile yaparsa 1 milyar kuruş yani 10milyon TL kazanacaktır. Bu 10 milyon TL ise kuru daha yüksek olan A ülkesinden çıkmış olacak ve bu da ülkenin refah düzeyini azaltan bir etken olmuş olacak yani ülke içindeki para azalacak. (Parasız, 2007, s. 28)

Spekülasyon ise Türk Dil Kurumu sözlüğünde vurgunculuk olarak geçmesine rağmen iktisat sözlüklerinde çeşitli mal ve mali varlıkları içeren ekonomik varlıkların, ileride fiyatlarının yükseleceği tahmin edilerek, ucuz fiyattan alınıp; sonra fiyatı yükseldiğinde satılması suretiyle kar elde etme davranışı olarak tanımlanır. Ters olarak da fiyatların düşmesini beklerse elindeki varlıkları çıkaracaktır. (Özyurt, 2015, s. 415) (TDK, 2011, s. 2158)

Spekülasyonu ikiye ayırabiliriz. İlki gerçekten bilgi ve becerisi ile ilerideki fiyatları tahmin edebildiği için yapılan alım satımlardır ki buna bilgi ile spekülasyon diyelim. İkincisi ise elinde gerçekten yüklü bir nakit bulunan kişinin bu yüklü nakdi ile bir mali varlığa yatırım yapıp çekilmesi sonra tekrar alması şeklindedir. Bunu yaparken düşünce şudur yatırım yapıldığı anda değer artışını görenlerin almasını sağlayıp fiyatı daha da yükseltmek, sonrada yüklü miktarda satış yaparak aniden düşmesini ve bu panikle diğer alıcıların satış yapmasını sağlayarak normal değer altına düşürüp tekrar alarak kar sağlamak. Buna da para ile spekülasyon diyelim ki buna aslında istikrar bozucu spekülasyon da denmektedir. Para ile spekülasyonda elde edilen kar kesinlikle başkalarının yatırımlarını eritmek üzerine olduğu için yasaklanması gerektiği

görüşündeyiz. Bilgi ile spekülasyonda ise kişinin gerçekten bir emek ve zaman harcayıp bu bilgiye ulaşabileceğinden daha hoş karşılandığını düşünebiliriz. Ancak bu bilginin bir şekilde arkadaşınız olan herhangi bir ülkenin merkez bankası başkanından kolayca alındığını varsayarsak, örneğin bir faiz artışı ve indirimi olacağı bilgisi size önceden geliyorsa ve buna göre pozisyon alabiliyorsanız bu da başka bir sıkıntıyı doğuracaktır. Bu sebeple bilgi ile spekülasyonda da belli yönlerden sıkıntılar vardır. Bu sebeple en azından para sistemi içerisinde arbitraj ve spekülasyonun önüne geçmek gerektiğini düşünmekteyiz.

2.4.7. Sabit Kur Sistemi

Sabit ve esnek kur sisteminin de eksileri olduğunu gördüğümüz için faizsiz ekonominin altyapısını oluşturacak üçüncü bir kur sistemine ihtiyacımız olacaktır. Bu da milli dijital para ve yapay zekalı sabit kur sistemidir. Bu kur sisteminde milli dijital paramız önce esnek kur sistemine bırakılır ya da daha önceden uygulanmış olan esnek kur sistemi verileri dikkate alınır. İstenilen bir noktada diğer para birimleriyle bir denge kurduğunda kur değil ancak para birimimiz sabitlenir. Yani 1 Dijital Türk Lirası(DTL) 1000 Amerikan dolarına eşittir demek yerine Türkiye’de bir ailenin asgari geçimini sağlayabileceği miktara 1 DTL denilecektir. Diyelim ki bu da 1000 dolara eşit olsun. Türkiye’de asgari geçim koşullarının 1 yılda değişmediğini varsayıp doların %1 değer kaybettiğini düşünürsek artık 1 dijital Türk lirası 1010 dolara eşit olacak. Varsayalım ki asgari geçim koşulları Dünya piyasalarındaki birçok ürünlerdeki fiyat artışı nedeniyle %1 arttı. O zaman dijital Türk liramızın değeri de %1 artacak. Peki, bu nasıl olacak devlet piyasadaki elektronik paraların %1 ini piyasadan çekecek bunu vergiler ya da benzeri tahsilat şeklinde yapabilir piyasada para %1 azaldığı için değeri de %1 artacak. Tabi ki bu kararı verip piyasaya para aktarma ya da para çekme işini yapanın insan olmasına gerek olmayacak çünkü bazen günde %1’lik değer artışları ya da azalışları olabilir. Bunu bir yazılım belki bir yapay zekâ uygulaması her gün, her saat, her dakika otomatik olarak yapacaktır.

Örnek olarak bir ailenin 100 DTL’lik bir ev almak için 50 DTL biriktirdiğini düşünelim ve o sene %100 enflasyon olmasına neden olacak olaylar ön görelim. Yani eski sistemde evin değeri yaklaşık 200 DTL ye çıkacak ama ailenin elindeki para 100DTL olmayacaktı. Devletin parasının değerini koruması faizsiz ekonomi sisteminde

ilk vazifesi olduğu için piyasadan paraların yarısını çekecek ve DTL'nin değeri iki katına çıkacaktır. Enflasyon yüzünden değeri yarıya inmiş olan paramız böylece eski değerine dönmüş oldu. Böylelikle ev fiyatı 200DTL olmak yerine 100 DTL ye düşecek ve ailemizde biriktirmiş olduğu parasından hiçbir şey kaybetmeyecek. Bu değer artışı diğer para birimlerinde ya da iç piyasada hissedilmeyecek; aynı görünmez bir elin paranın değerini koruması gibi. Görünmez bir elden tek farkı görünen bir yapay zekâ sistemi ya da yazılımı tarafından yapılacak olması. Ancak doğaldır ki faizin olmadığı ve paranın hunharca basılmadığı bir ekonomide enflasyonun %100 değil %2-3 bile olması zordur.

2.5. Yatırım Geliştirme Şirketleri

Bir önceki bölümlerde bahsettiğimiz bilgi eksikliğinden dolayı, yatırım yapılabilecek firmalarla alakalı bilgisi olan bir yapıya ihtiyaç vardır. Bu yapıya da yatırım geliştirme(ya-ge) şirketleri diyebiliriz. Bu şirketler fikir sahibi ile fon sahiplerini bir araya getirecek yani bir nevi bankanın yerini alacak yeni kurum oldukları da söylenebilir. Ancak tek bir fark var bu kurumlar bankanın almadığı riskleri alacaklar. Yenilikçi fikirleri olan kişiler bu kurumlara gittiklerinde ya-ge faaliyeti yürüten şirketler mevcut sektörü inceleyecekler ve karlılık oranını beğendikleri takdirde 3 farklı yol izleyecekler.

Birincisi, bu firmayı internet sayfalarında tanıtip yatırım miktarı karşılığı hisse oranı belirlenecek ve bu oranı beğenen yatırımcıların yatırımlarını yapmaları beklenecektir. Ya-ge yapan şirketler bunda sorumluluk almayacaklar borsadaki gibi yaptıkları bu işlem için küçük bir komisyon alacaklardır.

İkincisi, firmayı çalıştığı ya da çalışacağı sektöre göre bir alana ayıracaklardır. Sadece bu sektöre yatırım yapmak isteyen yatırımcılar sektörün toplamının belli bir kısmını alacaklardır. Yani sektörde 10 kişi zarar edip 40 kişi kar ettiyse sektör tahvilleri kar etmiş olacaktır. Risk azaltılmış olacak ve sektör bazına indirilmiş olacaktır. Bu opsiyonda ya-ge faaliyeti yapan şirketler kar ve zararda bilgileri oranında sorumlu oldukları için örneğin %1 gibi bir oranla kar ve zarara ortak olacaklardır. Bu oran ya-ge faaliyeti yapan şirketlerin kendi öz sermayesi ile daha çok katılarak arttırılabilir.

Üçüncüsü, firma tahmini karlılık ya da risk oranına göre ya-ge firmalarının belirlediği havuzlara konabilir. Sektör farklılığı olmadan oluşturulacak bu havuzdan

isteyen istediği dilimde olanı seçebilir riski ile orantılı olarak kar ve zarar olasılığı değişiklik gösterebilir. Ya-ge firması uygun görürse büyük bir yatırım gerektiren firmayı aynı anda üç farklı yolla da fon bulabilir.

Ya-ge faaliyeti içine girecek büyük bir firmanın, hemen hemen her alanda uzman kişilere ihtiyacı olacaktır. Günümüz bankalarından farklı olarak ya-ge firmaları sadece ekonomide değil hemen her alanda uzman bireyler ile çalışacağı için günümüzde ya-ge firması olma yolunda en büyük avantaj üniversitelerdedir. Üniversitelerde hemen her alandan uzmanlar çalışmaktadır.

Ya-ge firmaları genellikle fikirlerin yenilikçiliğini dikkate alsa da sadece yenilikçi fikirlere yatırım yapmak zorunda kalmayacaklardır. Sıradan bir market, kasap, kuaför açmak isteyen biriside buraya gidecektir. Yapmak istediklerini anlattıktan sonra ya-ge firması tarafından belirttikleri yerle alakalı piyasa araştırması yapılır ve uygun görülürse yine aynı üç yolla fon sağlanabilir. Ortaklığın yapısı, olası ayrılık süreci, zarara katlanma noktası, tamamını satın alma opsiyonu gibi özellikler karşılıklı pazarlık gücüne bağlı olacaktır.

Ya-ge firmalarını bankadan ayıran en önemli özellik, bankalar daha çok geçmişiniz ve göstereceğiniz teminatlara bakarken ya-ge firması 18 yaşında iş tecrübesi olmayan, teminatı olmayan kişiye bile fon sağlayabilirler. Yani önemli olan tek şey fikir ve yenilikçi düşünce olacaktır.

2.5.1. Yatırım geliştirme şirketleri, melek yatırımcılar ve murabaha

Murabaha bir malı peşin alıp taksitle satmak anlamına gelir Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre murabaha tefecilik olarak çevrilir. Murabaha sözünün evriminde gelmiş olduğu bu son nokta gerçekten iç acıtıcıdır. Murabaha da karıştırılan nokta şudur ki gerçek murabahacı aslında herhangi bir malı satın alır ve burada satamama riskine girer serbest ekonomide olduğumuz için daha sonra bu malı istediği fiyata ve istediği şekilde satar. Ancak katılım bankaları zaten satın alınmak istenen malı sattıkları için eski murabaha tanımından uzaklaşmaktadırlar ve bazı ilahiyatçılar bunu çağdaş murabaha olarakta adlandırmaktadırlar. (Odabaşı, 2016) (TDK, 2011, s. 1711)

Avcı ve Aktaş'ın çalışmalarında katılım bankalarının murabaha şeklinde kullandığı fonlar ise son yıllarda sürekli %70-75 civarında kalmıştır. İsimlerinin

hakkını verecek oldukları kar ve zarara katılım oranları ise %2 civarındadır. (Avcı & Aktaş, 2015, s. 48)

Melek yatırımcılar ise genelde erken dönem projelerine ilgi duyarlar ve yatırım yapacakları projeleri kişisel bağları sayesinde bulurlar ve yatırım yapacakları şirketin alanına hâkimdirler. Ya-ge firmalarında ise yatırımcılar bilgisi olmayan alanda dahi ya-ge firmalarının raporlarını inceleyip yatırım yapabilirler. Yatırım yapılan firmalar tek kişilik bir firmada olabilir, Google gibi büyük bir firmanın hisse senetleri de olabilir. (Kurnaz & Bedük, 2017)

2.6. Bölüşüm Vergisi

Vergi; kamu hizmetlerine harcanmak için hükümetin, yerel yönetimlerin yasalara göre doğrudan doğruya ya da bazı malların fiyatlarının üstüne koyarak dolaylı yoldan herkesten topladığı paradır. (TDK s.2479) Faizsiz ekonomide gelir eşitsizliğini azaltacak yeni bir vergi modeli üzerinde durulmaktadır. Bu da insani yaşam vergisi diyebileceğimiz bölüşüm vergisidir. Belli bir servetin ve gelirin üzerinde mal ve parası olan kişilerden diğer vergilere ek olarak alınacak bu vergi her yıl hesaplanan meblağların ihtiyaç sahiplerine aktarılmasından ibaret olacaktır. Bu vergiye hiçbir firma ya da şirketin karşı çıkacağı görüşünde değilim çünkü bu para gerçekten ihtiyaç sahiplerine gidecektir ve bu ihtiyaç sahiplerinin eline geçen para harcamaya dönüşeceğinden bölüşüm vergisi veren kişinin sahip olduğu firma ve şirketin ürünleri alınacaktır.

Buradaki önemli bir soru şudur ki gerçek ihtiyaç sahipleri nasıl tespit edilecek? Cevabı tezimizin başında önerdiğimiz dijital milli parada gizlidir. Dijital bir para sistemine geçildiğinde herkesin ne kadar varlığı ve parası olduğu bir tıklama ile ortaya çıkacaktır. Devlet belli bir paranın altında geçinen kişilerin listesini oluşturacak ve bölüşüm vergisi bu kişilere dağıtılacaktır. Bu limit ilk önce açlık sınırı ve ilerleyen yıllarda da yoksulluk sınırı olarak yükseltilebilir.

Bölüşüm vergisinin oranı şu şekilde tespit edilebilecektir. Bu vergiyi vermesi gerekenlerin kimler olduğu tespit edilir. Açlık sınırının altında yaşayanlara yıllık ne

kadar para verilmesi gerektiği tespit edilir ve alınacak bölüşüm vergisi oranı
$$\frac{\text{Bölüşümüne ihtiyaç duyulan para}}{\text{Bölüşülebilecek toplam para}}$$

formülünden tespit edilir. Bu vergi oranı örneğin %1 ile %5 oranı arasında bir tavan ve taban belirlenerek bulunabilir. Ayrıca bölüşüm vergilerinin toplanacağı havuza diğer insanlarda istedikleri oran ve miktarda para aktarabilir.

Bölüşüm vergisi özü itibariyle aslında İslamiyet'teki zekât kavramına benzemektedir. Tek farkı günümüzde zekât (dinen zorunlu olsa da) verme konusunda devlet tarafından bir zorunluluk yoktur. Zekâta da oran aslında bölüşüm vergisi gibi sabit değildir en az 40 ta 1 olarak ifade edilir.

Böyle bir verginin olması gelir eşitsizliğini azaltacağı gibi aynı zamanda dini istismar edip zekât paralarını belli derneklerin elinde toplamayı da engelleyecek ve birçok kişinin dini vecibe olarak yerine getirdiği zekât kurumuna güveni arttıracaktır. Ayrıca kişiler arasında sevgi bağını da kuvvetlendirecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. FAİZSİZ EKONOMİ ve ETKİLERİ

3.1. Faizsiz Ekonominin Amaçları ve Kalkınmaya Etkileri

Faizsiz bir ekonomi öngördüğümüz zaman aklımıza iki kavram gelmektedir. Bunlardan birisi büyüme diğeri ise kalkınma. Büyüme kavramı maalesef insani değerleri, refah düzeyini, insani gelişmişliği ölçmediği için bizi asıl ilgilendiren kavram kalkınma olacaktır. Kalkınma sadece üretim ve kişi başına düşen milli gelir demek değil, iktisadi ve sosyo-kültürel yapının da yenileştirilmesidir. O halde yaptığımız tüm araştırmalarda insanı ön planda tutmalıyız işte bu sebeple faizsiz bir ekonominin kalkınmaya ne türlü etkileri olacağını öngörmemiz gerekmektedir. Kalkınmaya olası etkilerini aşağıdaki başlıklarda sıralayıp anlatmaya çalışalım. (Günsoy & Özsoy, 2012, s. 3)

3.1.1. Gelir Eşitsizliğini Azaltıcı Etkisi

Gelir eşitsizliği günümüz toplumlarının en büyük kanayan yarasıdır. En genel tanımıyla; bir ülkede, belirli bir dönemdeki milli gelirin, bireyler ve üretim faktörleri arasında bölüşümündeki eşitsizliktir. Gelir eşitsizliğinin yarattığı sorunlar gelişmekte olan ve gelişmiş tüm ülkeleri yakından ilgilendirmektedir. Gelir eşitsizliği ile bireylerdeki psikolojik sorunların, yenidoğan ölümlerinde artışların, madde bağımlılığındaki artışların paralellik gösterdiği savunulmaktadır. Genel olarak bir ülkede gelir eşitsizliği ne kadar artarsa, o ülkedeki sorunlar da o denli artmaktadır. (Seven, 2015)

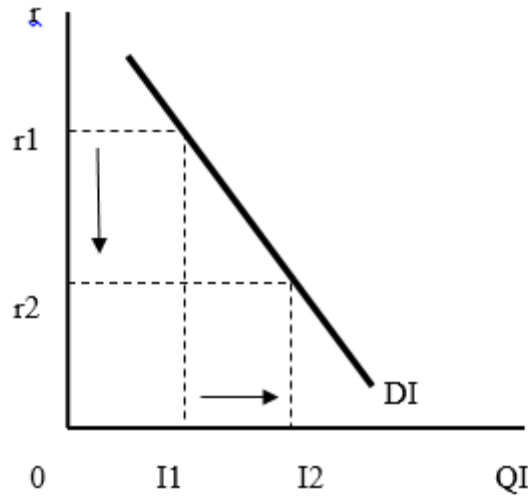
Çok büyük büyüme oranlarına sahip ülkelerde gelir dengesizliği, zengin ile fakir arasındaki fark git gide artmaktadır. Günümüz iktisatçıları özellikle bu konunun çözümü için yoğun çaba harcamaktadır. Faizsiz ekonomi modelinde de en önemli konu aslında budur. Özellikle bölüşüm vergisi ile gelir eşitsizliğine büyük ölçüde neşter vurulması planlanmıştır. Ancak bundan da önemlisi enflasyonun ve faiz oranlarının düşüşü ile alt ve orta kesimdeki halkın biriktirdiği paralar asla erimeyecektir. Faiz oranlarının düşüşü yatırımları arttıracığı ve işsizliği azaltacağı için maaşlarda da artış görülecektir. Bu gelişmeler üst üste geldiğinde ise refah seviyesinde gözle görülür gelişmeler olacaktır. (Ahmed Z. , 1994, s. 15)

Dijital para birimine geçilmesi eşitsizlikteki derin farkın çok daha net görülmesine vesile olacaktır. Böylece gelir eşitsizliği ile mücadelede devletlerin eli daha da güçlenmiş olacaktır. Ayrıca zengin ve yoksul kişilerin net olarak bilinecek olması yardımlaşma da çok daha etkin bir yönetim modeli getirecektir.

3.1.2. Yatırım Arttırıcı Etkisi

Faiz teorilerinde de gördüğüm üzere faiz oranları ile yatırım oranları ters orantılıdır. Yani faizler düştükçe yatırımlar artmaktadır. Ancak hiçbir modelde faizlerin sıfırlanması fikri düşünülmemiştir. Faizlerin sıfır olduğu bir ortam yatırımların en yüksek olacağı ortam olacaktır. Burada faizden kasıt aslında reel faizdir yani enflasyondan arındırılmış faiz oranıdır. Peki, reel faizin sıfır olduğu ama enflasyonun %20'lerde seyrettiği bir ülkede yine de tüm yatırımlar yapılabilecek midir? Büyük ihtimalle yapılamayacaktır çünkü enflasyonun bu kadar yüksek seviyede seyrettiği bir ülkede istikrardan söz edilemeyecektir. Ayrıca elindeki parayı yatırıma dönüştürmek isteyen kişi bunu 1 yıl gibi bir sürede yaptığında aslında yılsonunda parası %20 azalmış olacaktır. (Ahmed Z. , 1994, s. 14)

Aslında çokta değinmediğimiz faiz ile enflasyon ilişkisine de değinelim ki faiz ile yatırım arasındaki ilişki çok daha net bir şekilde ortaya çıksın. Türkiye'de 2002 yılından bu yana enflasyonda yaşanan düşüşler faizlere de yansımıştır. Peki enflasyon düştüğü için mi faiz düşmüştür yoksa faiz düştüğü için mi enflasyon düşmüştür. Monetaristler bu soruyu enflasyon düştüğü için faizler düşmüştür diye yanıtlarken arz yönlü iktisatçılar tam tersini savunurlar. Bu sorunun cevabı enflasyonun talep enflasyonu mu yoksa maliye enflasyonu mu olduğuna ve ithal edilmiş enflasyon etkisi taşıyıp taşımadığına göre değişir. Eğer enflasyon ağırlıklı olarak talep enflasyonu ise o zaman enflasyon düştüğü için faizler düşmüş demektir. Eğer enflasyon ağırlıklı olarak maliyet enflasyonu ile ithal edilmiş enflasyon bileşenlerinden oluşuyorsa o zaman enflasyonun düşüşüne faizdeki düşüş de katkıda bulunmuştur. (Eğilmez, 2013) (Eğilmez, 2014)

Şekil 1.3 Faiz Oranı ile Yatırım İlişkisi

Kaynak: Eğilmez (2017)

Şekil 1.3'de r ile gösterilenler faizi I ile gösterilenler yatırımı belirtmektedir. Dikey eksen faiz oranını, yatay eksen yatırım miktarını DI doğrusu da yatırım talebini göstermektedir. Yatırımlar faize duyarlı olduğu için faizler düştükçe yatırım miktarı artacaktır. Yani yatırımların artması için reel faizin düşmesi gerekir ancak enflasyon yüksek düzeyde ise bu da birçok yatırımın yine belli sebepler ile yapılamayacağı anlamına gelir. Ayrıca enflasyonu yüksek olan ülkenin para birimi yatırımlarda kullanılmamaya başlar ki bu da para birimini değersizleştirir ve daha çok enflasyon anlamına gelir. (Eğilmez, 2017)

3.1.3. İşsizlik Azaltıcı Etkisi

Yatırımların diğer ekonomik sistemlere oranla arttığı bir faizsiz ekonomik sistemde artan yatırımlar daha çok işgücünü gerektirecektir. Daha çok işgücü yeni yatırımları körükleyecek bu yeni yatırımlar tekrar işgücüne gerek duyacak ve bir noktada işçilerin maaşlarında yükselme olarak bu kendini gösterecektir. Maaşlardaki yükselmeler işçilerin tasarruflarında ve harcamalarında orantılı olarak artmasına sebep olacak. (Kaplan, 2002, s.15) (Kınalı, 2012, s.72)

Artan tasarruflar yeni yatırımları getireceği gibi, artan harcamalarda mevcut yatırımların karlılığını yükseltecektir. Bu döngü devlet ve AI desteği ile bozulmadıkça belli bir noktaya kadar iyileşerek devam edecektir.

Faiz ve işsizliğe ülkemizde bizzat yaşanmış bir örnek verelim. Kalkınma Bakanlığı'nın 2013 yılı için büyüme tahmini %3.6; 2014 yılı için ise %4'lük büyüme tahmini yapmış ve büyümeden kaynaklı yatırım artışlarına bağlı olarak 565 bin kişinin yeni istihdam edileceği duyurulmuştu. Ancak, Merkez Bankası'nın faiz arttırması ile beklentilerin büyümeyi olumsuz etkilemeyecek şekilde revize edilmesi gerekiyordu ve aynı dönem istihdam artışı en iyi tahminle 450-500 bin olarak düzeltildi. Faiz artışıyla, insanlar yatırım yapmak ve yeni istihdam olanakları yaratmak yerine paralarını yüksek faize koymaya yönelecek bir anlamda şanslarını para piyasalarında deneyecek bu da işsizliğin artmasına sebep olacaktı. (Kılıç, 2014)

3.1.4. Enflasyon Bitirici Etkisi

Faizsiz ekonomi için öngördüğümüz aksiyonlar ile para biriminin istikrarlı hale getirilmesi ve asgari geçim düzeyine sabitlenmesi ile enflasyon sıfırlanmış olacaktır ve AI'nın kontrolünde olduğu sürece enflasyondan bahsedilemeyecektir. Enflasyonun sıfırlandığı bir ülkede ise özellikle işletme sahiplerinin enflasyondan arındırma işlemlerine ek bir zaman harcamasına gerek kalmayacaktır. Enflasyon olmadığı için yerel paramız daha istikrarlı hale gelecektir. (Avder, 2006)

Enflasyonun bitirilmesi aşağıdaki olumsuz etkilerden de kurtulmamıza olanak sağlayacaktır.

Enflasyon gelir dağılımını işçiler aleyhine olumsuz etkilemekte; sabit gelirlilerin satın alma gücünü azaltırken küçük bir grubun ise refahını arttırmaktadır. Gelir dağılımındaki bu dengesizlik siyasi ve sosyal sorunların artmasına neden olmaktadır. Tasarruflar azalırken, tüketim ise artmaktadır. Milli paradan kaçışla beraber spekülasyon amaçlı yatırımlar artmaktadır. Ekonomik kaynakların sektörler arasındaki düzgün dağılmamakta örneğin inşaat sektörüne yapılan yatırımlar artmakta ancak diğer sektörlerde yapılacak yatırımlar azalmaktadır. Enflasyon ile birlikte dış ticaret açıkları ve ithalat artmaktadır. Bu artışlarda devalüasyon ile sonuçlanmakta, elinde döviz bulunanlar kazançlı çıkmaktadır. Kaynakların düzgün dağılımının sağlanamaması nedeniyle üretimin yeterince arttırılmaması, istihdam seviyesini düşürmektedir. Yanlış ve çarpık kentleşme politikası ile birleşen enflasyon, işsizlik sorununu büyük boyutlara

ulaştırmakta ve sonuçta milli gelir düzeyinin düşmesine neden olmaktadır. (Avder, 2006)

Enflasyonun sebep olduğu tüm bu olumsuzlukları ortadan kaldıracadı in mevcut ülke büyüme ve kalkınma anlamında çok olumlu bir adım atmış olacaktır.

3.1.5. İstikrar Sağlayıcı Birimi Etkisi

Dijital milli paraya geçildiğinde para biriminin asgari geçim düzeyine sabitlenecek olmasından dolayı herhangi bir siyasi istikrarsızlıkta para biriminde değişiklik ithalatı, ihracatı, dış borcu nasıl etkiler diye dşnmek zorunda kalmayacağız. İstikrarlı bir para birimi olması geleceğe dönük tahminlerde çok daha tutarlı olunmasını sağlayacak. Ayrıca bir faiz oranı, enflasyon oranı hesabı yapmamıza gerek kalmayacak. Dış ilişkilerde atılacak adımlarda sonucunda paramızın değeri ne olur diye dşnmek zorunluluğu ortadan kalkacak. (Ahmad, 1994 s.15)

Ayrıca istikrarlı bir para birimi olduğu zaman göreceli fiyatlar rahatlıkla izlenebilecek, enflasyondan korunmak için gereksiz zaman ve mesai harcamamıza gerek kalmayacak, ileride fiyatı artar diye daha ihtiyacımız yokken alacağımız ürünler olmayacak, elde yabancı para tutma isteği azalacak, gelir dağılımının bozulmasını önleyecek.

3.1.6. Risksiz(Haksız) Kazanç Engelleyici Etkisi

İslami Ekonomide de hoş karşılanmayan ve haram olarak görülen spekülasyon gibi kolay kazanç yöntemleri faizsiz ekonomide de olmaması gereken noktalardan biridir. nceki bölümlerde değindiğimiz arbitraj ve spekülasyon konularından tekrar bahsetmemekle birlikte böyle bir ekonomiye geçip dijital milli paranın değeri asgari geçim düzeyine sabitlendiğinde insanlar ülke paralarına yatırım yapıp değerlenmesini beklemek ya da öngörülerle para yatırıp çekmek gibi işlemleri yapsalar da hiçbir kazanç sağlayamayacaklar. Bu da ellerinde para olanları spekülasyon üzerine paralarını elde tutmalarına değil yatırıma dönüştürmeye itecektir. Ülkede ve dünyada dijital para birimine geçildiğinde ise dünyada yatırımcı sayısı artacak. nk para kazanmanın ya da tasarrufları arttırmanın yegne yolu bu olacaktır. (Eskicioğlu, 2017)

3.1.7. Güven Arttırıcı Etkisi

Eski sistemde birisinden borç aldığında ya da ticari bir işlem sonunda borçlandığında kenarda parası olsa da bu parayı ödemeyen insanlar olduğunu biliyoruz ve bu konuda yapılmış çalışmalardan bir tanesine göre taksitle alışveriş yapan müşterilerin %59,9'u ise borcunu ödemekten bilerek kaçınıyor. Hal böyle olunca parasını almak için senetler, noterden tasdikli evraklar, mahkemeler gibi birçok külfetli işe girişilirken. Yeni sistemde özellikle paranın dijitalleşmesi ile borç alıp, verme işlemlerinde önceden belirlenen tarih geldiğinde herhangi bir hesabınızda adınıza ait para varsa otomatik olarak borçlu olduğunuz kişiye geçmesi sağlanacaktır. Böylece insanların özellikle maddi konularda birbirlerini aldatmaları çok mümkün olmayacak bu oldukça insanların birbirine güveni de daha çok artacak, finansal borçlanmalar ve borç vermelerde ödemeyi alamama ya da ödeme yapmama gibi olaylar sifıra yaklaşacak. (Özdemir & Göksel, 2003)

İnsanlar ufak bir para sıkıştıklarında bile bankaya giderken artık bu sistemde birbirleriyle daha çok diyalog içine girecek ve borç alıp verme olayı daha da çoğalacaktır.

3.1.8. Vergilendirmede Etkinlik Etkisi

Dijital milli para sistemine geçileceği için her firmanın gelir ve giderleri net bir biçimde görülecektir. Bu da vergi kaçırma, sigortasız işçi çalıştırma gibi birçok devletten vergi kaçırma olayının önüne geçecektir. Daha çok vergi toplayan bir ülkede daha çok yatırım yapabilecek ya da vergi oranlarını azaltarak daha ucuza üretim yapılmasını teşvik edebilecektir. Örneğin Bitcoin çıkışının ilk günlerinde verginden kaçınmak için iyi bir yöntem olarak düşünülmüş ancak günümüzde Türkiye'de bitcoin borsaları tamamen kayıt altına alınmış ve vergilendirmeye tabi olmuşlardır. (BTCTURK, 2017)

3.1.9. Taksit Arttırıcı Etkisi

Enflasyon ve faizlerin sıfır düzeyine yaklaşması ile taksitlendirme önündeki en büyük sorun ortadan kalkacaktır, paranın her gün değer kaybetmesi. Bu yüzden firmalar fiyat indirimine gittiklerinde belli fiyatlara kadar düşeceklerdir sonra diğer firmalardan farklılaşmak için aynı fiyattan taksit sayısını arttırmaya başlayacaktır. İnsanlarda ileride kazanacakları parayı günümüzde harcayabilmeyi tercih edecekleri için taksitli ürünlere

yöneleceklerdir. Taksit sayısını arttırdığı için daha çok satış yapıp daha çok kar eden firma taksit sayısını daha da arttırabilecek ya da ürünlerini daha ucuza satabilecektir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta taksit sayısının ürünün kullanım ömrünü geçmemesi gerekliliğidir. Bu sınırlamaya dikkat edilmezse günümüz kredi kartı çılgınlığı gibi insanlar ellerinde olmayan paraları harcamaya devam edeceklerdir.

Bu noktada Günümüz bankalarının kredi kayıt bürosu (KKB) aracılığıyla kullandığı risk raporlarına benzer raporların yapılması gerekliliği doğmaktadır. Her ne kadar dijital para biriminde herhangi bir hesabınızda para varsa borcunuz olduğunda vadesi geldiği gibi tahsil edilebilse de hesabınızda gelecek dönemde para bulunup bulunmayacağı bilgisini işletmeler bilmek isteyeceklerdir. KKB raporunuza göre aylık ne kadar taksit ödeyebileceğiniz bilgisi işletmelere verilecektir. Bu hem işletmeleri hem de müşteriye koruyacak güzel bir sistem haline gelecektir. (KKB, 2017)

Araba ve ev gibi kullanım ömürleri çok daha uzun malları alırken, taksitlendirme seçenekleri çok daha fazla uzayacağından ya da ödeyememe durumunda satıcının mağduriyeti daha büyük olacağından devletin ek bir önlem alması gerekebilir. Evini satmak isteyen sıradan bir vatandaş, evini almak isteyen kişinin KKB'sine bakacaktır. KKB'sinde tüm finansal hareketleri ile elektrik, su, telefon gibi faturalarını ödeme performansını görebilecektir. Buna bakarak evini taksitle satmaya karar verecektir. Evini satan kişi buradan aylık olarak alacağı parayı hesabında gösterip gidip başka bir evi taksitle satın alabilecektir. Ancak burada işler biraz karışıyor evi alan ilk kişi işten çıkar, ölür ya da beklenmedik başka bir şey olursa evini taksitle satarak başka bir yerden taksitle ev alan kişide artık parasını ödeyemeyecektir. Burada devletin sosyal yönünün devreye girmesi gerekmektedir. Devlet ya her ev alım ve satımında olası bu durumlar için zorunlu bir sigorta (yardımlaşma fonu) devreye sokacaktır. Kişinin ölümü ya da çalışamayacak kadar sakatlanması halinde parayı, bu sigortada birikecek paradan devlet ödeyecektir. İşsiz kalması ya da geçici süre ödeyemeyecek olması halinde devlet ara taksitleri ödeyip kişiyi kendine ileride ödemesi için borçlandıracaktır. Ev alımı için geçerli olacak bu yapı aynı şekilde araba alımında da geçerli olması düşünülebilir.

3.1.10. Gömüleme Sorununun Çözümüne Etkisi

Bir ekonomide tasarrufların arttığı ancak yatırıma dönmediği zamanlarda yani evlerde likit olarak saklandığında buna gömüleme yahut iddihar en yaygın bilinen

ismiyle yastık altı denir. Gömüleme oranı arttıkça tasarruflar yatırıma dönüşmediği için milli gelirden düşüşe neden olur. Kağıt para yerine dijital para kullanılsaydı gömülen tam miktar bilinir ve devlet isterse gömülen para bankaya yatırılmış gibi kendi hazinesinde gösterir ve bundan kaydı para yaratabilirdi. (Dinler s.390,398)

3.1.11. Yenilikçiliği ve Ar-ge'yi Destekleyici Etkisi

Ya-ge şirketleri bir nevi araştırma geliştirme(ar-ge) hizmeti yapan firmaları destekleme üzerine kurulacağı için öncelikle bilim ve teknolojinin, buldukları ülkede ve ilde gelişimini destekleyecektir. Yapısı gereği risk aldıkları için kötü fikirler süzgeçten geçecek genellikle iyi fikirler desteklenecektir. Bu da yaratıcı fikirlere sahip olmasına rağmen parasızlıktan ötürü yıllarca fikrini uygulamaya geçiremeyen insanların bir an önce sektörle buluşmasına vesile olacaktır. Ayrıca ya-ge firmaları bünyesinde barındıracağı uzmanlar ile firma kuracak olanlara üst düzey bilgi akışı sağlayacaktır. Bu olduğunda birçok firma yıllarca çalışıp elde edeceği bilgileri 1-2 ayda elde edebilecektir. Bu kaniya varmamıza sebep olan en büyük etmen günümüz melek yatırımcılarında daha yenilikçi sektörlerle çoğunlukla yatırım yapmaları. Günümüzde melek yatırımcılar tarafından en çok yatırım yapılan sektörler arasında mobil, oyun, e-ticaret, enerji, internet gelmektedir. Ayrıca melek yatırımcılarda sadece para yatırmakla kalmayıp yönetim desteği, eğitim hizmeti gibi destek ve hizmetlerde sunmaktadırlar. (Capital, 2017) (Kurnaz & Bedük, 2017)

Kısaca ya-ge şirketleri arttıkça daha yenilikçi fikirler hızlıca desteklenecek, bilim ve teknolojiye eski sisteme göre daha hızlı bir ilerleme gözlenecek ve bilgi paylaşımı sayesinde iflasların önüne geçilmiş olacaktır.

3.2. Faizsiz Ekonomiye Geçilememesine Etki Eden Sebepler

Faizsiz ekonominin birçok alana etkisi olacaktır. Özellikle finans sektörünün baştan aşağıya kendini yenilemesi gerekecektir. Hatta Schumpeter'in öngördüğü yaratıcı yıkımı yaşayıp tamamen evrilmeleri gerekebilir. Faizsiz ekonominin bu birçok etkisinden biz kalkınmaya yapacağı etkisine bakmaya çalışalım.

Ülkemizde son 10-15 yıl boyunca faizsiz ekonomiye geçilmek istendiği söylenmekte mevcut başbakan ve cumhurbaşkanları tarafından katılım bankaları bazen özendirilmekte bazen ise mevduat bankalarına benzemeleri sebebiyle eleştirilmektedir.(Haberler, 2016) (NTV,2016) (Habertürk, 2016)

Ülkemizde bu söylemlere rağmen neden faizsiz bir ekonomiye geçilemediğini ya da geçilemeyeceğini şu şekilde izaha çalıştık.

3.2.1. Katılım Bankaları Etkisi

Özellikle katılım bankalarının ülkemize verdiği en büyük zarar zaten faizsiz bir sisteme geçildiğini söylemeleri ve kendilerini tamamen faizsiz bir işlem yapıyor kabul etmeleridir. Genel itibariyle diğer bankalara göre daha düşük faiz verip daha çok faiz olarak çok daha yüksek karlılık oranını sağlamaktadırlar. Asıl iddialarında olduğu gibi kar ve zarara katılım oranları diğer bankalardan çokta farklı değildir. Avcı ve Aktaş'ın makalesine göre bu oran kullandıkları fonların %2 si civarındadır. %70 ile %75 arasında murabaha yoluyla fon kullanılmaktadır (Avcı, Aktaş, s.49)

Ayrıca bu katılım bankalarında dolar ve Türk lirası katılım oranlarının farklı olması da ilgi çekicidir. Eğer dolarla yatırım yapan bir şirket varsa karıda dolarla olacağından Türk lirasına göre farklılık göstermemesi gerekir hele ki 8 kata varan fark olmamalıdır. (Ziraat Katılım, 2017)

Ayrıca faizsiz bankaların olduğunu düşünen sıradan vatandaşlar ve birçok akademisyen zaten faizsiz bir alternatifin olduğunu düşündükleri için yeni bir sistem arayışına girmemektedirler. Bu da çok daha başarılı olabilecek ekonomik sistemler üzerine araştırma yapmamaya itmektedir.

Tüm mevduat bankaların katılım bankalarına dönüşmesi murabaha ile hareket ettikçe faiz oranlarının değişmesini sağlamayacaktır.

3.2.2. Taksit Sınırlamaları Etkisi

Güvenilir bir şekilde satıcının taksitlerini alacağını bildiği tek sistem olan banka kartı ya da kredi kartı ile satışta devlet bazı ürünlere taksitlendirme yasağı getirmektedir bazılarında da taksit sınırı koymaktadır. Bu da birçok alıcının o paraya gelecekte sahip olacağı bilgisiyle bankalardan kredi çekmeye itmektedir.

Devletin taksit sınırlandırması ve yasağı koyduğu alanlar şu şekildedir; kuyumla ilgili harcamalarda dört ay, elektronik eşya ve bilgisayar alımlarında altı ay, havayolları, seyahat acenteleri, taşımacılık, konaklama, sağlık ve sosyal hizmetler ile ilgili harcamalarda, sağlık ürünü alımlarında, kulüp ve derneklere yapılan ödemelerde ve vergi ödemelerinde dokuz ay olarak uygulanır. Kredi kartlarıyla gerçekleştirilecek

telekomünikasyon, doğrudan pazarlama ile ilgili harcamalar, yurt dışında yapılan harcamalar ve yemek, gıda, alkollü içecek, akaryakıt, kozmetik, ofis malzemesi ile hediye kart, hediye çeki ve benzeri şekillerde herhangi somut bir mal veya hizmeti içermeyen ürünlerin alımlarında taksit uygulanamaz. (BDDK, 2016)

Gıda, yemek, alkollü içecek, akaryakıt gibi anında tüketilecek ürünlerde taksit sınırlaması olması kesinlikle gereklidir ancak kullanımı uzun sürecek olan mallarda kullanım ömrü kadar ya da kullanım ömrünün belli bir oranı kadar taksit yapılması gerekmektedir. Ayrıca kredi kartına limit belirlerken peşin alım ile taksitli alımlar için ayrı bir limit olmalı. Böylece faizsiz bir ekonomiye geçiş öncesinde birçok bankadan kredi çekilmesinin önüne geçilmiş olacaktır. Böylelikle aylık taksit limiti 1000tl olarak tanımlanan birisi 10 yıllık bir anlaşma ile ev almayı bile düşünebilir bankalardan kredi çekmeye ihtiyaç duymadan.

Bir örnek verecek olursak 4000 liralık bir telefonu bir yıllık süreç içinde bankadan çekilen krediyle günümüzde yapılacak ödeme 1,24 aylık faiz oranı ile birlikte 4336 TL dir(sigorta ve vergi dahil değildir.). Bankanın karı 336 TL olacaktır. Olası ödenmeme durumunda da banka ürünü geri talep edebilir yahut icra yoluna gidebilir. Bunun yerine devlet taksit sınırlama ve yasağını kaldırır ve insanlar arasında güveni inşa edecek dijital para ile AI sistemine geçerse(yani kişi sistemde borçlu olarak görülecek ve hesaplarında para varsa ödeme otomatik gerçekleşecektir.) satıcı taksitlendirme durumuna göre istediği bir fiyattan malını satabilecek bankanın yaptığı karı da yapabilecektir. Tabi ki böyle durumdaki bir satıcının paranın döneceği süreye kadar sermayesi olması gerekecektir. Satıcının da taksit yapmaktan kaçınabileceği düşünülebilir ancak Özdemir ve Göksel (2003) Afyon'da yaptıkları çalışmaya göre işletmelerin %94,7'si taksitli satış yapıyor. Dijital parayı önerme sebebimiz ise bu çalışmaya göre müşterilerin %68,6'sı ödemelerini aksatıyor. %59,9'u ise borcunu ödemekten bilerek kaçınıyor. (Özdemir & Göksel, 2003)

Taksit sınırlamalarının ötesinde bir başka sorunda güven sorunudur kredi kartı dışında taksit yapılması, taksitlerin ödenmeme problemini de ardında getirmektedir. Bu yüzden satıcılar kredi kartı dışında yapılacak taksitli bir alışverişte taksitlerin ödenip ödenmeyeceği endişesi ile taksitlendirmekten kaçınmaktadırlar.

3.2.3 Bankalara Devlet Desteği

Ülkemiz bilerek ya da bilmeyerek bankaları destekleyecek bir sürü teşvik paketini geliştirmektedir. Bu attığı adımlarla bankalar gücüne güç katar, karlarını arttırırken bankalardan kredi çekmek zorunda kalanlar daha da fakirleşmektedir.

3.2.3.1. Bankadan Fon Kullanana Uygulanan Teşvikler

Bankalardan para çekenlere devletin verdiği faiz desteği ile ilgili bazı haberlere aşığında yer verilmiştir. Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi'nin açıkladığı pakette stratejik öneme sahip yatırımlar yapıldığında çekilen kredi faizinin devlet tarafından ödeneceği söylendi. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Faruk Çelik; kredi borçlarının tekrar yapılandırılacağını ve tarımsal cari faizin yarısını devletin ödeyeceğini söyledi. (Teşvik paketi, 2016) (Hürriyet, 2017)

Ekonomi bakanlığının sayfasında belirtilen faiz desteğinde ise stratejik yatırımlar, ar-ge ve çevre yatırımları yapacak olanların çekeceği kredilerin yatırım tutarının %70'ine kadar kullanılan kredilerin ister faiz ister kar payı olsun ödeyeceğini belirtiyor. (Çevre ve Ar-ge, 2017)

KOSGEB'in 2016 Yılı Makine Teçhizat Kredi Faiz Desteğinde ise; İmalat sanayinde faaliyet gösteren, KOSGEB Veri Tabanına kayıtlı işletmelerin kullanacakları yerli ve yeni makine-teçhizat alımlarının desteklenmesine yönelik olarak kredi faiz desteği uygulayacaklarını söylüyor. (KOSGEB, 2016)

Afet riski altındaki alanların dönüştürülmesi kapsamında kullanılan kredilerde de faiz desteği sağlanacak anapara tutarının üst limitinin 125 bin lira olduğunu söylüyor. (Resmi Gazete, 2016)

Daha birçok benzer uygulama ile devlet bankaları tek çıkar yol olarak göstermekte işletmesini büyötmek isteyen, evini yenilemek isteyen herkese bankanın kapısını göstermiştir. Bu sayede kapitalist bir sistemde bile olmayacak olan desteklerle bankalar karlılıklarını daha da arttırmıştır.

3.2.3.2. Bankaya Fon Sağlayana Uygulanan Teşvikler

Bankalara fon sağlaması karşılığında devletin uyguladığı bazı teşviklere de değinilmesi gerekmektedir. Bunlar yatırılan fon miktarına göre devletinde belli

oranlarda para desteği verdiği uygulamalar ile bankaların iflası halinde paranızı devletin ödeyecek olmasıdır. Hepsine kısaca değineceğiz.

Evlilik Desteği

Çeyiz hesabı ve devlet katkısına dair yönetmeliğe göre evlenecek olanların açacağı çeyiz hesabı ile ilgili devlet destekleri şu şekildedir:

Devlet katkısının hesaplanmasında, evlilik tarihindeki birikim esas alınır. Devlet katkısı ödemesi evlilik tarihindeki birikim tutarının yüzde 20'sini ve azami 5.000 Türk Lirasını geçemez.

Devlet katkısı katılımcı tarafından çeyiz hesabına yapılan düzenli ödeme sürelerine göre aşağıdaki şekilde hesaplanır.

a) Devlet katkısı, düzenli ödeme süresi 36 ila 47 ay olanlar için, hesaptaki birikim tutarının yüzde 10'udur. Ancak, ödenecek tutar 4.000 Türk Lirasını geçemez

b) Devlet katkısı, düzenli ödeme süresi 48 ila 59 ay olanlar için, hesaptaki birikim tutarının yüzde 15'idir. Ancak, ödenecek tutar 4.500 Türk Lirasını geçemez.

c) Devlet katkısı, düzenli ödeme süresi 60 ay ve üzeri olanlar için, hesaptaki birikim tutarının yüzde 20'sidir. Ancak, ödenecek tutar 5.000 Türk Lirasını geçemez (Mevzuat 6559, 2015)

Ev Alma Desteği

Konut hesabı ve devlet katkısına dair yönetmeliğe göre ilk kez ev alacaklarla ilgili devlet destekleri şu şekildedir:

Devlet katkısının hesaplanmasında konut edinim tarihindeki birikim esas alınır. Devlet katkısı tutarı, konut edinim tarihindeki birikimin yüzde 20'sini ve azami 15.000 Türk Lirasını geçemez.

Devlet katkısı katılımcı tarafından konut hesabına yapılan düzenli ödeme sürelerine göre aşağıdaki şekilde hesaplanır.

Devlet katkısı, düzenli ödeme süresi 36 ila 47 ay olanlar için, konut hesabındaki birikim tutarının yüzde 15'idir. Ancak, ödenecek tutar 13.000 Türk Lirasını geçemez.

b) Devlet katkısı, düzenli ödeme süresi 48 ila 59 ay olanlar için, konut hesabındaki birikim tutarının yüzde 18'dir. Ancak, ödenecek tutar 14.000 Türk Lirasını geçemez.

c) Devlet katkısı, düzenli ödeme süresi 60 ay ve üzeri olanlar için, konut hesabındaki birikim tutarının yüzde 20'sidir. Ancak, ödenecek tutar 15.000 Türk Lirasını geçemez. (Mevzuat 6579, 2016)

Bireysel Emeklilik Desteği

Bireysel emeklilik sisteminde devlet katkısı hakkında yönetmelikte değişiklik yapılmasına dair yönetmeliğe göre BES'e kayıt yapacak olan çalışanlara devletin vereceği destek şu şekildedir:

Çalışanın Kanunun ek 2 nci maddesi kapsamında cayma hakkını kullanmaması halinde, cayma hakkının dolduğu ayı takip eden hesap döneminde, sisteme girişte bir defaya mahsus olmak üzere, 1.000 TL tutarında başlangıç devlet katkısı hesaplanır.

Emeklilik hakkının kullanılması halinde, bireysel emeklilik hesabında bulunan birikimini en az on yıl süreli yıllık gelir sigortası sözleşmesi kapsamında almayı tercih eden çalışana, Kanunun ek 2 nci maddesi kapsamında birikiminin %5'i karşılığı ek devlet katkısı olarak ödenir. (Resmi Gazete, 2016b)

Bu desteklerin hepsinde bankaya para yatırmayı teşvik etmektedir. Bankaya para yatırdıkları için insanlara para vermektedir. Böyle bir sistem yapılacaksa yüksek bir faiz borcu bulunan ülkemizin hazinesine bu paraların yatırılması çok daha doğru olacaktır. Devlet yatırdığımız bu para ile faizini öder yatırımını arttırır. Karşılık olarakta evlenecekler, ev alacaklara, emekli olacaklara bazı kolaylıklar tanıyabilir.

Banka Mevduatların Sigortalanması

Türkiye'de faaliyet gösteren bir kredi kuruluşunun yurt içi şubelerinde gerçek kişiler adına açılmış olan ve münhasıran çek keşide edilmesi dışında ticari işlemlere konu olmayan Türk Lirası, döviz ve kıymetli maden cinsinden; Tasarruf mevduatı hesaplarının anaparaları ile bu hesaplara ilişkin faiz reeskontları toplamının, katılma hesapları birim hesap değerleri ve özel cari hesapların, 100 bin TL'ye kadar olan kısmı sigorta kapsamındadır. Ayrıca bir gerçek kişinin birden fazla mevduat veya katılım bankasındaki hesapları her bir banka için ayrı ayrı

hesaplanır. Yani hesaplarının anaparaları ile bu hesaplara ilişkin faiz reeskontları toplamı 100 bin TL'ye kadar olan kısmı her bir mevduat bankası için ayrı ayrı sigorta kapsamındadır. Yani 20 farklı bankada 100biner TL'den toplam 2 milyon TL si varsa ve bu bankaların hepsi batarsa devlet 2 milyon TL'yi de ödeme garantisini vermektedir. (TMSF, 2017)

Başka hiçbir sektörü bu şekilde desteklemeyen devlet iş bankalara gelince tasarruf miktarını arttırması gerektiği için türlü türlü destekler vermektedir. Ancak bu desteklerin hepsi bankaların karlılığını arttırıp gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Ülkemizde desteklenmesi gereken bir sektör varsa o da ar-ge faaliyetleri yapan ve özellikle yüksek teknoloji ürünleri üreten firmalar olabilir. (TMSF, 2017)

3.2.3.3. Bankaların Alternatifinin Olmaması

Parasını yatırımlarla değerlendirmek isteyen birisi için bankanın tek alternatifi borsadır. Melek yatırımcılık yapabilmesi için gerekli bilgisi yoksa yapabileceği tek ortaklık akdi budur. Bunun dışında borsada risk görüp parasını başka şekilde değerlendirmek istediğinde ülkemiz için geçerli olan şeyler ev ya da arsa almaktır.

Ev ya da araba almak istediğimiz ancak paramızın yetmediği durumlarda banka dışında gidilebilecek kurum sayısı çok azdır. Yakın bir zamanda duyduğumuz eminevim tarzı yapılar kooperatifçilik ile banka arası bir yapıda yavaş yavaş alternatif oluşturmaya başlamaktadır. (Eminevim, 2017)

İş fikri olan ancak parası olmayan kişi de kendi çevresinde kendisine ortak bulamamışsa yapabileceği tek şey yine bankadan para çekmek olacaktır. Bu alternatifsiz ortamda kurulacak olan yatırım geliştirme şirketleri bankaların en iyi alternatifi olacaktır.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran en önemli özellik İslami Ekonomi olarak değil sadece Faizsiz ekonomi olarak ele alınmıştır. Ve ileride faiz ile ilgili dünyanın yaşadığı sıkıntıları sadece Müslüman bilim adamlarının değil tüm bilim adamlarının ele alması umut edilmiştir.

Devletin faizsiz bir ekonomiye geçebilmesi için öncelikle bankalara sağladığı destekleri kesmesi gerekmektedir. Ayrıca melek yatırımcılık ve yatırım geliştirme şirketleri için hukuki altyapının oluşturulması ve geliştirilmesi gerekliliği 2.5. bölümde değinilmiştir.

Faizsiz ekonomi üzerine yapılan bu çalışmada faizin gereksiz kılınmasının sadece bir iki argüman ile olamayacağı özellikle ilk bölümde katılım bankalarının kar ve zarara katılım oranları ile mevcut bankalardan ayrışmadığı ortaya konduğunda anlaşılmıştır. Sadece yatırım geliştirme firmalarının kurulması için kanuni altyapının oluşturulması ile bankalar gereksiz kılınmayacak. Ev ve araba almak için ya da ihtiyaç kredileri için yine insanlar bankanın yolunu tutacaktır.

Ev ve araba alırken önerdiğimiz taksitli satış günümüz kanunları ile mümkün olamayacaktır. Çünkü bireylerin taksitlerin ödeneceğine dair güveni yoktur. Tezin ikinci bölümünde önerilen dijital paraya geçildiği anda devlet herkesin ne kadar parası olduğunu anlık olarak görebileceği ve taksit ödemeyi belki otomatik bir yazılıma bağlayabileceği için güven ortamı daha fazla sağlanacaktır.

Paranın değerinin bir yazılımla dış etkenleri unutmadan sabitleyince ki tezde 2.4.7. bölümde bahsedilmiştir. Taksitlendirmede ki paranın değerinin artma ya da düşme riski ortadan kalkacaktır.

Taksitle satışın teşvik edilmesi tezin 3.11. kısmında da belirtildiği gibi bankalara ihtiyacı daha da azaltırken bu sefer devletin taksit yasağı insanları bankaya itecektir. Devlet bir noktada taksit sınırlamalarını ürünün kullanım ömrü ile ya da kullanım ömrünün bir oranı ile sınırladığında ev ve arsa gibi daha büyük maliyetli gayrimenkuller 10, 20 hatta 30 yıl taksitle alınabilecektir.

Taksitle ev satışı başladığında bu sefer daha zengin olanlar onlarca ev almak isteyeceklerdir. Ev fiyatları yükseldiğinde ise asıl ihtiyaç sahipleri daha zor ev sahibi

olacaktır. Bu olduğunda da devletin vergi hamlesi ile ev sayısı çoğaldıkça 2.6. da bahsedilen bölüşüm vergisi ile belli bir sayının üzerinde konut edimi engellenecek zengin insanların gayrimenkule değil yatırıma yönelmesi sağlanacaktır.

Tam her şey başarılı gidiyor derken paranın değerinin sabitlenmesi ve faizin de getirisinin düşmesi, belki de ya-ge firmalarına güveninde oluşmadığı bir ortamda insanlar paralarını gömülemeye başlayabilirler. Bu da ülkede para dolaşımının azalmasına ve milli gelirin düşmesine sebep olacakken milli dijital para sistemi ile devlet günümüzde bankalara bıraktığı kaydi para yaratım sürecini likidite azlığında kendisi ya da ya-ge firmalarına bırakarak 3.1.10. da bahsedildiği gibi gömüleme sorununu çözecektir.

Görüleceği gibi böyle bir sistemde karmaşıklaşacaktır. Yapay zekâ konusundaki ısrarımız bu yüzden anlaşılır olmalıdır.

Faizsiz ekonominin katılım bankacılığı dışında bir şey olduğu anlaşılıp değerli iktisatçılarımız bu alanda çalışmaya başladıklarında çok daha verimli sistemlerin geliştirilmesi ve çok daha önceden bazı şeylerin öngörülmesi kolaylaşacaktır.

Faizsiz bir ekonomiye geçmeye çalışan bir ülke ya da Türkiye gibi faiz oranını düşürmek isteyen gelişmekte olan ülkeler için ilk yapmaları gereken şey ya-ge şirketlerinin kurulması için yasal düzeneği tamamlamak. Melek yatırımcılara verilen desteği arttırmak. Bankalara sağlanan destekleri melek yatırımcılar ve ya-ge firmalarına dönüştürmektir.

Bu adımın ardından atılacak adım bitcoin gibi bir para biriminin küresel dijital para haline gelme olasılığına karşı, benzer yapıda (milli dijital para değil) ancak daha da yenilikçi, merkez bankasından bağımsız bir para birimini oluşturmaaktır.

Daha sonraki adım enflasyonu da yok edeceğini düşündüğümüz milli dijital para ile yapay zekalı sabit kur sistemini denemek olacaktır. Bunu yaparken hali hazırdaki banknot para kullanımını devam edebilir mevcut sıkıntılar çift para sisteminde durulacak birkaç yıl içinde gerekirse yapay zekâ yazılımlarının da yardımıyla çözülebilir.

Milli dijital para sistemiyle birlikte gelir eşitsizliği net olarak karşımıza çıktığında ve vergi toplamada çok daha etkin olunmaya başlandığında, gelir eşitsizliğini ortadan kaldıracak son işlem olarak bölüşüm vergisi toplanmasına başlanabilir.

En nihayetinde faizsiz bir ekonomik sistem dijital para ve yapay zekâ gibi uygulamalarla geleceğin ekonomisi olmaya aday olacaktır. Eşitsizliklerin giderilmesinde sağlanacak başarılarında daha uzun yıllar uygulanmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahmed, M. (1975). *İslam İktisadı (Mukayeseli Bir Tedkik)*. (Y. Z. Kavakçı, Çev.) Cağaloğlu Yayınları.
- Ahmed, Z. (1994). İslamic Banking. *State Of the Art Islamic Economic Studies*, 2(1), 1-34.
- Akalın, Ş. H., Toparlı, R., Argunşah, M., Demir, N., Gözaydın, N., & Özyetgin, A. M. (2011). *TDK*. Ankara: Türk Dil Kurumu Publications.
- Aktan, O. H. (1999). Atatürk'ün Ekonomi Politikası: Ulusal Bağımsızlık ve Ekonomik Bağımsızlık. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Cumhuriyetimizin 75. Yılı Özel Sayısı*.
- Arestis, P., Basu, S., & Mallick, S. (2005). Financial globalization: the need for a single currency and a global central bank. *Journal of Post Keynesian Economics*, 27(3), 507-531.
- Aritoteles. (2014). *Politika*. (M. Tunçay, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Arslan, O. (2010). Küresel Keynesçilik ve Küresel Ekonomik Kriz. *Ege Akademik Bakış*, 10(4), 1231-1243.
- Asimov, İ. (2017). *Ben, Robot*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Avcı, T., & Aktaş, M. (2015). Katılım Bankalarının Kar Payı Ödemeleri ile Mevduat Bankalarının Faiz Ödemelerinin Birbirlerine yakın Olmasının Nedenlerinin Araştırılması. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(4), 41-52.
- Avder, E. (2006). *ENFLASYON VE ETKİLERİ*.
<http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/erdogan/004> adresinden alınmıştır
- B. K. (2017, Temmuz 6). *Bitcoin Kurucusu*. <http://www.webtekno.com:>
<http://www.webtekno.com/internet/yillardir-kim-acaba-dedigimiz-bitcoin-in-kurucusu-sonunda-ortaya-cikti-h16697.html> adresinden alınmıştır
- Banka Karları. (2017). *Bankalar %5 karları %65 büyüdü*. 06 30, 2017 tarihinde
<http://www.memurlar.net/haber/677780/bankalar-5-karlari-65-buyudu.html> adresinden alındı

- Banka Şubesi. (2017, Mart 29). *2030'da şube de bankacı da olmayacak.* <http://www.ntv.com.tr/teknoloji>: <http://www.ntv.com.tr/teknoloji/2030da-subede-bankaci-da-olmayacak,yR0mH09880--nc9uEYSSWA> adresinden alınmıştır
- Başar, M., Coşkun, M., & Aydın, N. (2006). *Bankacılık Uygulamaları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Başar, M., Coşkun, M., & Aydın, N. (2006). *Bankacılık Uygulamaları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Başarı hikayesi. (2016, Kasım 16). *Başarı hikayesi.* <https://www.youtube.com/watch?v=GtvVmaktlmw> adresinden alınmıştır
- BDDK. (2016). https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Banka_Kartlari_Kredi_Kartlari_Kanunu/1538banka_kartlari_ve_kredi_kartlari_hakkinda_yonetmelik_27.9.2016_tarihli_degisiklik_islenmis_hali.pdf adresinden alınmıştır
- Bitcoin. (2017, Temmuz 5). *Bitcoin.* www.haber7.com: <http://ekonomi.haber7.com/ekonomi/haber/2341621-bitcoin-tum-dunyanin-ortak-parasi-olmak-uzere> adresinden alınmıştır
- Borsa İstanbul . (2017). *Borsa İstanbul verileri.* <http://www.borsaistanbul.com> adresinden alınmıştır
- BTCTURK. (2017, Ağustos 12). *BTCTURK.* www.btcturk.com: <https://www.btcturk.com/yarim/komisyonlar> adresinden alınmıştır
- Can, Z. (2014). *Finansal istikrarsızlık ve kriz: faizsiz finans bir alternatif mi?* İktisadi Araştırmalar Vakfı.
- Capital. (2017, 8 7). *Capital.* <https://www.capital.com.tr>: <https://www.capital.com.tr/is-dunyasi/soylesiler/melek-yatirimcinin-gozu-kimde> adresinden alınmıştır
- Celente, G. (2017, Eylül 27). *Banks are afraid of Bitcoin.* <https://www.coindesk.com>: <https://www.coindesk.com/forecaster-gerald-celente-banks-afraid-bitcoin/> adresinden alınmıştır

- Cryptopara. (2016). 02 04, 2017 tarihinde <http://cryptopara.net/kripto-para-madenciligi-hakkinda-haberler-bilgiler/8-blog/24-dijital-para-coin-nedir-nasil-kazanc-elde-ettirir.html> adresinden alındı
- Çelebi, Ö. F. (2017, Haziran 13). *Yapay Zeka ve Etik*. https://www.academia.edu/31071276/Yapay_Zeka_ve_Etik adresinden alınmıştır
- Çevre ve Ar-ge. (2017, 6 13). www.ekonomi.gov.tr: <http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/oracle/webcenter/portalapp/pages/content/html> adresinden alınmıştır
- Çizakça, M. (1996). *A comparative evolution of business partnerships*. New York: EJ Brill.
- Deniz, A. (2006). *İslam Hukukunda İllet Kavramı ve Faizin İlleti*. (Yüksek Lisans Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- diğerleri, A. Ş. (2011). *TDK*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dikkaya, M., & Kutval, Y. (2014). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye Örneği*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Dinler, Z. (2015). *İktisada Giriş*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Diwany, T. (2011). *Faiz Sorunu*. (M. Saraç, Çev.) İstanbul: İz Yayıncılık (2003).
- Eğilmez, M. (2017, 6 5). *Eğilmez*. [http://www.mahfiegilmez.com/:](http://www.mahfiegilmez.com/) <http://www.mahfiegilmez.com/2016/04/faiz-dususunun-ekonomik-analizi.html> adresinden alınmıştır
- Eğilmez, M. (2013). <http://www.mahfiegilmez.com/2013/01/ekonomideki-iliskiler-ve-celiskiler.html> adresinden alınmıştır
- Eğilmez, M. (2014). <http://www.mahfiegilmez.com/2014/05/enflasyon-ile-faiz-iliskisi.html> adresinden alınmıştır
- Elena. (2015). *Faiz Oranları*. 04 01, 2017 tarihinde <http://www.businessinsider.com/chart-5000-years-of-interest-rates-2015-9> adresinden alındı

- Eminevim.* (2017, 07 21). www.eminevim.com: www.eminevim.com adresinden alınmıştır
- Erdoğan, A., Yıldırım, K., & Özer, M. (2009). *İktisada Giriş*. Eskişehir.
- Ergin, B. (2017). <http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2017/05/01/yapay-zek-bankaciya-fark-atti-10>.
- Ergin, B. (2017). *Yapay zekâ bankacıya fark attı %10*. <http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2017/05/01/yapay-zek-bankaciya-fark-atti-10> adresinden alınmıştır
- Eskicioğlu, O. (2017, 7 7). *İhtikar yasağı*. islamekonomisi.org: <http://islamekonomisi.org/ihlikar-yasagi-karaborsa/> adresinden alınmıştır
- Estcoint. (2017, Ağustos 27). *Sanal para birimine ilk o ülke geçiyor*. <http://www.ntv.com.tr>: http://www.ntv.com.tr/galeri/teknoloji/sanal-para-birimine-ilk-o-ulke-geciyor,BNYtMm01EEyShlEOB6Wsqg/GDhlfRs9EKt4L_GGCCecg adresinden alınmıştır
- E-Ticaret. (2017, Temmuz 7). *E-Ticareti kısa zamanda değiştirecek 3 yapay zeka teknolojisi*. <http://digitalage.com.tr>: <http://digitalage.com.tr/e-ticareti-kisa-zamanda-degistirecek-3-yapay-zeka-teknolojisi/> adresinden alınmıştır
- Faiz Raporu. (2016, Aralık 29). *Faiz Raporu*. <http://www.turmob.org.tr/>: <http://www.turmob.org.tr/Attachment.aspx?param=2IDREYITixbog5cntRBmZuIMWko1hDeQ7Zhpq8GS3yUXRBLvSlcuBqBfDmVp8yW2umKGP0wze2E=> adresinden alınmıştır
- Fxstreet. (2016). *Dünya Faiz Oranları Tablosu*. <http://www.fxstreet.com.tr/economic-calendar/interest-rates-table> adresinden alınmıştır
- Garip dedenin milyonluk mirası*. (2017, Haziran 6). www.milliyet.com.tr: <http://www.milliyet.com.tr/-garip-dedenin-1-milyonluk-mirasi-gundem-1947142/> adresinden alınmıştır
- Günay, M. (2008, Mayıs 2). *İnsan ve insan doğasına felsefeyle bakmak*. <http://felsefenotlari.blogspot.com.tr>:

<http://felsefenotlari.blogspot.com.tr/2008/05/insana-ve-insan-doasina-felsefeyle.html> adresinden alınmıştır

Günsoy, B., & Özsoy, C. (2012). *İktisadi Kalkınma*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Haber7. (2017). *Bitcoin tüm dünyanın ortak parası olmak üzere!* <http://ekonomi.haber7.com/ekonomi/haber/2341621-bitcoin-tum-dunyanin-ortak-parasi-olmak-uzere> adresinden alınmıştır

Haberler. (2016). *Cumhurbaşkanı, Faizin Üstünü Çizdi; Katılım Finans Sistemini Önerdi*. <https://www.haberler.com/cumhurbaskani-faizlerin-yuksekturkiye-icin-8199304-haberi> adresinden alınmıştır

Haberler. (2016). *Yeni Teşvik Paketinde Tarihi Adımlar: Kredi Faizini Devlet Ödeyecek*. <https://www.haberler.com/yeni-tesvik-paketinde-tarihi-adimlar-kredi-8699404-haberi> adresinden alınmıştır

Habertürk. (2016). *'Hile-i Şeriye' uyarısı yerini buldu*. <http://www.haberturk.com/ekonomi/is-yasam/haber/1202379-hile-i-seriye-uyarisi-yerini-buldu> adresinden alınmıştır

Han, M. E. (1988). *İslam Ekonomisinin Temel Meseleleri*. İstanbul: Kayıhan Yayınevi.

Hürriyet. (2017). <http://www.hurriyet.com.tr/faizin-yarisini-devlet-odeyecek-40365949> adresinden alınmıştır

İMF. (2015). <http://www.imf.org/external/index.htm>.

İnalçık, H., & Quataert, D. (2006). *Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik ve sosyal tarihi Cilt:2*. Eren Yayıncılık.

İslamda Faiz. (2017, Mayıs 5). *İslamda Faiz*. <http://islamdafaiz.blogspot.co.uk/p/ayetler-hadisler-ve-sozler.html> adresinden alınmıştır

Jcoin. (2017, 9 27). *Japonya, yine eşit bir dijital para birimi çıkarıyor*. <https://webrazzi.com/>: <https://webrazzi.com/2017/09/27/japonya-j-coin/> adresinden alınmıştır

- Kalaycı, İ. (2013). Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek? *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 51-74.
- Kaplan, H. (2002). *Özel Finans Kurumlarının Finansal Analizi ve Performans Değerlemesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karadoğan, S. (2014). *İslam Ekonomisi (tanım Ve Metodoloji Üzerine)*. İslam Ekonomisi Enstitüsü.
- Keynes, J. M. (2010). *Genel Teori; İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi*. (U. S. Akalın, Çev.) İstanbul: Kalkedon Yayınları (1936).
- Kılıç, C. (2014, Şubat 1). *Faizler arttı,İşsizlik riski alarm veriyor*. www.milliyet.com.tr: http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/cem-kilic/faizler-artti--issizlik-riski-alarm-veriyor-1830672/ adresinden alınmıştır
- Kınalı, F. (2012). *Faizsiz sistemde bankacılık anlayışı ve kredi işlemleri*. (Doctoral dissertation). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kitle fonlama. (2016, Aralık 28). *Kitle fonlama sistemi için çalışmalar başladı*. <http://ekonomi.haber7.com/turkiye-ekonomisi/haber/1854889-kitle-fonlama-sistemi-icin-calismalar-basladi> adresinden alınmıştır
- KKB. (2017, 6 16). *KKB*. www.kkb.com.tr: http://www.kkb.com.tr/ adresinden alınmıştır
- KOSGEB. (2016). *KOSGEB'den Üretime Dev Katkı "2016 Yılı Makine Teçhizat Kredi Faiz Desteği"*. <http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/5870/> kosgeb den- uretime-dev-katki-2016-yili-makine-techizat-kredi-faiz-destegi adresinden alınmıştır
- Köfteoğlu. (1994). *İktisat Dergisi*, 30.
- Kuran, T. (2013a). *Kredi Piyasaları ve Faiz Uygulamaları*. Mahkeme Kayıtları Işığında 17. Yüzyıl İstanbul'unda Sosyo-Ekonomik Yaşam- Cilt 9. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

- Kuran, T. (2013b). *Kredi Piyasaları ve Faiz Uygulamaları*. Mahkeme Kayıtları Işığında 17. Yüzyıl İstanbul'unda Sosyo-Ekonomik Yaşam- Cilt 10. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Kurnaz, G., & Bedük, A. (2017). Türkiye'de ve Dünyada Melek Yatırımcılık. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 32.
- Kurt, L. (2015). *Kripto Para Bitcoin*. Murat Kitabevi.
- Levililer. (2017). *İncil*. <https://incil.info/kitap/Levililer/25> adresinden alınmıştır
- Marx, K. (2004). *Kapital II*. Eriş Yayınları.
- Melek Yatırım Platformu. (2017, Nisan 12). <https://www.melekyatirimplatformu.com/tr/sss>.
- Mevzuat. (2015). *Çeyiz Hesabi ve Devlet Katkısına Dair Yönetmelik*. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20158302.pdf> adresinden alınmıştır
- Mevzuat. (2016). *Konut Hesabi ve Devlet Katkısına Dair Yönetmelik*. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20168559.pdf> adresinden alınmıştır
- Milliyet. (2014). *'Garip' dedenin 1 milyonluk mirası varmış!* <http://www.milliyet.com.tr/-garip-dedenin-1-milyonluk-mirasi-gundem-1947142> adresinden alınmıştır
- Nakamoto, S. (2017, Haziran 12). *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*. <https://bitcoin.org/>: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> adresinden alınmıştır
- NTV. (2016). *Erdoğan: Faiz sistemi adil değil, acımasız*. <http://www.ntv.com.tr/ekonomi/erdogan-faiz-sistemi-adil-degil-acimasiz,Py1PGOfKW0e0UqKMDU7EFA> adresinden alınmıştır
- Odabaşı. (2016, Haziran 10). <http://islamekonomisi.org/murabahavadeli-satis/> adresinden alınmıştır
- Özdemir, Ş., & Göksel, T. (2003). Taksitli Satış Uygulamaları ve Belirleyicileri Afyon İli Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 65-66.

- Öztürk, G. (2011). *Milyarderim ama ekonomi uçarım*.
<http://www.gazetevatan.com/milyarderi-ama-ekonomi-ucarim-384616-ekonomi/>
 adresinden alınmıştır
- Özyurt, H. (2015). *Para Teorisi ve Politikası*. Trabzon: Derya Kitabevi.
- Parasız, İ. (2007). *Modern Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Platon. (2012). *Yasalar*. (C. Şentuna, & S. Babür, Çev.) İstanbul: Kabalıcı Yayıncılık.
- Resmi Gazete. (2013, Aralık 25).
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/02/20130215-2.htm> adresinden
 alınmıştır
- Seven, Ü. (2015, Ekim 18). *Finansal Gelişmişlik, Gelir Eşitsizliği Ve Yoksulluk*.
<http://iktisat.biz/2015/10/18/finansal-gelismislik-gelir-esitsizligi-ve-yoksulluk>
 adresinden alınmıştır
- Stiglitz, J. (2015). *Eşitsizliğin Bedeli*. (O. İşler, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları
 (2012).
- Şeriat. (2006). <https://sorularlailamiyet.com/seriat-nedir-nasil-yasanir-bu-asirda-seriat-gecerli-midir> adresinden alınmıştır
- Şeriat. (2006). *Şeriat Nedir?* 11 28, 2016 tarihinde <https://sorularlailamiyet.com/seriat-nedir-nasil-yasanir-bu-asirda-seriat-gecerli-midir> adresinden alındı
- Şıklar, İ. (2010). *Para Teorisi ve Politikası (7. Baskı)*. : . Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tabakoğlu, A. (2014). *Ahmet Tabakoğlu ile İslam İktisadı Üzerine*.
<http://islamiktisadi.net/index.php/2015/09/02/ahmet-tabakoglu-ile-islam-iktisadi-uzerine/> adresinden alınmıştır
- Terör Finansmanı. (2017, Ağustos 2). *Bankalar terör finansmanını yapay zeka ile tespit edecek*. <https://www.techinside.com>: <https://www.techinside.com/bankalar-teror-finansmanini-yapay-zeka-ile-tespit-edecek/> adresinden alınmıştır
- Tesniye. (2017). *İncil*. <https://www.bibleonline.ru/bible/tur/05/23/> adresinden alınmıştır
- Tevrat. (2017). *Tevrat*. <http://www.yolgosterici.com/tevrat> adresinden alınmıştır

- TMSF. (2017). *Mevduat Sigortasi*. <http://www.tmsf.org.tr/sss.tr> adresinden alınmıştır
- Turmob. (2016). *Faiaz Raporu*. <http://www.turmob.org.tr/Attachment.aspx?param=2IDREYITixbog5cntRBmZuIMWKO1hDeQ7Zhpq8GS3yUXRBLvSlcuBqBfDmVp8yW2umKGP0wze2E=> adresinden alınmıştır
- Ural, M. (2017). *Para Teorisi*. 05 10, 2017 tarihinde www.deu.edu.tr/userweb/aylin.duygulu/dosyalar/para11.ppt adresinden alındı
- Uyan, Ö. (2013). *Alternatif bir ticaret modeli ve finansman aracı olarak Barter Sistemi ve Türkiye'deki barter uygulamaları*. (Doctoral dissertation). İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Uzay Madenciliği. (2017, Haziran 12). *Nasa açıkladı: Uzay Madenciliği Mümkün mü?* www.posta.com.tr: <http://www.posta.com.tr/nasa-acikladi-uzay-madenciligi-mumkun-mu-haberi-1305490> adresinden alınmıştır
- Ülgen, G. (2012). *İktisat Bilimine Giriş*. İstanbul: Der Yayınları.
- Ürey, S. (2015, Aralık 28). *Melek yatırımcılar ilk 6 ayda 37 milyon dolar verdi*. <http://www.haberturk.com/ekonomi/is-yasam/haber/1102789-melek-yatirimcilar-ilk-6-ayda-37-milyon-dolar-verdi> adresinden alınmıştır
- Venus Projesi. (2011). <https://www.thevenusproject.com/the-venus-project/jacque-fresco/>.
- Webrazzi. (2015, Kasım 13). *Yemeksepetinin Basari Hikayesi*. <http://webrazzi.com/2015/05/05/40-metrekarelik-bir-odada-baslayan-yemeksepetinin-basari-hikayesi/> adresinden alınmıştır
- Webrazzi. (2016). *Ing Bank*. <http://webrazzi.com/2016/10/17/ing-bank-2-milyar-dolar-yatirimla-7-bin-calisanin-isini-otomatize-edecek/> adresinden alınmıştır
- Webtekno. (2017). *Yıllardır 'Kim Acaba?' Dediğimiz Bitcoin'in Kurucusu Sonunda Ortaya Çıktı*. <http://www.webtekno.com/internet/yillardir-kim-acaba-dedigimiz-bitcoin-in-kurucusu-sonunda-ortaya-cikti-h16697.html> adresinden alınmıştır
- Wikipedia. (2017, Nisan 21). *Peter Thiel*. https://en.wikipedia.org/wiki/Peter_Thiel adresinden alınmıştır

Yanpar, A. (2015). *İslami finans: ilkeler, araçlar ve kurumlar*. Scala Yayıncılık.

Yemek Sepeti. (2015, Kasım 16). *Yemek Sepeti*.

<https://www.youtube.com/watch?v=Udclqj9qAfY> adresinden alınmıştır

Zaim, S. (1981). *İslamın İktisadi Görüşü*. İstanbul: Yeni Asya.

Zaim, S. (2010). İslam ekonomisi ve islam ülkeler işbirliği sahasında son 50 yıldaki

gelişmeler: [http://isahlakidergisi.com/wp-content/uploads/2014/06/sayi05-](http://isahlakidergisi.com/wp-content/uploads/2014/06/sayi05-zaim2-tr.pdf)

[zaim2-tr.pdf](http://isahlakidergisi.com/wp-content/uploads/2014/06/sayi05-zaim2-tr.pdf) adresinden alınmıştır

Zerka, A., & Neccar, M. A. (2011). *İslam Düşüncesinde Ekonomi, Banka ve Sigorta*.

İstanbul: İz yayıncılık.

Ziraat Katılım. (2017). <http://www.ziraatkatilim.com.tr/kurumsal/katilma->

[hesaplari/Sayfalar/paylasim-oranlari.aspx](http://www.ziraatkatilim.com.tr/kurumsal/katilma-hesaplari/Sayfalar/paylasim-oranlari.aspx) adresinden alınmıştır

ÖZGEÇMİŞ

1. **Adı Soyadı:** İsmail Süleymanoğlu
2. **Doğum Tarihi:** 13.11.1987
3. **Doğum Yeri:** Kırcaali/Bulgaristan
4. **Unvan:** Araştırma Görevlisi
5. **Öğrenim Durumu:** Yüksek Lisans

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Fizik	İstanbul Kültür Üniversitesi	2009-2014
Lisans	İktisat	Anadolu Üniversitesi	2008-2013
Lisans	Tarih	İstanbul Üniversitesi	2017-...
Yüksek Lisans	Bölgesel Kalkınma İktisadı (tezli)	Siirt Üniversitesi	2014-2017
Yüksek Lisans	Nanoteknoloji (tezli)	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	2015-...

6. Yabancı Diller: İngilizce (İyi), Bulgarca(Orta), Japonca (Başlangıç), Arapça (Başlangıç)

7. Mesleki Deneyim: Siirt Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Araştırma görevlisi (20.01.2014-...)

8. İletişim: ismailsuleymanoglu1@gmail.com